

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Andra Kammaren. N:o 63.

Måndagen den 21 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 159, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående understöd till rederiaktiebolaget Nordstjernen för uppehållande af regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och La Plata-länderna; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till:

*Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjernen.*

Herr Ljunggren: Herr talman, mina herrar! Frågan om statsubvention åt transmarina linjer är nu på sitt sextonde år, och dock har frågan icke kommit längre, än att den nu för första gången är under Riksdagens behandling. Orsaken därtill är väl motstånd från flera håll, långa utredningar från olika myndigheter och kanske också andra omständigheter. Redan då handels- och sjöfartskommittén behandlade frågan, reserverade sig två af kommittéledamöterna mot förslaget, att staten skulle gifva subvention åt dylika rederiföretag. Herr Wallenberg nämnde i förmiddags, att det rådt »stor» skiljaktighet inom kommittén, men denna skiljaktighet var ändå icke större, än att två kommittéledamöter hade en mot de fem andras afvikande åsikt. Herr Wallenberg yttrade vidare, att vi skola akta oss för att göra detta till en känslsak, blott därför att det här gäller ett fosterländskt intresse. Jag ser icke något ondt däri, att man sammanför ett materiellt intresse med den fosterländska känslan, så mycket hellre som det företag, frågan här gäller, är rent svenskt utan utländska penningar, ett företag startadt af ledare, som vågat mera än folk i allmänhet, och vågat företaget med full vetskap därom, att det till en början skulle medföra ekonomiska uppoffringar. Staten står verkligen i förpliktelse till dessa ledare och förgångsmän på den transmarina rederirörelsens område, och därför tillhör det staten att understödja ifrågasatt företag. Det kan också väl vara möjligt, att löften i en eller annan form gifvits.

Att staten bör understödja sådana företag, erkännes af statsutskottet, ehuru väl utskottet tyvärr prutat å beloppen. För min del skulle jag icke varit rädd för att med min röst bidraga till det af Kungl. Maj:t ifrågasatta anslagsbeloppets beviljande. Det har så

Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordsjernan.
(Forts.)

många gånger anförts exempel från Tyskland och påvisats, att detta land har fördel af sina subventionerade linjer. Hvarför skola vi här i landet alltid komma sist? Har Tyskland vunnit fördelar, så böra vi eftertrakta dem. Tyskland har också en gång börjat, nu gäller det för oss att börja, men icke på det sättet, som herr Wallenberg sade, att vi skulle utreda, huruvida vi icke med tysk hjälp kunna åstadkomma en bekvämare och billigare export af våra artiklar. Jag finner det motbudande, att vi för mycket lita på tysk hjälp. Den kan mången gång stjälp oss. Skulle nya utredningar göras, så vore det verkligen mera skäl att tänka på huru vi skola kunna göra oss oberoende af utländska hjälpare.

Det nämndes också af samma ärade talare, att ifall anslag beviljades för Argentinaforetaget, så skulle andra transmarina rederiforetag också kunna komma med samma anspråk. Ja, gärna detta. Det är en statens uppgift att stödja dylikt. Kan det blott visas, att det är verkligt svenska företag, som gagna svensk exporthandel, lär nog statsutskottet för sin del tillstyrka och Riksdagen anvisa medel till desamma. Här har omnämnts, och man har också sett det återgifvet i pressen, att en betydande svensk exportfirma förklarar sig icke vilja begagna Argentinalinjen för sina artiklar. Det lär väl ändå icke vara helt och hållet på detta sätt, utan kanske blott delvis. Jag förmodar, att man får skänka tilltro till hvad som nämnts från ett annat håll, att denna firma, då lägenheten icke passar och alltför lång tid förflyter innan fartyg afgår, icke kan sända sina artiklar med Argentinalinjen, men väl lär agenten i Buenos Ayres för de slag af artiklar, som här afses, nämligen separatorer, uttalat en önskan att få begagna Argentinalinjen, för så vidt lägenheten passar.

Om jag förstod herr Wallenberg rätt, antyde han, att det här icke gäller att direkt understödja svensk rederinäring, utan fastmera svensk exporthandel. Jag för min del finner det underligt, att ordföranden i Sveriges Allmänna Sjöfartsförening icke vill sammanföra dessa två intressen: svensk exporthandel och svenskt rederiföretag. De höra så nära tillsammans, att det är ganska svårt att skilja på dem, när det gäller sådana åtgärder, som nu föreligga. Herr Wallenberg säger i sin reservation till Handels- och Sjöfartskommitténs förslag af år 1900 bland annat följande:

»Man har pekat på det lilla Danmark och icke utan afund framhållit, att vi borde hafva kunnat åstadkomma lika mycket som de. Men man har därvid förbisett, att de danska linjerna tillkommit efter ett storartadt och grundligt arbete, åsyftande handelns upphjälpande. De hafva hvad vi sakna, nämligen en lifskraftig och duglig köpmanskår, som genom resor och noggranna studier förskaffar sig insikt om dylik handel.» Vidare säger han: »Skola därför sträfvanterna gå i den riktningen, att vi skola sysselsätta oss i mycket aflägsna länder, så borde spörsmålet behandlas sålunda:

Låt oss med all kraft sträfva efter att skaffa oss handel med dessa länder och afsättning därstädes af våra produkter; låt oss där för genom utsändande af skickliga, tekniskt bildade personer undersöka möjligheten där af — icke genom oerfarna handelsstipendiater — och låt oss därefter slutligen, sedan handeln visat sig

uppbloomstrande, sysselsätta oss med frågan om inrättandet af egna linjer.»

Jag tror mig icke vara ensam, då jag uttalar en protest mot det dåliga vitsord, som Sveriges köpmanskår i denna reservation erhållit. Det säges, att vi här i landet sakna en lifskraftig och duglig köpmanskår. Det sista af hvad jag uppläste lyder emellertid att, sedan handeln i dessa länder visat sig uppbloomstrande, böra vi tillse, att direkta sjöfartsförbindelser realiseras. Det torde väl vara bevisadt, att vår exporthandel på Argentina verkligen är stadd i uppbloomstring, därpå har den statistik, som finnes i handlingarna, gifvit tydligt vitsord. Och vi veta litet hvar, att vår exporthandel på Argentina är stadd i stegring. Därför synas mig alla skäl tala för att vi nu taga det steg, som herr Wallenberg i sin reservation år 1900 antyde, att då handeln på dessa länder visat sig uppbloomstra, skola rederiföretag realiseras. I anledning af hvad herr finansministern yttrade, att det skulle vara svårt att såsom absolut villkor stadga, att den sista hamn dessa fartyg anlöpa skall vara svensk, får jag för min del uttala den förhoppningen, att kammaren icke måtte fästa detta såsom absolut villkor vid understödet, utan mera, såsom det också lär kunna tydas af utskottets utlåtande, såsom ett önskemål. Under sådana förhållanden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Angående understöd till rederi-aktiebolaget Nordstjernan.
(Forts.)

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i behandlingen af denna fråga inom utskottet och tillstyrkt anslaget beviljande, skall jag be att få säga några ord med anledning häraf. Jag anser detta företag vara ett särdeles patriotiskt företag, och för min del tycker jag, att vi böra vara det rederi tacksamma, som öppnat en sådan linje och först nu kommer och anhåller om statsunderstöd, som visat sig vara behöfligt, så länge linjen gifver förlust. Jag skulle gärna velat vara med om att tillstyrka det af Kongl. Maj:t begärda anslaget på 775,000 kronor, men då utskottet icke velat gå längre än till 510,000 kronor, alltså nära $\frac{1}{4}$ milljons afprutning, kan jag så mycket mera tillstyrka detta anslag och hoppas, att exporten skall i samma mån ökas, så att rederiet icke skall göra någon förlust, utan det hela gå ihop.

Herr Wallenberg har talat mot förslaget. Det förundrade mig mycket, ty jag tycker, att han skulle vara den siste att göra det. Han har nämligen visat sig i öfrigt vara intresserad för sjöfarten och exporthandeln. Men nu bryter han stafven öfver sitt föregående. Han har sagt, att det skulle vara bättre, om vi skickade vår export öfver Hamburg, ty däröfver hafva vi hastigare och bättre kommunikationer med Argentina. Det är alldeles feltag, vi skulle således därigenom för all framtid ställas i beroende af Tyskland såsom mellanhand.

Han sade vidare, att turerna vore oregelbundna. Ja, hittilldags hafva de varit så, man har icke haft något band på rederiet, och så har det timat en olycka med en båt, hvilket för öfrigt kan hända äfven utländska bolag. Det är en force majeure, som man alltid får räkna med. Skulle nu staten lämna subvention, så kan man gifvet-

Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjernen.
(Forts.)

vis ha större anspråk på att linjen skall vara regelbunden och att rederiet, när det behöfves, sätter in flera båtar.

Herr Wallenberg sade vidare, att det finnes flera artiklar, som icke kunna fortskaffas så hastigt på denna linje, som erfordras. Det kan ju hända, att artiklar beställas medelst telegram, och man har icke lägenhet mer än hvar åttonde vecka. Ja, om det skulle visa sig vara sådan brådska med vissa saker, så har man ju alltid att tillgå lägenheten öfver Hamburg och kan skicka sakerna den vägen. Det gäller nu endast att kunna upparbeta denna direkta linje, och sedan längre fram kan man ju, som sagdt, ha förhoppning om att tätare turer skola kunna införas. För öfrigt tror jag, att de firmor och personer, som ha afsättning för någonting i Argentina, alltid komma att ha ett litet lager där ute, så att de icke behöfva för hvar gång göra rekvisition hemifrån, om t. ex. försäljning af en separator sker eller dylikt. På det sättet ha både Tyskland, Holland och Frankrike gjort i början, och af de berättelser, som om deras exportrörelse finnas tillgängliga, finna vi, att de ha börjat så sakta och så småningom kommit till de storartade resultat, som de nu kunna uppvisa, och vi få väl hoppas, att äfven vi en gång skola komma därhän. Argentina är ett land, som arbetar sig fram allt mer och mer, och vi behöfva stå i förbindelse med detsamma icke allenast för vår export, utan äfven för vår import.

Genom det nu ifrågavarande företaget befordras icke allenast svensk sjöfart, utan äfven den svenska exporten och den svenska handeln. Jag kan därför icke annat än beklaga, om förslaget nu skulle falla, och jag är ledsen öfver hvarje röst, som här i kammaren höjes mot ett dylikt företag. Jag tror, att det är just på detta sätt, som vi skola kunna arbeta oss upp och få en säker marknad där ute. Om vi se på vårt grannland Danmark, så finna vi, att det skaffat sig direkta linjer till de största länderna och till de fördelaktigaste marknaderna, och så anser jag äfven, att vi böra göra.

Det vore mycket mera att säga gentemot herr Wallenberg, men jag hoppas, att hvad han här anfört dels redan har blifvit besvaradt, dels äfven ytterligare kommer att bemötas. Han sade bland annat, att det betydde väl ingenting, om vår utrikes handel skedde under den ena eller den andra flaggan. För min del anser jag såsom svensk man och i synnerhet såsom representant för sjöfarten, att det är af en mycket stor betydelse, att vår flagga blir synlig i främmande länder. Det får icke, det bör icke vara likgiltigt, detta.

Herr Wallenberg sade, att det vore bättre att frakta öfver Hamburg. Jag förstår icke, hur det kan vara bättre, när vi icke behöfva betala mera på denna direkta linje än från Hamburg till La Plata, och då alltså frakten härifrån och ner till Hamburg samt kostnaderna för omlastningen där alltid blifva inbesparade.

På den nu ifrågavarande linjen har rederibolaget Nordstjernen satt in två första klassens båtar, särskildt apterade för denna trade, snabbgående och säkra samt byggda af så godt material, som man någonstädes kan finna. Hvad turerna beträffar, skulle de nog blifva jämförelsevis reguliära, äfven om de icke blefve så täta. Få vi emellertid hålla på och upparbeta vår export på La Plata, som under

några få år vuxit från en 3 à 400 ton till 3,000 ton per år, så komma vi snart nog därhän att båtarna komma att gå med full last.

Herr Wallenberg sade, att det nog icke skulle dröja många år, förrän vi komma att ångra oss, därest vi nu bifalla detta Kungl. Maj:ts förslag. Nej, herr Wallenberg, det hoppas jag, att vi icke skola behöfva göra, ty det kan icke vara fråga om att icke vår handel och export på Argentina kan upparbetas, ty marknaden där är god, och säkerligen kan vår industri där finna en afsättning likaväl som på andra ställen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Broström: Herr talman! Då det här i denna kammare endast finnes två representanter för ångfartygsrederinäringen, kan jag icke annat än beklaga, att dessa två representanter uti en sådan fråga som denna, hvilken står rederinäringen och handeln nära, äro af diametralt olika åsikter. Den handelspolitik, för hvilken herr Wallenberg här på förmiddagen närmare redogjorde, hoppas jag verkligen icke skall vinna någon tillämpning på svenska förhållanden. Hvad vi framför allt behöfva, för att den svenska industrien skall kunna vinna framgång och få afsättning utanför vårt lands gränser och särskildt i transmarina länder, det är just direkta förbindelser med dessa länder. Det är just dylika direkta förbindelser i första rummet, och nära nog jämställd med dem den egna flaggan, som utgöra själfva bärkraften för utvecklingen af ett lands handelsrörelse — den saken är känd och erkänd.

I sammanhang med det nu framlagda projektet har herr Wallenberg framhållit, hurusom det är möjligt att öfver Hamburg kunna ha förbindelse hvar vecka med La Plata, och då han därvid förklarade att, från Hamburg utgå med utomordentlig regelbundenhet linjer åt alla möjliga riktningar öfver hela världen, sade han visserligen en absolut sanning, men han glömde att tala om, att detta icke kommit på den tyska marknaden såsom en fallfärdig frukt från himmelen, utan att det är resultatet af många års mödosamma arbeten och strider. Den som roat sig med att studera, huru världens tvenne största ångfartygsrederier, nämligen Norddeutsche Lloyd i Bremen och Hamburger-Amerikalinjen i Hamburg, ha utvecklat sig från en relativt ringa början till den exceptionella maktställning, som de numera intaga i världshandeln, den skall förvisso förstå och erkänna, hvad den inhemska rederinäringen har för betydelse för ett lands handelsutveckling. Och det var först, mina herrar, sedan dessa båda linjer lyckats frigöra sig från främmande, engelskt, inflytande, och efter otroliga svårigheter och omgångar, som de kunna lägga grund till den storartade byggnad, som nu kan sägas vara bäraren af hela det tyska rikets handelsomsättning. Skulle vi, då här nu finnes ett genombrott för den svenska handeln, lägga på den samma måttstock, som kan läggas på de tyska linjerna, då, mina herrar, vore all möjlighet stängd för den svenska handeln att någonsin komma utanför den järnmur, som Hamburg, Bremen, Rotterdam, Antwerpen och London bilda såsom omlastningsplatser för våra svenska handelsvaror.

*Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjernan.*
(Forts.)

Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjärnan.

(Forts.)

Det är med kännedom härom, som jag icke ett ögonblick tvekat, hvar min ståndpunkt skulle vara, när det gäller att afgöra den viktiga fråga, som här genom regeringens företagsamhet ligger på kammarens bord till afgörande. Det betyder något vida mera, än huruvida vi skola utbetala 510,000 eller 775,000 kronor till rederiaktiebolaget Nordstjärnan. Det gäller, huruvida vi vilja i aktiv handling omsätta de många gånger förut misslyckade försöken att låta svensk handelsrörelse genom direkta linier tränga utanför dessa af mig redan förut angifna kontinentala omlastningsplatser. Under de senaste åren hafva gjorts flerfaldiga försök; men tyvärr hafva dessa försök icke varit så väl fotade som just det nu föreliggande. De hafva stannat vid själfva början på grund af hot om öfvermäktig konkurrens från utländska rederiföretag, särskildt från dem, som äro intresserade i uppehållandet af dessa mellanlinier från Sverige till de förut af mig angifna platserna. Det har därför icke hittills varit möjligt för svensk företagsamhet, den har icke haft tillräcklig bärkraft att tränga sig fram. Nu synes det verkligen stunda andra tider. Det rederi, som för detta företag skaffat fullt lämpliga och moderna fartyg, har dessutom den fördelen att bättre än något annat rederiföretag i Sverige äga den ekonomiska bärkraften för att bringa företaget till en lycklig lösning, för så vidt det får det understöd från statsmakternas sida, som säkerligen är i högsta grad påkalladt.

Herr Wallenberg varnade i sitt föredrag för att, om vi lämna bidrag till denna linie, detta endast blir en början till dylika framställningar från andra rederibolag. För detta hyser jag icke någon fruktan. Komma andra rederier med liknande framställningar, fotade på lika goda skäl som detta, då skall icke den svenska Riksdagen tveka, hvar den bör intaga sin ståndpunkt. Men vi behöfva tyvärr icke frukta härför. Det är icke gjordt i en handvändning att bygga fartyg för millioner och insätta dem på linjer, som alldeles gifvet i början icke kunna vara lönande. För öfrigt äro de områden, på hvilka vi öfver hufvud taget kunna öppna direkta förbindelser, ganska begränsade.

Glädjande nog kommo nästan på en gång två uppslag. Ni veta väl, mina herrar, att samtidigt ungefär med att rederiaktiebolaget Nordstjärnan började sin linie på La Plata-staterna, kommo icke mindre än två svenska rederibolag, som etablerade linier på Syd-Afrika. Men förhållandena i Syd-Afrika äro i viss mån skiljaktiga från dem i La Plata-staterna. Med Syd-Afrika kunna vi icke komma i regulier förbindelse i ordets egentliga mening. Vi kunna sälja våra trävaror och en mångfald andra alster på Syd-Afrika, men ej köpa varor därifrån. Den, som i likhet med mig har sin bostad i Göteborg, har varit i tillfälle att se, hvilket märkvärdigt uppsving såväl denna linie som La Platalinien tagit på denna korta tid. Man kan säga att dessa båtar blifvit fyllda med last fenomalt, särskildt linierna på Syd-Afrika, där förhållandena, som jag nämnde, äro något annorlunda. De sydafrikanska linierna kunna emellertid icke glädja sig åt att få last därifrån till Sverige eller nord-Europa. Fartygen måste, sedan de där lossat sin last, söka sig andra vägar. De måste gå till Ost-Indien, Birma, Siam, för att lasta deras varor,

såsom hvete, ris o. s. v. Ibland få de t. o. m. gå till Australien. Hvad La Plata-linien beträffar, är förhållandet helt annorlunda. La Plata-staterna kunna blifva ett uppland för många grenar af vår export, och vi kunna dessutom för åtskilliga varuslag blifva köpare af hvad La Plata-staterna producera. Därigenom kan denna linie få en mera bestående bärkraft, än där affärerna endast gå i en riktning.

*Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjernan.*
(Forts.)

Det är icke så mycken fara för att några flera transatlantiska linier kunna öppnas. Jag skulle önska, att så kunde ske. Och med den kännedom jag har om förhållandena, kan jag nämna, att de enda chanserna för den närmaste tiden skulle vara en linie på Mexikanska golfen och en linie på Nord-Amerikas Förenta stater. Men redan nu äro förhållandena, särskildt beträffande Nord-Amerika — jag tänker på New York — så förändrade, att de fordra ett kapital på 15 à 20 millioner kronor för att skaffa fartyg, jämförliga med dem, som nu insättas af danskarne. Men det må vi väl erkänna, att det är ett sorgligt bevis på bristande svensk företagsamhet, att vi, som hafva större resurser att uppehålla en linie mellan Sverige och Nord-Amerika, där det finnes två millioner svenskar, som ständigt resa fram och åter öfver England och Tyskland — vi kunna icke upp-rätta en linie, under det att våra vänner på andra sidan sundet redan hafva en linie, som är ganska bärkraftig.

Herr Wallenberg har sagt, att hvad vi böra söka är en anslutning till Hamburg och andra af de kontinentala omlastningshamnarna, för att få förbindelser däröfver och draga nytta af deras reguljära turer till dessa aflägsna länder. Ja, detta hafva vi haft i många år, men härtill kommer nu något alldeles nytt: en direkt förbindelse med La Plata-staterna. Denna direkta förbindelse upphäfver icke för någon enda svensk afskeppare förbindelsen öfver Hamburg, Bremen, Antwerpen och hvad de må heta; den betager ingen denna möjlighet, man har den på köpet. Men man får därjämte den stora fördelen att direkt och till billigare frakter, än då varorna omlastas i dessa hamnar, få dem skeppade till dessa aflägsna orter med den nya svenska linien.

Jag är icke själf varuägare, men jag vet, hvad det betyder att slippa omlastning, hvilken risk omlastningen utgör för varorna. Det är nog godt och väl att äga täta förbindelser med Hamburg. Men så kommer båten från Sverige, och dess ankomsttid passar icke in med afgangstiden för den, som går till La Plata-staterna. Då får varan kastas i en präm eller läggas i ett magasin eller flyttas till andra delar af hamnen, där La Plata-båtarna ligga. Följden blir, att varorna ofta blifva utsatta för skada, och det uppstår brist, så kalladt manko, en af de största svårigheterna i omlastningsrörelsen. Det kan hvar och en, som har med omlastningsrörelse att göra, intyga, att dessa manko-affärer vid omlastning höra till de tråkigaste historier. Ty man vet icke, hvar bristen uppstått och skadan skett, och det ger anledning till en mångfald af reklamationer, som undvikas, när man har direkt linie.

Det är äfven en annan sak med den direkta linien, nämligen möjligheten för afskeppare från Sverige att sända ut profsändningar

Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjärnan.
(Forts.)

och att göra svenska alster kända därute med betydligt större lätthet, än om detta skall ske genom omlastning i den kontinentala hamnen. Detta är just en häfstång för utvidgandet af vår exportrörelse. Och jag har resonerat just om denna punkt med ägarne af rederibolaget Nordstjärnan. Efter hvad de meddelat mig, hafva på den korta tiden, sedan denna linie etablerats, många märkliga uppslag redan gifvits. Det är just dessa uppslag, hvilka vi i närvarande stund icke kunna beräkna, men på hvilka vi kunna hoppas; det är dessa, som skola föra vår handel in på nya banor och gifva ny lifskraft åt hela vår handelsomsättning. Och det är för detta nya lif i vår handelsrörelse, som jag vill gå i härnad, då det här gäller ett understöd åt detta rederiföretag.

Man kan säga, liksom herr Wallenberg: »Hvem garanterar att i och med detta understöd denna linie verkligen står ut och kommer till full lifskraft?» Det vill jag icke garantera. Jag tror, att de bästa förhoppningar finnas härför. Men förhållanden kunna inträffa, som vi icke för närvarande kunna öfverskåda. Det är möjligt, att detta rederi finner, att förlusterna blifva så stora, att det icke kan fortsätta därmed. Jag vill säga, att äfven om detta skulle inträffa, anser jag, att den nytta, vi under en följd af år få för vår handelsrörelse genom direkt förbindelse med aflägsna länder, är så stor, att vi för att nå detta icke ett ögonblick böra tveka, äfven om vi i närvarande stund icke kunna säga, att denna linie skall stå såsom fast linie. Ty äfven linier, som äro etablerade sedan många år, äro underkastade konjunkturer och växlingar. Se vi på Tyskland, England, Frankrike och alla dessa länders handelsrörelser, upprättade med direkta linier med aflägsna hamnar, finna vi, att många af dessa affärer börjat och fått afstanna af brist på uppmuntran, men tagits upp igen. Det är energien, som skall åstadkomma ett resultat till slut. Om vi i detta fall skulle misslyckas, få vi börja på nytt igen. Nu hafva vi vid flera tillfällen stannat, innan vi börjat; vi hafva ofta blott vid hotet från utländsk konkurrens afstannat och icke vågat oss i väg. Nu hafva vi redan kommit ett godt stycke på väg; vi hafva fått fullt passande fartyg och ett bärkraftigt rederi, som, om det finnes någon möjlighet, skall kunna föra detta företag framåt. Det är dock icke någon möjlighet för ett rederi — och det kan icke heller begäras — att det skall göra så stora uppoffringar för att föra detta företag fram utan att erhålla någon uppmuntran från statsmakternas sida.

Jag vill äfven framhålla en annan sak, som betyder ganska mycket, nämligen att, när de utländska konkurrenterna finna, att ett inhemskt företag är stödt från statsmakternas sida, tveka de länge, innan de våga etablera en konkurrens, men om de se, att företaget går framåt och icke åtnjuter statsunderstöd, då komma de i ett ögonblick och slå ned såsom falkar öfver detsamma, och då den utländska konkurrensen slutligen börjar blifva alltför svår, kan ingen människa förtänka dem, att de finna det ofreffigt.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag, dock skulle jag därtill endast vilja foga, att det villkor, som här uppställts angående vikten däraf, att den sista hamnen skulle blifva

svensk, icke måtte införas såsom ett oeftergiftigt villkor i bestämmelserna, särskildt nu, då subventionen blifvit nedprutad från den tidigare af rederiet begärda och af regeringen förordade summan.

Hvad själfva beloppet beträffar, skall jag taga mig friheten att yttra några ord. Det är naturligen svårt att fixera någon summa; det är i viss grad en känslsak, huru långt man vill gå. Men man kan nog leta upp någon väg, som man bör följa. För mig har saken ställt sig på det sättet, med den kännedom, som jag äger om den s. k. La Plata-traden, på hvilken hundratals engelska och andra fartyg gå, att de svenska redarne böra hafva en uppmuntran, som i viss grad motsvarar de kostnader, som de utsätta sig för genom att anlöpa svensk hamn i jämförelse med de rederier, som gå på denna trade, och den beräkning, som jag anställt efter erhållna upplysningar om fartygens storlek och hamnkostnader, har visat mig, att denna summa bör sättas till per resa mellan 15 à 20,000 kronor. Det synes mig, att den summa af 20,000 kronor, som utskottet kommit till, är väl motiverad, äfven om den i viss grad understiger den summa, som rederiet begärt. Då man emellertid nedprutat hvad rederiet begärt, synes det mig måhända vara hårdt att skärpa villkoren och därigenom i vissa fall öka risken för rederibolaget. Jag vill icke förneka, att det vore synnerligen önskvärdt, om svensk hamn skulle kunna göras till den sista lasthamnen, men det synes mig, att icke i Riksdagens skrifvelse borde intagas något absolut bindande villkor i detta afseende, utan att regeringen bör hafva fria händer därutinnan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, dock med uteslutande af det särskilda villkoret, att den sista hamnen skall vara svensk.

I detta anförande instämde herrar *Martin, Bromée* i Billsta, *Christiernson, Natt och Dag, Åkerlund, Camitz, Berg* i Göteborg och *Ahlstrand*.

Herr Byström: Det yrkande, som jag skulle vilja framställa i denna fråga, öfverensstämmer med deras, som yrkat bifall till utskottets förslag, ehuru jag lika gärna kunde gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Jag anser emellertid, att den flera gånger här vidrörda punkten angående den sista hamnen borde ändras så, att den punkt uti utskottets motivering, som börjar med »Hvad beträffar de af Kungl. Maj:t föreslagna grunder» etc. skulle efter uttrycket: »framhålla vikten däraf» erhålla följande fortsättning: »framhålla vikten däraf, att rederibolaget Nordstjernan så ordnar ångbåtsturerna, att i afseende å befraktning af svenska varor till Buenos Ayres så stor regelbundenhet som möjligt beredes de svenska varuafsändarne». Det synes mig nämligen, att det kan vara riskabelt att göra den restriktion, som här är ifrågasatt. I öfrigt vill jag, på sätt jag antydt, instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Ehuru utgången af denna fråga i denna kammare och, som jag hoppas, äfven i medkammaren, ingalunda torde vara oviss, kunde jag icke underlåta att

*Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjernan.
(Forts.)*

*Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjernen.*
(Forts.)

på förmiddagen, då herr Wallenberg hade ordet, anhålla att få yttra några ord. Det slog mig nämligen med häpnad att höra ordföranden i Sveriges Allmänna Sjöfartsförening på detta sätt söka afstyra ett svenskt sjöfartsföretag genom att framhålla, huru mycket fördelaktigare det vore för svenska exportörer att anlita främmande redare. Han yttrade bland annat, att han icke i detta förslag kunde se något, som var ägnadt att uppmuntra den svenska sjöfarten, utan att man uteslutande därmed velat underlätta den svenska exporten. Jag tror dock, att sjöfarten i och för sig själf icke får betraktas såsom något mål, utan blott såsom ett medel, särskildt för att befordra exporten, och utaf vigt måste det ju vara att söka åstadkomma alla möjliga lättnader för de svenska exportörerna att få ut sina varor till främmande marknad. Det förefaller mig i sanning såsom en solklar sak, och det hafva vi flera gånger hört redan i vår barndom, att den rätta linien är den kortaste vägen mellan två punkter, och att det således måste vara fördelaktigare att komma i direkt förbindelse dit man vill komma än att komma dit på omvägar.

Den siste på detta område särdeles erfarne talaren har tydligt framhållit, med hvilka omkostnader och med hvilken stor risk dessa omlastningar i främmande hamnar äro förenade. Det har äfven framhållits af herr Wallenberg, att det skulle vara för de svenska exportörerna särdeles ofördelaktigt. Genom att framhålla huru ofördelaktigt denna linie skulle vara för de svenska exportörerna tycktes herr Wallenberg utgå från den förutsättningen, att dessa skulle vara tvungna att äfven mot sin vilja anlita densamma och att de icke skulle få använda någon annan linie, om den befanns fördelaktigare för dem. Vår industri har, som vi alla veta, börjat allt mer och mer taga fart, hvilket nödvändiggör att söka afsättning i främmande länder för dess produkter. Och för det ändamålet måste man i främsta rummet rikta sin blick på sådana länder, där sådan afsättning lättast med hänsyn till konkurrensen kan ske. Alla känna vi, huru svårt det är att i Europa finna afsättning för våra produkter och huru de europeiska länderna veta att skydda sina egna produkter, och om ett par dagar hafva vi att behandla en fråga, som just afser att möjliggöra och bibehålla ett exportområde i Europa, nämligen i Tyskland. Vi veta, huru stora svårigheter det mött att få denna handelstraktat igenom, hvilken jag hoppas skall af Riksdagen blifva antagen. Man måste emellertid först och främst kasta sin blick på transatlantiska länder, och bland dessa intaga onekligen La Plata-staterna ett framstående rum.

Herr Wallenberg berörde äfven den kolonialpolitik, som stora europeiska länder under de senaste årtiondena slagit in på, just för att utvidga sitt handelsområde i främmande länder. För oss, som ej kunna följa dem på kolonialpolitikens område, återstår endast att på annat sätt förskaffa oss marknad, och hvad inrättandet af denna direkta linie, som nu ifrågasättes, betyder för vår export, behöfver jag ej ytterligare framhålla. Hvad den s. k. handelsbalansen spelar för stor roll i ett lands ekonomiska välfärd, känna vi alla, och ofta höras klagomål öfver att vårt land har en dålig handelsbalans, och att importen öfverstiger exporten, hvilket ej går för sig i längden,

utan att landet afmattas. Allt måste därför göras för exportens befrämjande, och är det äfven af denna anledning som jag i egenskap af ordförande i Sveriges Allmänna Exportförening ansett mig böra framhålla betydelsen af denna direkta linie, om hvilken export för-
 eningen upprepade gånger gjort framställning.

*Angående
understöd
till rederi-
aktiebolaget
Nordstjärnan.*
(Forts.)

Här har framhållits, att utskottet genom att framkomma med ett ytterligare villkor, nämligen att den sista hamn, som fartyget anlöper, skulle vara en svensk hamn, upprest svårigheter för företaget, och detta kan nog ega sin riktighet, men enligt min mening har utskottet ingalunda uppställt detta såsom ett oeftergifligt villkor, ty i så fall skulle väl utskottet insatt det i klämman. Nu står det endast i motiveringen och torde således endast böra betraktas såsom ett önskemål. I själfva klämman öfverlämnas det åt Kungl. Maj:t att afgöra de närmaste villkoren, och detta är i öfverensstämmelse med hvad i den kungl. propositionen framhållits. Jag tror således icke, att vi behöfva vidtaga någon förändring i det beslut, som blifvit af utskottet affattadt, utan att vi kunna lägga afgörandet i detta hänseende i Kungl. Maj:ts hand, om vi taga utskottets betänkande oförändradt, och det torde måhända möta svårigheter att åstadkomma någon förändringen i motiveringen. Med anledning häraf tror jag icke, att det är nödvändigt att hålla på herr Broströms för öfrigt välbetänkta yrkande.

Jag är förvissad om att Andra Kammaren kommer tämligen odeladt att lämna sitt bifall till det af Kungl. Maj:t nu framställda och af utskottet i hufvudsak förordade förslag, och detta tror jag i trots af hvad en af sjöfartens särskilda representanter uttalade gentemot detta. Han framhöll om den fara, som skulle kunna ligga däruti att man biföll förslaget, därför att man genom ett sådant exempel frammanade en efterföljd och möjligen riskerade, att det skulle framkomma förslag om subventioner för andra dylika transatlantiska linier. I likhet med den näst föregående talaren, herr Broström, vill jag dock framhålla, att det tvärtom skulle vara glädjande, om man med detta exempel kunde framkalla en lifaktighet på ett för våra näringar på betydelsefullt område.

Jag vill därför, herr talman, då debatten redan dragit långt ut på tiden, sluta med att endast och allenast yrka bifall till det förslag, som utskottet framställt.

Herr Broström: Herr talman! För att undvika möjligheten af ett annat beslut än det, som redan i medkammaren blifvit fattadt, skall jag förändra mitt yrkande i öfverensstämmelse med hvad af friherre Bonde blifvit uttaladt. Jag är förvissad om att rederibolaget, såvidt möjligt, skall tillmötesgå det af statsutskottet uttalade önskemålet, att den sista hamnen måtte vara svensk, och då detta mera fått formen af ett önskemål än af ett absolut villkor, anser jag mig kunna förändra mitt förra yrkande.

Jag yrkar därför rent bifall till utskottets förslag.

Herr Byström: På delvis samma grunder som herr Broström återtager jag mitt yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen propositioner i ämnet; och blef därvid utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 2.

Härefter föredrogos hvarterdera för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 160, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; och

n:o 161, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

§ 3.

*Angående
föreärfvande
åt staten af
vissa malm-
fält i
Norrbottnen.*

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande n:o 162, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I en till Riksdagen den 8 innevarande maj aflåten proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för sin del godkänna och antaga ett propositionen bilagdt, nämnda dag upprättadt förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.

I anledning af denna Kungl. Maj:ts framställning hade inom Andra Kammaren följande motioner blifvit väckta:

n:o 166 af herr *C. J. Ödman*, hvilken hemställt, att Riksdagen, för den händelse den kungl. propositionen i sin helhet eller med modifikationer bifölles, måtte besluta, att i kontrakten mellan svenska staten, å ena sidan, samt trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, aktiebolaget Gellivare malmfält och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, å den andra, skulle efter kontraktsförslagets 8 § införas en bestämmelse af den hufvudsakliga innebörden, att bolagen förbunde sig att för sin malmexport företrädesvis använda fartyg, tillhörande svenska rederier;

n:o 167 af herr *S. Nordström*, som hemställt, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter vederbörlig utredning, för nästkommande års Riksdag framlägga sådana förslag till öfverenskommelse med Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, att staten med det snaraste måtte komma till full ägande- och dispositionsrätt af malmfälten i fråga;

samt n:o 168 af herr *K. H. Branting*, hvilken hemställt, att

Riksdagen, under förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition angående uppgörelse mellan staten och vissa malmfältsbolag icke kunnat i nu föreliggande form godkännas, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en närmare undersökning måtte med första ske af malm-tillgångarna i Norrbotten och att i samband därmed Kungl. Maj:t måtte med vederbörande ägare inleda förhandlingar i syfte att återvinna på för båda parterna antagliga villkor dessa naturtillgångar åt staten, samt att de förslag, som med anledning häraf kunde blifva uppgjorda, måtte föreläggas om möjligt redan nästkommande Riksdag till pröfning.

*Angående
förvärfvande
åt staten af
vissa malm-
fält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Utskottet hemställde:

- a) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall;
- b) att herr Ödmans i ämnet väckta motion måtte anses besvarad genom Riksdagens bifall till utskottets hemställan under a);
- c) att herr Nordströms ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas; samt
- d) att herr Brantings omförmälda motion ej heller måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservation af herrar *H. P. P. Tamm*, greve *C. O. Taube*, *K. E. Bohnstedt*, friherre *N. A. H. Palmstierna*, *C. J. G. Swartz*, *Persson* i Tällberg, *Starbäck*, *Hammar skjöld* och *Hammarlund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med afslag å de af herr Ödman, herr Nordström och herr Branting i ämnet väckta motionerna, måtte på det sätt bifall Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen för sin del godkände och antog det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 8 maj 1906 fogade förslaget till kontrakt mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, dock under förutsättning, att i första punkten af kontraktets § 3 mom. 3 framför ordet »aktiekapitalet» insattes orden »det nuvarande» samt att kontraktets § 8 erhöle viss ändrad lydelse.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte, som yttrade: Sedan den föreliggande frågan — enligt min mening beklagligt nog, enär jag anser, att den föreslagna uppgörelsen med de Norrbottniska bolagen är för staten fördelaktig och lämplig — genom medkammarens beslut förfallit, så anser jag det icke påkalladt att från den plats, jag här intager, taga kammarens uppmärksamhet och tid i anspråk annat än för den händelse, att uppkommande öfverläggning skulle därtill gifva särskild anledning.

Vidare anförde:

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Herr Moll: Herr talman, mina herrar! Oaktadt herr statsrådets och chefens för civildepartementet nu hafda yttrande skall jag tillåta mig att säga några ord i den föreliggande frågan. Jag är nämligen öfvertygad om att det skulle vara till gagn för frågans framtida behandling, om densamma här i kammaren finge en annan utgång än den fått i Första Kammaren. Frågan är ju af den beskaffenhet, att den förr eller senare kommer åter, därför att den ovillkorligen *måste* komma åter. Och jag skall i detta hänseende tillåta mig att uttala den förhoppningen, att, när frågan återkommer till Riksdagens behandling, den då icke måtte komma att föreligga under för staten mindre gynnsamma förhållanden än de, hvilka ligga till grund för Kungl. Maj:ts här framlagda förslag.

Såsom herrarna nå veta, baserar sig förhållandet mellan staten och vederbörande grufbolag för närvarande på kontrakt af den 2 juli 1898. Enligt detta kontrakt är Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag berättigadt att på järnvägen från Kiiruna till Riksgränsen transportera 1,200,000 ton malm om året, mot det att bolaget på det i järnvägen nedlagda kapitalet till staten betalar 3,8 procent ränta samt dessutom ersätter staten drift- och underhållskostnader, med undantag för sådana kostnader, som härleda sig af annan trafik än den, som äger rum för bolagets räkning. Detta kontrakt kan af staten uppsägas tidigast till utgången af år 1925. Utöfver de 1,200,000 ton, som äro omnämnda i kontraktet, har bolaget under de två senaste åren fått transportera tillsammans omkring 300,000 ton mot en fraktsats af 2 kronor per ton, hvilken fraktsats emellertid från den 1 januari i år blifvit höjd till 2 kronor 64 öre per ton eller samma frakt, som erlägges af hvilken som helst annan större trafikant.

Erfarenheten har nu visat, att bolaget står sig mycket godt på 1898 års aftal med staten. Bolaget hade nämligen 1904 en nettovinst af 1,234,000 kronor, hvilken vinst för 1905 ökats till något öfver 2 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. Trots detta i och för sig synnerligen gynnsamma resultat önskar emellertid bolaget en förändring i det med staten träffade aftalet, och detta närmast med hänsyn till malmtullfrågan. Äfven staten önskar en förändring af aftalet, och detta närmast på grund af den nuvarande otillfredsställande afkastningen af endast 3,8 procent å det i järnvägen nedlagda kapitalet. Afgörande för statens ståndpunkt i frågan är nog icke blott eller ens hufvudsakligen fraktfrågan, utan önskvärldheten af att genom ett nytt aftal banas väg för grufvornas slutliga öfvergång i statens hand.

Denna statens och bolagets gemensamma önskan om ändring af det bestående aftalet har nu tagit sig uttryck i det här föreliggande kontraktsförslaget. Jag skall icke inlåta mig på några detaljer i kontraktet, utan blott tillåta mig att beröra några hufvudpunkter. Dessa äro i korthet följande: Bolaget erhåller garanti mot påläggande af exporttull samt rätt att årligen transportera, i stället för nu 1,200,000 ton, 3,000,000 ton mot erläggande af vanlig frakt eller 2 kronor 64 öre per ton. Staten erhåller å sin sida en garanterad inkomst af 4 $\frac{1}{2}$ procent å det i järnvägen nedlagda kapitalet, hvilken inkomst, såvidt för närvarande kan beräknas, efter all sannolikhet

kommer att belöpa sig till icke mindre än 10 à 11 procent på samma kapital. Vidare erhåller staten $\frac{1}{10}$ af bolagets nettovinst från och med år 1911 till aftalstidens slut, hvilken nettovinst staten dock under de 10 åren närmast efter malmfältens öfvergång i statens hand skall återbära till bolaget. Efter aftalstidens slut — och detta är ju för staten den hufvudsakligaste fördelen — öfvergå grufvorna utan lösen i statens ägo, och då skall enligt kontraktet i grufvorna finnas kvar minst $\frac{4}{5}$ af hela den nuvarande malmtillgången. Bolaget äger nämligen rättighet att bryta $\frac{1}{5}$ med tillsammans högst 150,000,000 ton.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Frågan är nu denna: På vilkendera sidan, på statens eller bolagets, äro de största fördelarne af detta aftal? Till besvarande af denna fråga skall jag tillåta mig att något litet granska värdet af de olika fördelarna. Friheten från exporttull på malm är utan tvifvel för bolaget den största fördelen. Men å andra sidan tror jag för min del, att man i hög grad öfverdrifvit värdet för staten af möjligheten att pålägga exporttull på järnmalm. Vi veta, att till och med en exporttull af 1 krona per ton skulle hafva till följd, att sannolikt all malmexport här i landet, undantagandes export af malm från Kiiruna grufvor, skulle omöjliggöras. Om vi bortse från denna omständighet, kunna vi nog pålägga exporttull, men jag tror icke, att vi kunna upprätthålla en sådan tull. Beslutes här exporttull på järnmalm, lärer det icke komma att dröja länge, förr än främst från tysk sida, men sannolikt äfven från engelsk, föreställningar häremot komma att göras. I hvad mån och i hvad form dessa föreställningar framkomma, kan ju bero på i hvilken grad den åsatta tullen kan anses vara aggressiv eller icke. Men jag undrar, om man icke från utländsk sida kommer att betrakta hvarje exporttull på järnmalm såsom en aggressiv åtgärd. Och leda icke föreställningarna mot den åsatta tullen till önskad resultat, så kommer man från tysk och sannolikt äfven från engelsk sida att tillgripa repressalier. Vi kunna då komma att stå inför utsikten af tullkrig, kanske på två fronter samtidigt.

I sammanhang härmed skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att staten icke lärer kunna pålägga exporttull på de 1,200,000 ton, som äro aftalade i 1898 års kontrakt med bolaget. Om staten är juridiskt berättigad att pålägga denna tull är en fråga, på hvilken jag här icke vill inlåta mig. Men jag vågar bestämdt påstå, att staten är moraliskt förhindrad att pålägga en sådan tull, ty genom tullens påläggande skulle staten ingripa i eller kanske helt och hållet omkullstörta det med bolaget bestående aftalet. Om en enskild person försöker att på bakvägar ingripa i och rubba ett träffadt aftal, så anses en sådan person för mindre honnett, och samma omdöme tror jag skulle komma att drabba staten, därest staten lade exporttull på dessa 1,200,000 ton. Denna omständighet förringar enligt mitt förmenande högst betydligt värdet för staten af en eventuell exporttull.

Jag är därför af den bestämda meningen, att bolagets befrielse från möjligheten att exporttull kommer att påläggas icke från statens

Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

synpunkt sedt äger den stora betydelse, som man på många håll har velat göra gällande.

Detta angående exporttullen.

Hvad angår fraktaftalet, sådant det föreligger i det här framlagda kontraktförslaget, så kan det ju sägas i korthet gå därpå ut, att staten garanteras $4\frac{1}{2}$ procent nettovinst af järnvägen. Denna nettovinst kommer emellertid efter all sannolikhet att uppgå till det dubbla beloppet eller ännu mera. Men äfven under antagande att nettovinsten ej blir större än $4\frac{1}{2}$ procent, så är detta dock 1 procent mer än statens järnvägar öfver hufvud taget lämna i inkomst, och denna inkomst är dessutom garanterad för en lång framtid. Nu säger man, att det är oklokt af staten att för så lång tid framåt binda sig vid en viss fraktsats. All erfarenhet lärer emellertid, att järnvägsfrakter äro stadda i sjunkande och icke i stigande, och jag tror, att den bundna fraktsatsen blir en fördel för staten och icke en nackdel.

Således anser jag, att det föreliggande fraktaftalet är ur statens synpunkt fullt acceptabelt.

Jag tror alltså, att man i hög grad har öfverdrifvit de förmåner, som staten genom kontraktet tillerkänner bolaget, och på samma gång har man efter bästa förmåga sökt förringa betydelsen af de förmåner, som staten erhåller af bolaget. En bland dessa förmåner är $\frac{1}{10}$ af bolagets nettovinst under tiden från och med år 1911 till kontraktstidens slut. Nu har man sagt: Ja, det är godt och väl, att bolaget till staten afstår 1 % af sin vinst, men hvad har detta för värde för staten, då staten efter kontraktstidens slut skall till bolaget återbära denna vinstandel? Det kan ju vid första påseendet synas, som om fördelen för staten i detta fall vore ganska ringa. Men ser man litet närmare på saken, så tror jag, att man kommer till ett helt annat resultat. Jag skall utgå från det antagandet, att bolaget på de 3,000,000 ton, som bolaget äger årligen frakta, förtjänar netto 3 kronor per ton. Bolaget erhåller alltså på dessa 3,000,000 ton en årlig vinst af 9,000,000 kronor, hvadan statens vinstandel representerar en årlig inkomst af 900,000 kronor. Jag antager vidare, att denna vinst af staten icke begagnas till bestridande af löpande utgifter, utan att den afsättes till en fond. Vidare antager jag, att denna fond löper med $3\frac{1}{2}$ procent ränta. Vid aftalstidens slut — jag antager, att aftalet räcker till den 1 januari 1957 — har denna fond vuxit till ett belopp af 99 miljoner kronor. Vidare antager jag, att staten, när staten den 1 januari 1957 öfvertager grufvorna, i stället för att under de kommande tio åren återbära vinsten med $\frac{1}{10}$ årligen, tager af denna fond och genast frigör sig från återbetalningsskyldigheten. Denna återbetalningsskyldighet, som ju egentligen skall fördela sig på åren 1957—1966, äger den 1 januari 1957 — likaledes med beräkning af $3\frac{1}{2}$ procents ränta — ett värde af 35 miljoner kronor. Om då staten tager af den bildade fonden och betalar bolaget dessa 35 miljoner kronor, så har dock staten den 1 januari 1957 på denna vinstandel samlat sig en fond med en nettobehållning af 64 miljoner kronor.

Om vi nu i stället beräkna det nuvarande värdet, eller rättare sagdt värdet den 1 januari 1907, såväl af statens vinstandel som af statens blifvande återbetalningsskyldighet — likaledes med tillämpande af en räntefot utaf 3 $\frac{1}{2}$ procent — så visar det sig, att statens vinstandel nämnda dag har ett värde af omkring 17 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor och statens blifvande återbetalningsskyldighet ett värde af omkring 6 miljoner kronor, hvadan alltså redan den 1 januari 1907 denna bestämmelse om blifvande vinstandel på de här angifna förut-sättningarna för staten har ett värde af omkring 11 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor — detta allt räknadt i runda tal. Under sådana förhållanden tillåter jag mig att bestämdt bestrida det påstående, som gjorts, att denna bestämmelse om statens delaktighet i bolagets vinst icke skulle äga något värde. Den äger, som jag sagt, redan den 1 januari 1907 ett nettovärde af 11 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor, och vänta vi med att be-gagna denna vinst till den tid, då grufvorna öfvergå i statens ägo, kommer den att äga ett nettovärde af 64 miljoner kronor.

Jag har här hufvudsakligen sysselsatt mig med de fördelar, af hvilka staten redan under den närmaste tiden börjar att träda i åtnjutande. Hvad själfva hufvudfördelen för staten beträffar, nämligen grufvornas öfvergång i statens hand efter kontraktstidens slut utan lösen, så torde jag icke behöfva inlåta mig på denna fördel, ty den ligger ju i så öppen dag för oss alla, att den nog ej behöfver närmare utredas.

Nu har jag här uteslutande talat om Kiirunagrufvorna, men det är ju dessa, som utgöra hufvudmomentet i det föreliggande kontraktet. Jag skall icke närmare inlåta mig på Gellivareaffären.

Nu gör man emellertid mot hela det föreliggande aftalet en hufvudinvändning, och det är den, att 50 år är en alltför lång tid för ett dylikt aftal. Jag kan icke neka till att denna invändning är berättigad. 50 år är en lång tid. Men det torde icke, om staten efter någon tids förlopp skulle finna med sin fördel förenligt att söka få denna tid förkortad, från bolagets sida möta några öfver-stigliga hinder. Jag tänker nu icke på den staten förbehållna rätten att i förtid inlösa grufvorna, utan jag tänker mig, att staten endast önskar inskränka den långa tiden af 50 år. Jag tror att detta skall kunna ske på det mycket enkla sättet, att bolaget i stället för 3 miljoner ton berättigas att transportera 4 miljoner ton eller 5 miljoner ton årligen. Jag är för min del icke så rädd som många andra att något öka malmexporten. Jag tror, att våra finanser — såväl statens som landets öfver hufvud — skulle finna sig synnerligen väl af en ökning utaf järnmalmexporten. Finge 5 miljoner ton i stället för 3 miljoner ton årligen transporteras, skulle naturligtvis statens vinstandel i motsvarande mån ökas och aftalstiden inskränkas till 30 år. Jag tror således icke, att det är så farligt med den befarade långa tiden, ty den lär nog kunna utan alltför stora svårigheter minskas.

Om man nu mot hvarandra väger de fördelar, som enligt kontraktet tillkomma staten, och de fördelar, som tillkomma bolagen, så synes det mig vara alldeles uppenbart, att vågskålen starkt sjunker till statens förmån. Och jag skall tillåta mig att såsom ett slutom-

Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.

(Forts.)

döme uttala den öfvertygelsen, att Kungl. Maj:ts regering i detta fall med energi och framgång bevakat statens intressen.

Herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till den af herr Tamm med flera afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Nydal, Bromée* i Billsta, *Röing, Wijk, Karlsson* i Göteborg, *Neiglick, Zetterstrand, Palme, Olsson* i Viken, *Söderbergh* i Karlshamn och *von Geijer*.

Herr von Krusenstjerna: Såsom statens ombud i Kiiruna-bolaget hade jag tillfälle att deltaga i de första förberedande förhandlingarna angående det kontrakt, som vi nu hafva att behandla. I följd af uppdrag att å statens vägnar närvara vid en postkongress i utlandet, var jag emellertid sedermera förhindrad att deltaga i förhandlingarna eller att afgifva det yttrande, som, efter hvad jag antager, skulle hafva affordrats statens ombud. Det är därför, som jag vill begagna detta tillfälle att förklara, att om ett sådant yttrande blifvit mig affordradt och jag varit i tillfälle att afgifva detsamma, hade det, då jag såsom statens ombud anser mig böra betrakta denna fråga ur synpunkten af statens intresse, blifvit ett obetingadt tillstyrkande af det nu framlagda kontraktet. Detta framför allt af det skäl, som också blifvit satt främst i civilministerns yttrande, eller att staten utan någon som helst utgift efter 50 år bekommer en egendom, som med stor visshet kan antagas innehålla en järnmalmskvantitet af sammanlagdt 730 miljoner ton.

Jag har sett i yttranden angående detta förslag uti pressen och annorstädes framhållas, att det är osäkert, att den malmkvantitet, som staten skulle förvärfva, slutligen komme att uppgå till denna myckenhet.

Jag har ju haft anledning att så godt jag förmått söka följa denna fråga. När första undersökningen angående malmkvantiteten i Kiiruna verkställdes år 1897, innan beslut fattades om banans byggande, så rörde sig undersökningarna om att man skulle söka konstatera den minimikvantitet, som kunde finnas i berget, för att kunna bedöma, om kvantiteten åtminstone var så stor, att det kunde komma i fråga att på dess bearbetande och utfraktande nedlägga de kostnader, som därmed skulle blifva förknippade. Då rörde sig undersökningarna, sade jag, för att finna denna minimikvantitet, och därför afsågo undersökningarna icke något större syfte; men redan med dessa undersökningar ansåg man sig med visshet kunna beräkna, att ofvan sjön Luossajärvis yta fanns en malmkvantitet af cirka 230 miljoner ton. Emellertid har man sedermera, för att konstatera hvad som ytterligare kunde finnas och för att vidare få utredt, huru det förhölle sig med den möjlighet, som man sade kunna förefinnas, att dessa malmtillgångar afsmalnade mot djupet, anställt omfattande djupborrningar i en af kullarna, Vaktmästaren. Där hafva anställts tre diamantborrningar ned till ett djup af öfver 100 meter under sjöns yta. Den diamantborrning, som år 1897 var påbörjad i kullen Statsrådet, har äfven fortsatts till samma djup. Vidare hafva noggranna och omfattande magnetiska undersökningar anställts; och

resultatet af dessa undersökningar har blifvit ett bekräftande af det antagande, som redan 1897 framstälts af en framstående norsk geolog, som å norska statens vägnar hade undersökt förhållandena, nämligen att farhågorna för malmmassans afsmalnande mot djupet icke voro grundade. Man har i stället genom dessa undersökningar i den nordliga delen af fältet konstaterat, att malmen fortsätter med samma mäktighet under Luossajärvis nivå som ofvan densamma. Det är därför som jag tror mig på grund af senare undersökningar kunna bekräfta det antagandet, som här är gjordt, nämligen att staten skulle förvärfva en järnmalmskvantitet af åtminstone 730 miljoner ton; och de senaste undersökningarna tyda på, att det är större sannolikhet för att denna kvantitet öfverstiges än att den understiges.

Det är nu detta, som man skulle förvärfva; och gentemot det står å andra sidan afståendet från statens rätt att pålägga exporttull å järnmalm. Detta är ju en afsevärd sak, men här liksom vid alla affärer bör man ju mäta, hvad staten erhåller och hvad staten afstår; och då tror äfven jag, att man måste komma till samma uppfattning, som herr statsrådet uttalat på sidan 26 i den kungl. propositionen, nämligen att, gentemot fördelen att vinna en egendom af så utomordentligt högt värde, måste den tull, som rimligen kan äsättas den malmkvantitet, som bolagen kunna tänkas exportera, betecknas såsom icke afsevärd. »Rimligen»... nämligen, ty, mina herrar, det gäller väl om denna malmtull, att det dock alltid finnes för densamma två begränsningar. Den ena begränsningen är den, att den ej kan sättas högre än att de skatteobjekt, som blifva utsatta för densamma, kunna tåla den, och den andra är den, att Sverige står ej ensamt i fråga om malmtulls äsättande, utan måste alltid i det fallet räkna med de stater, hvilkas intressen kunna däraf beröras. Vi må anses hafva huru fria händer som helst därutinnan, händerna äro dock ej fullt fria, ty genom för hög malmtull utsätta vi oss för repressalier. Således är enligt min uppfattning hvad staten i detta fall gifver mindre än hvad den får.

Hvad frågan om fraktsatserna angår, har den föregående talaren visat, hurusom äsättandet af de fraktsatser, som här skulle tillförsäkras bolagen, för staten innebär, så vidt man kan se, en räntefkastning af omkring 10 å 11 procent på järnvägen och i alla händelser en *garanterad* ränta af 4,5 procent på hvad järnvägen i dess nuvarande skick går till, med tillägg af kostnaderna för alla förbättringar och tillökningar, som den kan erhålla för att kunna verkställa utfraktningen af den större malmkvantiteten. På denna sammanlagda kostnadssumma för järnvägen, säger jag, skulle staten blifva *garanterad* en ränta af 4,5 procent.

Härtill hafva kommit för mig tre omständigheter, som ha varit bestämmande för min uppfattning af denna fråga. För dem, som i den omständigheten, att de stora malmtillgångarna i Norrbotten tillhöra enskilda bolag, se en fara för att — med huru stor försiktighet man än omgärdar äganderätten till aktierna — bestämmanderätten dock i alla fall på omvägar kan komma att falla i utländska händer, för dem, säger jag, som däri se en fara, undanröjes denna fara genom antagandet af kontraktet, ty enligt detta tillfalla ju malm-

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

bergen efter 50 år och möjligen något tidigare staten; och de tillfalla staten genom ett redan nu upprättadt, lagligt bindande aftal.

För dem, som se en fara däri, att det kan komma i fråga miss-hushållning med dessa malmtillgångar, så att de komma att öfver höfvan reduceras, för dem undanröjes denna fara genom antagande af kontraktet, ty genom kontraktet är den malmkvantitet, som bolagen få uttaga, begränsad till 150 miljoner ton. Och för den, enligt min uppfattning, icke antagliga händelsen, att malmkvantiteten skulle visa sig understiga den i kontraktet beräknade, minskas ju beloppet så, att i ingen händelse bolagen få uttaga mer än en femtedel.

För dem, slutligen, som se en fara för att vår svenska järn-industri icke skall blifva tillräckligt tillgodosedd, utau malmen huf-sakligen komme utlåningar till godo, för dem undanröjes denna fara genom antagandet af detta kontrakt, ty genom däri förefintliga bestämmelser är i det fallet vår svenska järnhandtering tillförsäkrad erhållande af nödiga malmtillgångar däruppifrån.

Således ställer sig saken för mig så, att här är det fråga om en *affär*; saken bör betraktas ur den synpunkten. Ser man då efter, ställer sig för mig åtminstone denna affär såsom afgjordt förmånlig för staten; och därför skall äfven jag, herr talman, hemställa om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Branting: Herr talman! Oaktadt förklaringen från herr civilministern har det uppstått någon diskussion i frågan; och då må det ju vara tillåtet äfven för dem, som icke kunna dela den ståndpunkt, som af de föregående ärade talarne intagits, att i någon mån deltaga i denna diskussion, så att icke kammarens protokoll måtte alldeles ensidigt afspegla blott de synpunkter, som tala till förmån för det nu fallna förslaget.

Det har under dessa sista dagar drifvits en så liflig, man kan väl säga agitation för förslaget, som omständigheterna kunnat med-gifva under den korta tiden; och däremot är ju i och för sig intet att anmärka. Ty jag är fullt öfvertygad om att de, som drifva denna agitation, ha gjort det därför, att de äro öfvertygade om att staten här har ett utmärkt tillfälle att göra en god affär. För min del har jag dock redan vid remissen tillåtit mig att försöka något belysa denna fråga ur synpunkten af en jämförelse mellan hvad staten skulle vinna och hvad bolaget skulle vinna, och jag har fortfarande ej kunnat komma till något annat resultat än att den jämförelse, som jag försökt framlägga, i allt väsentligt står orubbad af de anmärkningar, som sedan dess framkommit.

Det synes mig, att man icke kan bestrida, att här en hufvud-saklig invändning står kvar, nämligen att statens fördelar dock alla äro lagda *i den ovissa framtiden*, om 50 år, medan däremot bolagens fördel är så stor och därtill så nära belägen och därigenom just så säker, att i jämförelse därmed de vinkande och skymtande fördelar, som staten erhåller, ganska mycket förtona sig i ett ovisst fjärran.

Det framhölls i ett föredrag, som vi hade tillfälle att åhöra här i går, att bland fördelarna, som skulle komma af det här föreslagna arrangemanget, vore bland andra den, att bolaget, genom att få sina

förhållanden tryggade för så lång tid framåt, skulle kunna bättre än hvad nu är fallet sörja för att bostadsförhållandena för befolkningen där uppe skulle blifva ordnade, och i allmänhet inrätta sig till trefnad och gagn för dem, som dock utföra själft arbetet därstädes. Jag skall nu ej närmare ingå på förhållandena i detta fall, ehuru jag tror, att dock mycket befogade erinringar kunna göras mot det sätt, hvarpå bolaget hittills har uppfyllt sin moraliska skyldighet i detta fall. Jag tillåter mig begagna uttrycket »moralisk skyldighet», enär man ifrån andra sidan så starkt betonar, att staten ej skulle kunna ha någon moralisk rättighet att utöfva pression genom åsättandet af exporttull, åtminstone för en viss del af malmen. Detta skall jag, som sagdt, icke gå närmare in på; men då det upplystes om, att omkring 7 à 8 miljoner förväntades blifva nedlagda i sådana förbättringar, genom anläggande af bostäder och sådant, tager jag väl för gifvet, att dessa kapital ej skulle vara för bolagen förlorade, utan att de skulle ersättas genom att vederbörande skulle betala hyra för dessa bostäder. Det blefve väl således endast en kapitalplacering, som bolaget skulle få igen så småningom.

Det framhölls vidare, att det skulle vara förhållandet, att enligt bolagets mening skillnaden i brytningskostnaden i dagen och på djupet skulle uppgå till blott den relativt ringa summan af 50 öre per ton. Jag är icke fackman och kan således icke bedöma de där siffrorna, men andra personer, som äro fackmän och som haft att göra med dessa saker, ha försäkrat mig, att dessa siffror måtte det dock vara något underligt med. Vid djupbrytning kostar det för närvarande enligt vår svenska statistik öfver 3 kronor per ton för att uppfordra berg, och jag tror icke alls, att man kommer upp till en sådan summa, då det gäller brytning i dagen. Det är också uppenbart, att detta ställer sig rätt olika, beroende på i hur pass djupa hål man skall bryta, hur pass stora kostnaderna äro för behöfliga uppfordringsverk, bortledning af vatten och dylikt, hvarom vi för närvarande ha mycket liten kännedom. Ty skillnaden skulle ju blifva den, att bolagens brytningskostnader skulle gälla under de första 50 åren, rædan staten därefter skulle få taga vid och man icke vet hur pass djupt det skulle vara, där staten då får taga vid.

Det har af fackmän inför mig framhållits ett par saker, som jag tror skulle vara väl förtjänta af att komma till kammarens protokoll likaväl som framställningar från motsatt sida. En fackman skriver till mig: »Utsikten till en chimärisk vinst efter 50 år kommer regeringen att helt glömma hvarje hänsyn till sparsamhet med våra naturtillgångar och girigt gapa efter de smulor, som möjligen kunna blifva öfver, då bolagen mera ohejdadt än hittills fått arbeta på våra grufvors uttömmande.» — — — — — »Om man likväl förutsätter, att malmkvantiten i fyndigheterna verkligen kommer att riktigt uppskattas så att staten erhåller $\frac{4}{5}$ af den förefintliga malmen, så är att märka, att brytningen kommer att ställa sig ofantligt mycket dyrare ju djupare den når, hvilket ju, utan att siffror behöfva framläggas, klart framgår af Grängeberg och Gellivaregrufvornas betyd-

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmsfält i
Norrbottnen.*

(Forts.)

ligt sämre ekonomiska ställning, då de blifvit tvungna att tillgripa djupbrytning än då de drefvo dagbrott».

Vidare kritiserar denna fackman den del af § 9, som innehåller en sväfvande bestämmelse om rationell grufdrift och om materielens och egendomens hållande i godt stånd. Hur skall det bedömas, att brytningen drifvits rationellt, och hvad menas därmed? Ej lära väl grufbolagen göra tillredningsarbeten för statens blifvande grufdrift, då de precis veta hur mycket de få bryta. Från deras synpunkt måste en rationell grufdrift vara en sådan som på den föreskrifna tiden tillåter uttagande af den medgifna malmkvantiteten till möjligast billiga pris, utan att det behöfver äfventyras, att staten kan träda emellan. — Hvilket värde komma väl de materiella anordningarne att hafva vid statens öfvertagande? Pumpar och hissar afpassas naturligtvis efter det djup, till hvilket bolaget finner lämpligt bryta, och kunna därför ej ha stort värde för staten. För öfrigt sker en ständig utveckling på det gruftekniska området, hvilken man ej kan fordra att bolagen skola följa under sina sista år, då det naturligtvis endast gäller att hålla allt i sådant stånd, att det just uppfyller kontraktets bestämmelse. De af trä uppförda arbetarbostäderna och öfriga byggnader, hvilka efter 50 år säkert äro båda otidsenliga och dåliga, äfven om de varit nöjaktigt underhållna, representera säkert ett mycket ringa värde vid tiden för öfvertagandet. Af det ofvan sagda borde tillräckligt klart framgå, att det värde staten efter 50 år erhåller ej kan anses vara synnerligen stort.

Men så erhåller ju staten alltsammans gratis! Ja, så kan det synas, men hvilka fördelar erhålla då bolagen för sin vackra gåfva? Ja, nu kommer jag till en berättelse, som möjligen kan vara förtjänt af att nämnas vid sidan af den, som herr Moll nyss gjorde här för att visa oss fördelarna för staten af detta kontrakt. — »Jo, först att de få bryta 3,000,000 ton vid Kiirunavaara och vara befriade från exporttull eller andra pålagor samt, i den händelse sådan påläggas, erhålla restitution. Det kan väl anses som tämligen säkert, att går ej regeringsförslaget igenom, kommer förr eller senare exporttull att åläggas. Om denna skulle få någon verklig betydelse, lär den väl så småningom höjas till åtminstone 1 kr. per ton exporterad malm. Denna kommer nu att antingen ej påläggas eller restitueras, hvilket för staten gör en årlig utgift» — så står det skrifvet här, men det bör väl rättare vara en minskning i eljes påräknelig årlig inkomst — »af i medeltal 3 miljoner kronor under 50 år. Det vill säga, staten afbetalar i förskott 3 miljoner om året» — så kan man uttrycka det — »hvilket gör, att staten i själfva verket har för fyndigheten Kiirunavaara-Luossavaara vid öfvertagandet år 1957 betalat efter 4 procent ränta på ränta» — och då blir det en summa af icke mindre än 456,000,000 kronor som staten betalat. Det är också ett sådant där sätt som herr Moll använde att räkna ihop med ränta på ränta, och det kan förtjäna att låta höra sig. När det alltså heter, att vi få allt detta gratis, bör man komma ihåg hvad som kan uttagas snart eller jämförelsevis snart och hvad vi förbinda oss till att låta bolagen vara i okvald besittning af. Detta är ett slags

köpeskilling också, som man icke bör lämna åsido, när man gör sina beräkningar af hvad den ena eller andra parten får.

Ifrån ett annat fackmannahåll hafva för mig framhållits några ytterligare anmärkningar, angående den ju allt hitintills fortfarande mycket omstridda malmkvantiteten, som finnes däruppe. Det har påpekats om den på sid. 12 i den kungl. propositionen befintliga beräkningen af malmtillgångarna, dessa 265 miljoner ton som äro ofvan Luossajärvis nivå — det är den siffran, som är tagen ur herr Lundboms beräkningar — att det lär enligt denna fackmans uppgift vara en hake med denna beräkning af synnerligt betänklig art. Malmlagens kubikinnehåll antages nämligen bestå af *enbart* malm. Den specifika vikten antages vara så hög som 4,5, hvilket ingalunda kan vara det riktiga förhållandet, utan denna kvantitet bör sänkas till 75—80 procent, och den angifna siffran torde således böra sänkas i förhållande därtill.

Vidare är det en annan sak, som också från detta fackmannahåll påpekats, hvarom jag icke alls känner någonting, men som jag i alla fall anser vara af den vikt, att den bör framläggas offentligt. Det är nämligen förhållandet, att det här skulle kunna sättas i fråga huruvida af hela den mäktiga malmådran, äfven i den del där den går på djupet, allt verkligen enligt gällande lag *tillhör* bolaget. Det förhåller sig nämligen så, att denna malmådra lär vara liggande i en lutning, så att det som ligger uppe i dagen sedan går sluttande nedåt. Hur pass långt nedåt det går, därom har man enligt denne fackmans utsago, icke gjort tillräckliga undersökningar. Det skulle emellertid vara möjligt, att denna malmådra därigenom att den, så att säga, står på kant delvis kommer in i mark, som faktiskt tillhör staten. Utmålsgränsen går nämligen lodrätt ned. Således äfven i denna punkt skulle en utredning vara synnerligen behöflig, innan man med allt för stor säkerhet gifver sig in på dessa affärer.

Jag upprepar, att jag icke har haft det allra minsta tillfälle att kontrollera dessa uppgifter, men det beror ju verkligen å andra sidan därpå, att hela saken kommit fram — såsom många gånger framhållits — så sent och tvungits fram till afgörande så hufvudstupa, att bland vimlet af uppgifter, som korså hvarandra, det verkligen icke är lätt att få reda på hvad som är sannt och hvad som icke är riktigt.

Jag nämnde en beräkning, enligt hvilken exporttullen, om man räknar ihop hvad den är värd, hvad vi afsäga oss för de 50 åren, skulle gå till högst betydliga summor. Därtill kommer en synpunkt, som det synes mig vara alldeles orimligt, om man alltför mycket skulle negligera. Då ingen af de föregående talarna berört den, vill jag ännu en gång komma tillbaka till densamma, ehuru jag något framhållit den i mitt anförande vid remissen af den kungl. propositionen. Det är den *undantagsförmån*, som denna Riksdag skulle komma att gifva detta bolag i afseende å dess skatteförhållanden — en undantagsförmån, som skulle stå i 50 år framåt, inkräktande på hvad våra efterkommande å detta rum vilja bestämma och besluta angående hur de största bolagen på deras tid skola skattläggas. Det förefaller mig, att däri ligger ett så orimligt — jag hade så när

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Angående
förfarande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

sagdt grundlagsstridigt — förhållande, att redan därför man bör endast med den allra största betänksamhet gifva sig in på en affär, som binder för denna ofantligt långa tid framåt.

Det är antaget en förmögenhet af 30,000,000 kronor eller en inkomst af $1\frac{1}{2}$ miljon kronor, med hvilken detta bolag skulle i skattehänseende likställas. Alla kalkyler — äfven de, som göras från bolagets egna anhängares sida — alla kalkyler räkna med vida högre siffror. Men vi skulle således för detta bolag — som kanhända kan komma att röra sig med ett inkomstbelopp på åtskilliga miljoner kronor och en förmögenhetssumma på kanske ett eller annat hundratal miljoner kronor — i alla fall bestämma, att deticke under några förhållanden får beskattas efter högre norm, än om det vore nere vid $1\frac{1}{2}$ miljon, respektive 30 miljoner kronor. Det är ett ingrepp, hvilket — det måste jag upprepa — förefaller mig i högsta grad motbjudande, att en Riksdag nu skall bestämma, i all synnerhet som vi alla måste vara ense om att hvilken väg utvecklingen än må slå in på och hur långsamt eller hastigt hvar och en af oss må taxera dess fart, det är alldeles gifvet, att den *icke* kommer att gå i sådan riktning, att man i framtiden blir mer benägen än nu att lätta skattebördorna för dessa stora kapitalistiska sammanslutningar, hvarom det här är fråga. Vi stå ju inför en period af utvecklingen, då det synes tydligt, att nya rättsgrundsatser på detta område arbeta sig fram. Vi stå kanske inför storartade världshändelser i vårt östra grannland, hvilka kunna återverka på vår rättsåskådning, på Europas allmänna uppfattning af förhållandena i dylikt afseende väl så starkt som den stora franska revolutionen på sin tid återverkade på rättsuppfattningarna i hela Europa. Det är möjligt således, att vi inom jämförelsevis kort tid kunna befinna oss i en åskådningsperiod af en helt annan beskaffenhet än nu. Skall det då vara riktigt, att vi på detta sätt binda händerna på dem, som komma efter oss, genom att gifva en monopolställning för 50 år åt ett bolag af den beskaffenhet det här är fråga om!

Så som saken nu ligger, synes det mig emellertid, att det riktigaste skulle vara om Andra Kammarens opinionsyttring ginge i öfverensstämmelse med den motion, jag för min del tillåtit mig framlägga. Därigenom uttalas — och det synes mig, att detta bör uttalas här högt — att om Andra Kammaren är obenägen att godkänna det aftal, hvarom här nu är framställt förslag från regeringen, sker det *icke* därför, att kammaren är obenägen att föra dessa stora naturliga rikedomar in under statens besittning, utan det sker på den grund, att själfva aftalets villkor synas vara alltför tunga för staten, att de synas vara bindande för alltför lång tid framåt.

Detta skulle kunna ske, om det funnes någon resonans här i kammaren för ett bifall till min motion om en skrifvelse angående fortsatta underhandlingar. Det är ju klart, att de, som anse, att saken endast bör rent afslås och att staten icke alls bör taga befattning med detta, de kunna icke gå med på en sådan tankegång. Men de många, som här anse, att staten bör få dessa stora rikedomar i sin hand, och som skulle vilja vara benägna att såsom en demonstration rösta för det redan fallna köpet, de, synes mig, kunna

lika väl rösta för den demonstration, som är tydligare och klarare och som uppmanar till *fortsatta förhandlingar* i samma riktning, men förhandlingar, där man icke lägger fördelarne på bolagens sida i den för oss öfverskådliga tidrymden och fördelarne för staten först därefter.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Därför skall jag, herr talman, såsom förhållandena nu ligga, tillåta mig att yrka bifall till min motion.

Herr *Nordström* instämde häruti.

Herr *Hammarskjöld*: Herr talman, mina herrar! Det, som först faller i ögonen, när man genomläser utskottets betänkande, är den ytterst magra och summariska behandling, som utskottet gifvit hela denna fråga. De skäl, som utskottet har anfört för afslag, äro: ärendet har kommit så sent in; vi fingo det icke förrän den 12 maj; det är en så viktig fråga af för vårt land så stor och på skilda områden ingripande betydelse. Men man kan läsa mellan raderna: riksdagsmännen vilja resa hem, och därför hafva vi icke tid att ägna denna fråga, som vi erkänna vara så betydande, den uppmärksamhet, som den förtjänar, och därför afstyrka vi den. Är frågan verkligen af så stor betydelse, som både utskottet och jag själf tycka, då hade det väl varit utskottets skyldighet att trots den framskridna tiden taga den i noggrannt öfvervägande, ty den är sannerligen så viktig, att den icke förtjänar att helt summariskt affärdas.

Nu ha vi i dag från herr *Branting* hört, liksom förut från många andra håll, skäl i mängd framställas mot den uppgörelse, som är i fråga. Det har därvid sagts, att statens fördelar äro alla lagda i framtiden, medan bolagens ligga så nära. Och man sätter i starkt tvifvel, om staten verkligen får några stora fördelar, när de 50 åren äro gångna. Man sätter i tvifvel de beräkningar, som äro gjorda öfver malmtillgången, och menar, att det kanske icke finnes stort kvar, sedan bolagen fått ut hvad de skola ha. Men man glömmar då den bestämmelsen, att bolagen under inga förhållanden kunna få taga ut mer än $\frac{1}{5}$ af den befintliga malmtillgången och att mängden af malm skall bestämmas 18 år härefter, senast 1924. Och om det då skulle visa sig omöjligt, vare sig på grund af underlåtenhet från bolagens sida att ha verkställt förarbeten, eller af andra skäl, att åstadkomma en fullt tillförlitlig beräkning, då skall kvantiteten malm beräknas till 400 miljoner ton. Och jag tycker, att äfven den mest tviflande borde kunna erkänna, att det icke kan finnas mindre malmtillgång där än 400 miljoner ton. Det lär väl icke hafva varit så synnerligen svårt för de geologer, som många år hållit på med undersökningar och beräkningar, att bestämma den malmtillgång, som finnes ofvan *Luossajärvis* yta. Den är beräknad uppgå till, om jag minnes rätt, 283 miljoner ton. När man nu genom *diamantborrnin-garne* vet, att malm ännu finnes på 300 meters djup, då må man göra huru många reduktioner som hälst och rabattera huru mycket som hälst för alla eventualiteter, som kunna förekomma i djupet, man kan dock icke påstå, om det finnes 283 miljoner ton ofvan sjöns yta, att det icke skall finnas så mycket som 117 miljoner under

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

densamma. Alltid måste det således finnas minst 400 miljoner ton malm kvar. Och på de 18 år, som återstå till 1924, kunna bolagen icke enligt kontraktet hinna bryta mer än 3 gånger 18 miljoner det vill säga inalles 54 miljoner ton; och det utgör icke på långt när $\frac{1}{5}$ af 400 miljoner ton. Således under alla förhållanden måste staten efter 50 år, eller när helst den öfvertager malmfälten i sin ägo, hafva en tillgång af minst $\frac{4}{5}$ af malmen kvar.

Det har talats om att det skulle blifva så dyrt, när man icke längre kan bryta ofvan jord. Ja, det är klart, att det blir dyrare att bryta under jorden än att taga malm genom dagbrytning. Men när man vill låta påskina, att malmen ofvan jord skulle vara slut, när bolagen tagit ut den högst tillåtna kvantitet, som de få taga, då handskas man litet oförsiktigt med sanningen. Ty det skall då ovillkorligen finnas ett godt stycke mer än 100 miljoner ton kvar till dagbrytning ofvan sjöns yta. Om sedan den malm, som ligger under jorden, skulle kosta något mera i brytning, få vi väl också på samma gång tänka på att all sannolikhet talar för att 50 år härefter järnmalmen är betydligt dyrare, än den är nu, i försäljningspris och således kan tåla vid en dyrare brytningskostnad.

Jag tror, att, om man vill fördomsfritt se på saken, skall ingen kunna förneka, att den gifva, som staten får igen af bolagen, de $\frac{4}{5}$ af malmtillgången, den skall äfven efter de 50 åren representera en summa, som icke kan mätas endast i miljoner, utan måste mätas i miljarder.

Man säger vidare, att staten afhänder sig sin handlingsfrihet. Ja, i viss mån gör den det. Men jag undrar, om någon varit med om ett kontrakt, hvarigenom två personer ingått öfverenskommelse med hvarandra och bekräftat denna i kontraktet, utan att båda två förbinda sig till någonting. Den ena kan icke få alla fördelar, han måste äfven gifva några fördelar till den andra. Det, som bolagen här vilja tillförsäkra sig, är, strängt taget, icke annat än arbetsfred. De vilja ha fred att utan hot och sett de anordningar, som redan äro gjorda, då tviflar man icke på, att det är anordningar af ett utomordentligt stort värde, som staten får öfvertaga.

Medan jag håller på med detta, kan jag bemöta det yttrandet af herr Branting: Man vet icke, 50 år härefter ha de kunnat låta anordningarna förfalla. Man vet icke, huru bostäderna, som äro uppförda af trä, se ut då. De kunna vara odugliga. Ja, det är möjligt, att de kunna vara försümrade. Men jag föreställer mig, att under dessa 50 år komma bolagen att undan för undan bygga nytt, uppföra nya bostäder, nya byggnader och maskinella anordningar af alla slag. I öfrigt torde det, om jag fattat kontraktet rätt, blifva en garanti härför i bestämmelsen i § 9, att bolagen förbinda sig att hålla all i detta kontrakt afsedd, för rörelsen erforderlig egendom i

godt skick.» Den förbindelsen skall väl icke vara blott ett tomt ord, utan skall väl ha någonting att betyda. Och staten lär väl icke sakna medel att kunna inskrida, om bolagen skulle uppenbarligen försumma sina skyldigheter i detta afseende.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Jag har hört den invändningen, att bolagen skulle kunna likasom lura staten på inkomsten i början af kontraktstiden genom att göra mycket stora afskrifningar af hvarjehanda slag, hvarigenom vinsten skulle blifva liten och således den $\frac{1}{10}$, som staten får, blifva en obetydlighet. Jag tycker, det är två skäl, som afgjort strida mot möjligheten af en sådan eventualitet. Det första är aktieägarnes vinstbegär. Tror någon verkligen, att, om också en styrelse skulle vilja göra en sådan manöver, aktieägarna skulle finna sig i något sådant som att under många år i början få små utdelningar för att deras barn och barnbarn skulle få stora sådana mot kontraktstidens slut? Det förefaller mig högst osannolikt. Och därjämte finns det ett botemedel mot denna sjukdom, det botemedlet nämligen, att, om staten finner, att den kontanta vinsten, som bolaget skall öfverlämna till staten, är mindre än hvad den borde vara, så säger staten: Vi taga icke penningar, vi vilja ha $\frac{1}{30}$ af den malm ni bryter; och det lär väl icke kunna göras någon afskrifning på malmen. Således har man däri ett säkert botemedel.

Det har icke här i dag — men jag hörde det i medkammaren i förmiddags — gjorts den invändningen, att hamn- och kajanläggningar samt öfriga anläggningar i Narvik, som kostat en 8 à 9 miljoner, icke äro medtagna i kontraktet. Nej, de kunna icke vara med, af det enkla skälet, att de ligga på norskt område. Och bolagen lära icke kunna till svenska staten öfverlämna egendom, som ligger på norskt område. Därför är det helt enkelt en omöjlighet, att de skulle vara medtagna i kontraktet. För resten kan icke bolaget sälja det till någon annan utan att norska staten gifver sitt bifall. Norska staten har i kontrakt förbehållit sig lösningsrätt till dessa anläggningar. Då säger man: Nu skola bolagen behålla kajen och alla lossnings- och lastningsanordningar, som där finnas, och då kunna bolagen uppskörta staten, huru mycket de vilja. Det finnes ett enkelt medel äfven mot detta, nämligen att staten, då den blir ägare till malmfälten, säljer malmen, lastad på vagn, vid Riksgränsens station. Där får den tyske eller engelske köparen taga emot den. Och jag tror, att man kan vara viss, att Tyskland och England skola vara nog måna om att skydda sina undersåtars intressen, och att de kunna utöfva en alldeles tillräcklig press på vederbörande, så att de icke komma med några oskäligen anspråk på ersättning för lossningsarbetet i Narvik. Här nämndes af herr Branting, att bostäderna i Gellivare äro mycket dåliga. Ja, det är en känd sak, och orsaken härtill är också känd, nämligen att, så länge processen var oafgjord mellan staten och Gellivarebolaget, har bolaget icke vågat lägga ner några mycket stora summor på arbetarbostäder, eller i öfrigt vidtaga några dyrbarare anordningar vid Gellivare. Jag kan icke underlåta att, när processen blifvit vidrörd, uttala som min mening, att det är en af de orättfärdigaste processer jag hört talas om. Sedan bolaget i eller nära 10 års tid hållit på och brutit malm, och staten uppgjort

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrödden.*
(Forts.)

kontrakt med bolaget och hjälpt bolaget att utfrakta denna malm till Luleå, så kommer staten och säger: för tio år sedan betalade Ni in en afgift en dag senare än Ni skulle ha gjort, och Ni skulle ha betalt den icke till länsmannen, utan hos länsstyrelsen i Luleå, därför har Ni nu förverkat alla rättigheter och för all den malm, 8 miljoner ton, som Ni brutit, skall Ni betala ersättning till staten. Jag vågar påstå, att om någon af er mina herrar försökte föra en liknande process och med sådana skäl komme och väckte rättegång mot någon, skulle han icke våga visa sig i hederligt folks sällskap. Jag vet nog skälen, hvarför staten ansåg sig tvungen att väcka denna process, men jag kan icke försvara de skälen, ty jag anser, att en ohederlighet är en ohederlighet, äfven om staten begär den. Nu emellertid ingår som villkor i detta kontrakt, att processen skall läggas ned, och då, säger bolaget, förbinda vi oss att vidtaga alla möjliga åtgärder för att åstadkomma fullt tidsenliga bostäder. Nu tycktes herr Branting tro, att de 7 à 8 miljoner kronor, som omtalas såsom behöfliga att nedläggas i Gellivare, skulle alldeles eller så godt som uteslutande behövas för bostäder. Det är nu icke rimligt. Där behöfves en mängd dyrbara anordningar för grufdriften, bland annat behöfver man en mycket stor elektrisk kraftstation. För närvarande finnes där en elektrisk kraftstation, men den är alldeles otillräcklig. När herr Branting i öfrigt talade om att det finnes åtskilliga brister i bolagets moraliska skyldigheter, så måste jag nedlägga en protest däremot, så vidt det rör Kiirunavaara. Där har jag med egna ögon öfvertygat mig om att arbetarbostäderna äro de mest förstklassiga jag någonstädes sett; och äro icke de arbetarbostäderna goda, så finnes det icke i hela Sverige några goda sådana. Att de äro dåliga i Gellivare, det erkänna alla, och bolaget allra först, men det är, såsom nämndt, helt naturligt på grund af att processen varit oafgjord.

Mycket har talats om den undantagsförmån, som bolaget skulle få i afseende på inkomstskattens beräkning. Om vi erinra oss, huru förhållandena nu äro, så veta vi, att, när man kommit till en inkomst af 80,000 kronor, så höjes därefter normen för beräkningen icke vidare. Nu har bolaget förbehållit sig, att denna norm ej heller skall få höjas öfver en viss gräns, att man sålunda icke skall få gå längre än till och med $1\frac{1}{2}$ miljoner, så att, om bolaget har inkomst därutöfver, skall skatten för densamma beräknas efter samma norm, som gäller för $1\frac{1}{2}$ miljoner. Nu har invändts, att det är mycket dumt af staten att binda sig för 50 år att icke få pålägga bolaget en högre skattegrund. Jag undrar — ja, det är bara en liten tanke för sig själf — men kanske bolaget har tänkt på herr Branting och hans meningsfränder, när de gjorde upp det här villkoret. Det kan ju hända, att framdeles de idéer, som herr Branting förfäktar, komma att vinna en mycket större terräng än de hittills vunnit. Det kan ju tänkas, att den dag kommer, när herr Branting eller hans efterföljare komma att vilja förverkliga sitt ideal, att staten skall bli ägare af all fastighet, och för att nå det målet komma de kanske att försöka att genom allt högre och högre beskattning pressa inkomsttagarna så att de till slut skola finna sig tvungna att falla till föga och rent af afgå från sin egendom. Om icke något sådant

villkor som detta bestämmes, hvad har då egentligen bolaget för säkerhet att kunna existera i en framtid. Man kan ju tänka sig att grunden för inkomstskatteberäkningen skulle kunna pressas så i höjden, att skatten toge med så godt som hela inkomsten, och då vore ju socialisternas drömda mål vunnet. Är det så underligt, att bolaget vill skydda sig för den eventualiteten? Man har kallat detta för ett motbudande ingrepp i statens beskattningsrätt. Det kan jag dock icke göra, just när jag tänker på denna möjlighet. Ja, jag anser, som sagdt, att denna affär är för staten så utomordentligt gynnsam, att jag nödgas förklara, att jag finner det vara ytterst oklokt att afslå densamma. Nu är den afslagen redan i Första Kammaren, och därmed är frågan fallen. Men det hindrar icke, att den, som hyser en olika mening också vågar fritt uttala denna.

Jag kommer ihåg en sak, som jag icke har berört. Här har så ofta talats om, att det är mycket oklokt af staten att binda sig vid en viss fraktsats af 2 kronor 64 öre per ton. Hvem vet, säger man, om några tiotal år härefter kunna kostnaderna stiga så i höjden, arbetspriser och allt annat, och då räcka dessa 2,64 kronor icke till att betala statens omkostnader. Först och främst får jag då erinra om att bolaget har garanterat en minimiinkomst af $4\frac{1}{2}$ procent, men jag vill tillägga, att det är mycket otroligt, att denna fraktsats kommer att blifva för liten. Om vi tänka på den erfarenhet vi hittills haft angående järnvägsfrakter, så tror jag man kan säga, att de icke visat någon benägenhet att stiga, utan snarare att falla, och det är helt enkelt på grund af den tekniska utvecklingen.

När man först började att forsla malm, använde man vagnar, som vägde icke fullt 5 ton och lastade endast litet öfver 5 ton. De vagnar, som nu användas för malmtransporter däruppe, de väga 10 à 11 ton, men de lasta icke mindre än 34 ton. De lasta således tre gånger sin egen döda vikt, medan de förut använda vagnarna lastade icke mycket mer än sin egen vikt. När det förr behöfdes 6 à 7 vagnar för att motsvara en vagn nu, då är det tämligen klart, att det skall verka betydligt nedsättande för fraktkostnaderna, och, när det gått i den riktningen hittills, synes mig all sannolikhet tala för att det kommer att gå i samma riktning framdeles. På samma sätt förhåller det sig med lokomotivens dragförmåga: den ökas undan för undan och lokomotiven göras allt starkare och kraftigare. Om någonsin i vårt land elektrisk järnvägsdrift med fördel skall kunna äga rum, så är det just däruppe vid transport från malmfälten till hamnen. Ty där kan man ordna en drift med en hel mängd tåg, som på en gång äro i rörelse på hela linjen, hvilket just är idealet för elektrisk drift. Då kan man med visshet förutsäga, att frakten kommer att bli mycket billigare än nu. Jag vet också, att bolagets styrelse vid underhandlingarna med regeringen varit mycket tveksam, om den skulle gå in på att binda sig vid denna frakt af 2,64 kronor, ty den tänkte sig möjligheten af att den tid kommer, då andra befraktare få malmen transporterad till billigare pris än nu. Det är så långt ifrån att denna frakt är för liten, att jag tror mig visat sannolikheten af att den i en framtid snarare blir för stor än för liten.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Angående
förrärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Jag har under denna riksdag vid mer än ett tillfälle stått i ganska stark opposition mot den regering som nu är, och jag tror icke någon kan beskylla mig för att ha krupit för regeringen eller söka gå dess ärenden, men det är min plikt att erkänna, att jag anser, att regeringen i denna sak har handlat med en synnerligen stor framsynthet och haft landets sannskyldiga väl för ögonen.

Herr talman! Jag yrkar afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Med herr Hammarskjöld förenade sig herrar *Ahlstrand*, *Hedenstierna* och *Segerdahl*.

Herr Räf: Herr talman, mina herrar! Nästan samtliga talare, som här i afton haft ordet i denna fråga, ha sysselsatt sig med malmkvantiteten och ansett, att mycket stora garantier förefunnnes för att den uppgifna kvantiteten verkligen vore tillfinnandes däruppe vid malmfälten. Däremot har icke, efter hvad jag hört, någon af de föregående talarne sysselsatt sig det ringaste med själfva kvalitetsfrågan. Jag anser dock, att, kvalitetsfrågan är af fullt lika stor betydelse som kvantitetsfrågan. Herr Branting har dock till och med satt i fråga, huruvida ens kvantiteten vore tillfinnandes. Genom malmens donläge komme man, menade han, in på statens område, hvarigenom staten blefve delägare äfven utan köp, d. v. s. utan köp ägare till åtminstone halfva malmfyndigheten. Jag minns nu icke riktigt, hur det i detta afseende är efter 1884 års grufstadga, men efter den äldre grufstadgan var det så, att när donläget föll in på en annans område, så hade jordägaren i alla fall icke rätt till mer än hälften. Alltså skulle staten icke blifva delägare till mer än hälften genom donläge.

Nu står det i första punkten af § 1 i förslaget till öfverenskommelsen, att säljaren har tillförsäkrat sig rätt till 150 milljoner ton och att staten däremot skulle hafva ungefär 600 miljoner ton malm, d. v. s. den ena skulle få $\frac{1}{5}$ och den andra $\frac{4}{5}$. Af hvilken kvalitet den första femtedelen, eller den som säljaren skall ha, är, det kan man nästan alldeles gifvet ha klart för sig, enär malmberget i fråga har blifvit i flera riktningar undersökt och man vet, att denna öfversta del af berget håller ett visst antal procent af järn. Däremot, beträffande kvaliteten på de 400 miljoner ton, som staten skulle öfvertaga efter dessa 50 år, finns det ingenting alls i den kungl. propositionen, som talar därom, och jag har icke heller af de här hållna anförandena hört, att någon kunnat framkomma med bevis för att den malm, som innefattas i dessa 400 miljoner ton, är lika rik på järn som de öfversta 150 miljonerna ton. Detta är dock en sak, som enligt min tanke spelar en rent af afgörande roll för frågan. Och jag får säga, att man måste känna sig ännu mera betänksam efter de undersökningar, som gjorts däruppe i Gellivare. Jag har hört under diskussionen — och äfven sett i den kungl. propositionen något därom — att den ena parten, nämligen säljarne, företagit åtskilliga borringar däruppe och undersökt, hurudana förhållandena äro på 100, 200 och 300 meters djup. Men när jag läser

här i den kungl. propositionen, så frågar jag mig, hvar det kan stå angifvet, hvilka kvaliteter man anträffat på de större djupen, och jag finner icke det ringaste vara anfördt om den saken. Det hade varit ganska naturligt, förefaller det mig, att man lagt upp och gjort analyser på samtliga de erhållna borrhärnarna för att se, hurudan kvaliteten är på de större djupen. Men därom finnes som sagdt ingenting. Det är nämligen på det sättet — och detta torde icke vara samtliga herrarne fullt bekant — att med »järnmalm» förstår man icke blott dessa malmer i Grängesberg, Gellivare och öfriga grufvor, som hålla en halt af 50—60 procent järn, utan med järnmalm — det enda ord för resten som i förslaget till öfverenskommelse återgifver hvad man skall hafva och gifva — med järnmalm förstås ett mineral, som håller något öfver 30, 33 à 35 procent o. s. v. ända upp till 70 à 80 procent järn. Det vill säga, det lärer väl egentligen aldrig vara mer än något öfver 70 procent, ehuru jag hört uppgifvas, att det däruppe skulle finnas malmer, som hålla t. o. m. något öfver 80 procent, hvilket dock förefaller mig mycket osannolikt. Allt nog, den juridiska rättigheten till malmbrytning, som man har enligt denna kungl. proposition, den består endast i rätten att taga ut så och så mycket »järnmalm»; hur den skall vara beskaffad, därom sägs ingenting. Om den håller 30 procent järn så är redan detta bra, håller den 40, 50, 60, 70 procent o. s. v. så är det ju så mycket bättre. Vi kunna nu förutsätta att malmen håller ungefär 70 procent järn, ofvan jorden. Hvad den åter håller under jorden, det vet man icke. Vi ha i Småland ett mycket storslaget järnmalmsberg, det s. k. Smålands-Taberg, hvilket ligger såsom en väldig bergsmassa, höjande sig öfver omgifningen. Malmen där håller ungefär 33 procent järn. Man har därstädes förr under flera år tagit ned ofantliga kvantiteter järnmalm och reducerat denna vid strax nedanför vid Tabergsån liggande masugnar. Men oakadt malmen alltså är mycket väl belågen, såsom liggande öfver dagytan och bredvid masugnar, så kan den omöjligen numera bära kostnaderna för producerande af tackjärn däraf. Om vi supponera, att någonting liknande är förhållandet med malmen på större djup däruppe vid Gellivare, så vore den för staten alldeles värdelös, i stället för att vara värd flere miljoner, såsom nu beräknats. Det är visserligen understundom händelsen med rätt många af våra svenska järnmalmer, att de kunna tilltaga i järnrikedom på djupet; men det är också bekant, att många järnmalmsfyndigheter på djupet upphöra att vara malm, just på det sättet, att de så småningom öfvergå i bergarter, eller också upptaga kiselsyra eller andra beståndsdelar och därigenom upphöra att i egentlig mening vara malm. Och naturligtvis blir en fattig malm desto mera värdelös på ju större djup den ligger.

Men det är icke blott en malms rikedom på järn, som är afgörande för dess värde, utan äfven andra synpunkter finnas, hvilka i det kungl. förslaget icke tagits i betraktande, såsom t. ex. malmens godhet. Det är nämligen icke nog med att en malm håller 50, 60 eller 70 procent järn, utan den bör också så mycket som möjligt vara fri från oarter. I Gellivare är, som bekant, den väsentligaste oarten hos järnmalmen fosfor. Detta hindrar emellertid

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

*Angående
förcärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbottnen.*
(Forts.)

icke, att malmen, i stället för att vara fosforhaltig uppe i dagen, öfvergår till att vara svafvelhaltig nere i djupet, och man lär icke utan anledning befara, att man däruppe möjligen kan träffa på svafvelmetaller på djupet. Men blir malmen således svafvelhaltig, torde den i många fall blifva obrukbar för det ändamål, som de mera fosforrika malmenna uppe i dagen användas till.

Det är en sak till, som skulle kunna befaras beträffande malmen däruppe, nämligen att den blefve kopparhaltig. Jag har själf varit med och brutit en malm, som i dagen knappt höll ett spår af koppar, men nere i djupet tilltog kopparhalten så att vi på 6 à 700 fots djup fingo en halt af 0,25—0,30 procent koppar. Malmen kom därigenom nästan fullständigt i misskredit i utlandet, dit den exporterades. — Jag har tagit mig friheten att fästa uppmärksamheten på dessa omständigheter, ty de äro mycket lätta att utreda, bara man verkligen vill utreda dem. Däremot är icke någon af dessa omständigheter af den natur, att den är betydelselös.

Här har förut vidrörts något angående djupbrytningen. I det afseendet, är det icke svårt förstå att när man vid malmbrytningen kommit ned till ett större djup blir det förenadt med större kostnader att bryta malmen. Men det kan dessutom vara särskilda omständigheter, som härvidlag inverka ännu mera än själva djupet, t. ex. vattentilloppet från omgifvande sjöar, myrar etc. Om jag tittar efter i den kungl. propositionen, finner jag icke den ringaste utredning om huru de geologiska förhållandena, som omgifva berget i fråga, taga sig ut. Man vet således icke bestämdt, om icke kanske gången går direkt ut i sjön eller i mossarne och morasen därinvid. Man har icke den minsta upplysning om eller garanti för att icke tilläfventyrs vattentilloppet blir så stort, att det kommer att kosta snart sagt lika mycket att uppfordra vattnet som att uppforsla själva malmen. Det är icke så länge sedan man vid grufbrytningen i Höganäs kom för nära hafvet; och det smakade icke alls godt för grufbrytningen, som endast med mycket allvarliga åtgärder räddades ifrån missödet. Något liknande kan ju också tänkas hända däruppe, men därom finnes ingen som helst utredning. Och dock är saken af allra största betydelse.

När man vidare tittar i den kungl. propositionen, så frågar man sig, hvilken plan man tänkt sig för utbrytningen af malmen på 100, 150, 200, 300 meters djup. Därpå svaras måhända, att det blir tids nog att tänka på den saken, när vi komma till det djupet. Nej, det är det icke, då är det nog för sent, alldeles så som det blir med de öfriga undersökningar, hvarom jag förut här talat. Tänker jag mig en djupbrytning, d. v. s. först en dagbrytning och sedan brytningens fortsättande med öppen stöt, så kan jag också föreställa mig, hvilken ofantlig vidd, som därigenom kommer att brytas. Något hvar af oss har kanske varit vid koppargrufvan i Falun och sett den stora stöten där. Men det är en liten stöt, en ren obetydlighet i jämförelse med en stöt i dessa malmberg däruppe vid Gellivare. Jag frågar då. Om det blir starka snöfall och mycket stark köld, hur skall man då bära sig åt i denna väldiga stöt? Det kan ju falla snö till 1, 2, 3 fots djup på en enda natt, och sedan kan det bli snöfall på

snöfall. Hvad skall man då göra? — Ja, säger man, det är icke meningen att man skall bryta med öppen stöt, utan man skall göra gallerier. — Men om man beräknar och tager hänsyn till de malmkvantiteter, som måste lämnas kvar i dessa gallerier för att stödja väggar och tak, så frågas, huru stor blir då den kvantitet som får utbrytas? — Nej, säger man, vi tänka icke på att bryta i gallerier, utan vi tänka bryta med takbrytning. — Men hvarifrån få fyllnad till denna takbrytning? Jag måste alltid tänka mig, att man måste taga något för att fylla det rum, som uppstår vid sådan brytning. Dessutom måste man taga vederbörlig hänsyn till virke och allt annat, som behöfves i ett dylikt grufrum. Men om denna sak liksom så många andra, hvilka äro af intresse för frågans bedömande, därom får man icke veta något i den kungl. propositionen. Naturligtvis inverkar allt hvad jag här framhållit högst väsentligt på det ekonomiska resultatet och ett eller annat kan måhända göra malm-brytningen alldeles omöjlig.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmsält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Det är ju gifvet, att jag under sådana förhållanden och med den blick, som jag har för det här, visst icke skulle vilja gifva min röst för Kungl. Maj:ts förslag. Å andra sidan är det verkligen många omständigheter, som tala för att icke alltför hastigt släppa detta tillfälle ur händerna. Därför vill jag icke för tillfället göra något yrkande, utan jag har blott velat fästa uppmärksamheten på dessa omständigheter; och det skall bli mycket intressant att möjligen få höra, om jag blir vederlagd i någon af dessa punkter, eller om icke dessa förhågor, som jag här uttalat, verkligen ändå kanske till slut befinnas grundade.

Till sist vill jag säga det, att jag för öfrigt beträffande Grängsbergsbolaget aldrig tänkt mig att det skulle vara rätt och tillbörligt att begagna tillfället att på något vis söka afstraffa detta bolag därför att det råkat förtjäna litet pengar. Nej jag menar, att det vore både ett fult drag och oklokt af staten att på detta sätt rent af hämma en uppspirande handtering. Men å andra sidan kan jag icke förstå, hvarför staten skulle binda sina händer så, att, om verkligen något framdeles skulle inträffa, som gjorde att man behöfde pengar, man då icke skulle vara i tillfälle att beskatta detta stora bolag likaväl som en arbetare eller liten åttingsbonde på landet, hvilka kunde behöfva hjälp i stället för beskattning. Därför vill jag uttala den tanke, att man visst icke bör binda händerna på sig i det här fallet.

För öfrigt tror jag, att det snart kan vara på tiden att tänka på ett system med utförseltullar på råvaror. Och jag anser därför, att det skulle vara oklokt att ställa så till att vi beträffande dessa bolag, som skulle kunna bära en allvarlig utförseltull, vid den tidpunkt, då sådan kan behöfva komma i fråga, vore bundna.

Det skulle också kunna inträffa, att man i sammanhang därmed till äfventyrs skulle behöfva tillgripa något, som heter »exportpremier». Det nuvarande systemet tyckes icke verka så väl, som önskligt vore. Det vore således äfven ur denna synpunkt oklokt att nu binda händerna beträffande bolagen.

Herr talman, jag har för närvarande icke något yrkande att göra.

Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Herr Wallenberg: Herr talman! Vi hörde nyligen i ett föredrag af envoyen Günther om handelstraktaten med Tyskland uttalas, att det icke i oväsentlig mån skulle bero på önskvärdheten att få till stånd traktaten med Tyskland, att man nu måste vidtaga någon åtgärd i syfte att kunna utfästa sig, att ingen malmtull må påläggas. Om det är så — hvilket jag sedermera icke hört från något håll bestridas —, att denna fråga skulle stå i ett så nära samband med traktatfrågan, torde det icke vara ur vägen att se till, hvad följden skulle bli, ifall öfverenskommelsen godkännes. Man har sagt, att följden af traktatens fall skulle bli antingen, att vi skulle få ett tullkrig med Tyskland, eller också, att vi finge behålla vår ställning som den mest gynnade nation på basis af de nya tyska tariffsatserna, men med ett års uppsägning. Mig synes det, att just den sistnämnda ställningen skulle vara ganska gynnsam för oss. Men då det här skulle kunna inträffa, att Tyskland komme med nya pretentioner på oss, vore det af en viss vikt att ha något att möta med. Det är i sådant afseende, som för Sverige ingenting värdefullare finnes såsom vapen än att äga i sin hand rättigheten att åsätta exporttull på järnmalm. Det är det vapen, som Tyskland mest synes frukta, och som därför är mest effektivt. Jag vill härmed icke säga, att jag är en vän af exporttull på järnmalm. Tvärtom! Jag har vid föregående riksdag anslutit mig till dem, som uttalat den meningen, att exporttull icke borde åsättas. Men detta är en sak för sig. En annan är att helt och hållet borttaga möjligheten att begagna sig af det vapen, som utgöres af exporttull på järnmalm. Med andra ord, jag anser, att exporttull på järnmalm eller, rättare sagdt, möjligheten att åsätta exporttull på järnmalm är ett så viktigt vapen i våra händer, att man under intet förhållande borde afhända sig ett dylikt vapen. Skulle man nu träffa ett aftal med malmbolagen på sätt här är föreslaget, så skulle det ju helt enkelt vara att kasta bort detta vapen, så att man i händelse af behof icke kunde använda det.

Jag anser dessutom, att det på grund af dessa grufvors läge iske vore rätt lämpligt eller rätt lyckligt, om staten vore ägare till desamma. För 4 år sedan talades det rätt mycket om att grannens lystnad efter den nordligaste delen af landet skulle i väsentlig mån bero på hans önskan att komma i besittning af dessa värdefulla gruffält. Jag tror, att en sådan lystnad hos vår granne är väsentligt olika, om grufvorna äro i statens ägo, eller om grufvorna tillhöra ett enskildt bolag. Äro de i ett enskildt bolags hand, är ju mindre lockande för en främmande stat att annektera den del af landet, där grufvorna äro belägna.

Herr Hammarskjöld antydde i förbigående en omständighet i fråga om denna malmfältsöfverlåtelse, hvilken synes mig icke böra förbigås. Det var frågan om *Narviks* hamn. Det har i dag, efter hvad jag försport, i Första Kammaren blifvit upplyst af generaldirektören Lindman, som väl torde vara den, som bättre än de fleste har reda på dessa förhållanden, att bolagen i *Narviks* hamn nedlagt 8—9 miljoner kr. i kostnader för hamnanläggningar. Det har också upplysts, att norska staten äger rätt att när som helst eller åtminstone efter en mycket kort uppsägningstid förvärfva dessa bolagets

egodelar. Herr Hammarskjöld bestyrkte detta, och att det var på grund häraf, som något härom icke kunnat intagas i kontraktet. Det synes mig emellertid mycket betänkligt, att svenska staten, såsom ägare till malmfälten, skulle vara i så hög grad beroende af den norska staten i fråga om utfart för dess malmer. Det skulle nämligen kunna hända, att, om den norska staten råkade i svårt penningbehof, det kunde falla den in att bestämma, att för hvarje ton utförd malm skulle erläggas en afgift för begagnandet af dessa hamnanläggningar af till exempel 1 krona. Med en export af 3 miljoner ton om året blefve då den lösesumma, som den norska staten har att erlägga för dessa hamnanläggningar, 9 miljoner kronor, ganska snart amorterad, och den affären synes mig icke alls vara dålig ur norsk synpunkt sedt. Däremot synes det mig vara en mycket betänklig sak, att den svenska staten skulle förvärfva en egendom, öfver hvilken den icke skulle hafva en aldeles bestämd och uteslutande dispositionsrätt, då det skulle gälla malmens utförande å världsmarknaden. — Herr Hammarskjöld framkastade visserligen, att det icke skulle kunna göra så mycket, enär man ju kunde leverera malmen vid Riksgränsens station. Men jag tror icke, att detta skulle hjälpa den svenska staten, såsom ägare till exportmalmen, ty det är aldeles klart, att om köparen vet, att han har att betala en viss afgift för malmen, kommer detta att inverka på priset och därmed också på hans lystnad efter just denna malm i valet mellan densamma och andra på världsmarknaden befintliga malmer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Herr talman! Frågan är fallen genom Första Kammarens beslut. Det tjänar således icke mycket till att nu ingå i frågans detaljer och att här upptaga till bemötande de argument, som kommit från dem, som äro motståndare till regeringens förslag. Jag skall därför inskränka mig till att helt kort angifva hufvudskalet till att jag i denna fråga varit med om reservanternas förslag. Det kan vara nyttigt att hafva detta antecknad i protokollet, då i en framtid domen kommer att fällas öfver dem, hvilka i dag hafva att fatta beslut öfver ett förslag, som är, enligt min mening, af den beskaffenhet, att det näppeligen kan väntas komma ett förslag till uppgörelse, så förmånligt för staten som detta.

Frågans historia visar en lång rad af försummade tillfällen. Till de föregående skall nu läggas ett nytt sådant försummadt tillfälle.

Här gäller det stora intressen för staten och det allmänna. Ett sådant viktigt intresse är att få de sociala förhållandena där uppe ordnade. Men detta är icke tänkbart under nuvarande sväfvande förhållanden.

Ett annat än viktigare intresse är att garanti skall vinnas, att dessa malmfält icke skola komma i utlänningars händer. För närvarande finnes visserligen ingen fara därför. Men hvem garanterar, huru det kan komma att ställa sig i framtiden? Den senare synpunkten har varit den väsentligen bestämmande för mig vid denna frågas afgörande. För min del har jag icke vågat taga på mitt ansvar

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

*Angående
förrörrens de
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

att genom ett afslag hindra, att full garanti vinnes, att icke utlänningar, utan i stället svenska staten får bestämmanderätten öfver de rika malmfyndigheterna uppe i Norrbotten. Och det är därför, som jag, herr talman, yrkar bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Herr talman! Den siste talaren nämnde i sitt korta anförande, att frågan är fallen genom Första Kammarens beslut, och att det icke lönar mödan att i denna kammare tala till dem, som äro motståndare till regeringens förslag. Detta gifver mig anledning förklara, att jag ingalunda är motståndare till detta förslag, därför att den nuvarande regeringen framlagt förslaget. Jag skulle helt visst hafva intagit samma ståndpunkt i frågan, hvilken regering än framlagt förslaget.

När den nuvarande regeringen förliden höst blef en verklighet, gick det genom hela vårt lands tidningspress ett uttalande, att regeringen hade kommit till så kort före den instundande riksdagen, att det ingalunda skulle vara regeringen möjligt att utarbета några synnerligen stora eller många förslag, eftersom det var känt, att regeringen i första rummet amnade för Riksdagen framlägga röst-rättsfrågan.

Emellertid har det visat sig, att både tidningspressen och de många utanför denna, hvilka trodde på detta uttalande, hafva missräknat sig. Den nuvarande regeringen har visat, att den äger en arbetsduglighet, som få regeringar i vårt land kunna hänvisa till, och detta är icke att klandra, utan mera att berömma. Men det har också visat sig, att regeringens arbetsduglighet och energi ha varit så stora, att produkten af dess arbete blifvit så stor, att när den föreligger för Riksdagen i form af än den ena, än den andra stora frågan, en 4 månaders Riksdag icke förmår att smälta allt hvad regeringen sålunda har hunnit att utarbета.

Jag har velat förutskicka detta, emedan jag vet, att det har gjorts anmärkningar mot statsutskottet, därför att statsutskottet har tillåtit sig att uti sin motivering påpeka, hurusom det har varit alltför kort tid för utskottet att tränga in i denna stora och viktiga fråga i alla dess detaljer.

Den 12 maj började statsutskottet den förberedande behandlingen på riksgäldsafdelningen. Såsom vi alla känna till, är statsutskottets arbetsordning den, att utskottet arbetar på afdelningar. Nu åtgår naturligtvis alltid någon tid för den första behandlingen, hvilken sker på afdelningen; någon tid åtgår också för de öfriga utaf utskottsledamöterna, som icke tillhöra den afdelning, hvilken först har behandlat frågan, att sätta sig in uti hvad afdelningen kommer och föreslår; någon tid åtgår till bordläggning; och i det fall, hvarom nu är fråga, hafva vi också att räkna med en haldag, nämligen söndagen den 13 maj. Då hafva herrarna kvar 5 dagar för denna frågas behandling i utskottet; och denna tid skall fördelas mellan afdelningen, bordläggningen i utskottet och arbetsplenium i utskottet. Tror nu någon sig med fog kunna påstå, att detta är en tillräcklig tid för utskottet att göra sig väl förtroget med en så stor fråga som den nu föreliggande?

Man gör då den invändningen: utskottet kunde ha tagit sig tid. Ja, det hade nog utskottet gjort; utskottet hade säkert tagit sig den tid, som utskottet hade ansett vara erforderlig för att kunna genomtränga frågan så godt som möjligt. Men då skulle frågan kommit fram tidigare än som nu skedde; ty det är icke godt att hålla en fråga i ett utskott efter den 15 maj, när alla de riksdagsmän, som stå utom utskottet, pressa på och säga: Hvarför i all världen kommer ni icke fram med ert arbete, så att vi någon gång kunna få slut på riksdagen?

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbottnen.
(Forts.)*

Emellertid torde det icke vara alldeles så fattigt med motiv för den ståndpunkt, som utskottet har intagit uti frågan, som herr Hamarskjöld låtit påskina. Han tyckte, att utskottets motivering var så oändligt mager; och det må vara. Men herrarna hafva redan klart för sig, hvad anledningen därtill är. Enskilda ledamöter i utskottet, som bidraget till utskottsbeslutet, hafva väl emellertid ändå några motiv för sin åsikt. Jag skall nu be att i korthet få framlägga mina.

Men, innan jag det gör, skall jag begagna detta tillfälle för att lämna mitt fulla erkännande åt regeringen för dess allvarliga försök att bereda ett tillfälle för staten att återigen bli ägare till de stora och värderika malmfyndigheterna i Norrbottens län; och jag vill äfven erkänna, att det förslag till kontrakt mellan staten och bolaget, som här är upprättadt, äfven om en eller annan anmärkning i någon detalj skulle kunna göras, dock i stort sedt är, efter min mening, ett ovanligt väl upprättadt kontrakt. Men däraf följer icke, att man fördenskill kan vara beredvillig att bifalla förslaget.

Bland de punkter i kontraktet, som jag kommit att haka mig upp på, är det företrädesvis en, vid hvilken jag måste fästa det allra största afseende; och det är den punkten, enligt hvilken staten tillförbinder sig att mot en viss fraktsats transportera ut malmen under den långa tiden af 50 år. Det är vanskligt, och mycket vanskligt, att på förhand kunna beräkna, att staten kan göra detta med skäligen vinst eller att staten kan göra detta utan någon förlust, när man har att räkna med en så lång framtid som 50 år. Mycket har förändrats på de 25 sist förflutna åren, och vi veta ju alla, hurusom bland annat arbetskraften i synnerhet har stigit högst betydligt i pris under denna tid. Utvecklingen kommer säkerligen att för hvarje 25-årsperiod gå mycket fortare hädanefter än hittills, och däraf följer också stegradt pris på arbetskraft.

Jag vet alltför väl, att man härvidlag skall kunna erinra mig om att det icke blott är arbetskraften som spelar in, utan mycket annat; och man skulle särskildt kunna vara berättigad att vid detta tillfälle erinra om att den dagen kan och bör komma icke så långt härefter, då man för järnvägsdrift använder den elektriska kraften i stället för ångkraften, samt att transportkostnaderna därigenom skola bli billigare. Att denna ändring i driften — om den nu blefve en verklighet — skulle räcka till att borttaga faran af att man kunde missträcka sig i det nu angifna afseendet, det vågar jag för min del icke lita på.

En ärad talare har för en stund sedan antydtt, att öfverenskomsten afser att åvägabringa en öfvergång af grufvorna i statens

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

hand; och han ansåg, att en sådan öfvergång vore icke allenast lämplig utan äfven för staten fördelaktig. Öfvergången är säkerligen icke allenast lämplig utan nyttig för bolagen i första hand, men för staten i sista, ty det följer mycket annat; och nu kommer jag till en annan sak, som jag icke kan undgå att vid detta tillfälle lägga en mycket stor vikt på.

Samme ärade talare sade nämligen, att hvarje åtgärd i riktning mot exporttull på järnmalm vore från vår sida en aggressiv åtgärd. Då skulle det ju vara en aggressiv åtgärd, att regeringen nu under förhandlingarna med Tyskland om upprättande af en ny handels-traktat har begagnat denna eventuella exporttull på järnmalm såsom ett bytesmedel; men det har man väl ingen anledning att förtänka regeringen, utan tvärtom. Men huru skulle det komma att gestalta sig under dessa femtio åren, när det kan vid de olika tidpunkterna komma i fråga att upprätta nya handelstraktater, den ena gången med den ena stormakten, den andra gången med en mindre och tredje gången med en stormakt igen o. s. v. Då det är oss beröfvadt att åsätta någon exporttull, så är det icke längre lönt att komma och använda det vapnet i förhandlingarne om en traktat med en annan makt. Jag erkänner villigt, att exporttull kan vara, så att säga, ett tveeggadt svärd, och att man icke bör använda detta vapen annat än på ett mycket varsamt och klokt sätt. Men säkert är det enligt min mening, att det är bra mycket bättre att hafva detta vapen i sin hand än vara det förutan, och det både vid det ena tillfället och vid det andra.

Ingen hade gjort sig en föreställning om att det stora och rika landet England, och frihandelsland tillika, skulle någonsin företaga en sådan åtgärd som att åsätta exporttull på stenkol. När detta land af omständigheternas makt kunnat drifvas därhän, hvem vet då hvad som kan komma i fråga att vidtagas i afseende å exporttull för ett land, sådant som Sverige. Sedan vi hafva bundit oss på femtio års tid att icke åsätta någon exporttull, går det väl knalt för oss, när det blir fråga om att göra upp handelstraktater med sådana makter, som importera af vår järnmalm. Om man också skulle finna det vara skickligare och förständigare att aldrig åsätta en sådan exporttull, så har det sitt stora värde och sin djupa betydelse, att vi hafva rättighet därtill. Blott den omständigheten att utlandet vet, att Sverige icke har bundit sina händer utan kan åsätta exporttull, skall göra, när det blir fråga om handelsfördrags uppgörande, att man kan få dem ingångna på för Sverige billigare sätt, än hvad utlandet annars skulle gå in på.

Herr von Krusenstjerna stödde sin åsikt hufvudsakligast på två skäl. Det ena var det, att enligt civilministerns uttalande till statsrådsprotokollet skulle det vid 1957 års slut finnas af bolagets grufvor kvar en malmtillgång af 730 miljoner ton. Det andra skälet var detta — också ett uttalande i statsrådsprotokollet: »Vidkommande den statsfinansiella synpunkten, så torde här till en början böra bemärkas, att staten genom det nu ifrågasatta aftalet kommer att förvärfva en egendom af så utomordentligt högt värde, att den tull,

som rimligen kan åsättas den malmkvantitet, bolaget kan tänkas exportera, måste i jämförelse därmed betecknas såsom icke afsevärd.»

Beträffande det förstnämnda skälet vågar jag göra det uttalandet, att det icke har varit möjligt vid de ofullständiga undersökningar, som hittills hafva gjorts, att utröna den verkliga malmkvantiteten i malmbergen i Norrland. Därtill fordras helt andra anordningar än de, som hittills hafva varit å bane. Härtill fordras bland annat tillräckligt många, tillräckligt på djupet gående djupborrningar. Sådana borrningar äro icke verkställda annat än i undantagsfall och på mycket långa afstånd från hvarandra. När man beräknar malm tillgångarna, grundar man dessa beräkningar hufvudsakligen på sannolikhetsskäl och ingenting annat. Det är alltså enligt min mening för vågadt och mycket, mycket för vågadt att säga, att där finnes om 50 år, sedan bolaget brutit 150 miljoner ton, så och så mycket järnmalm kvar. Jag vill därmed icke säga, att det icke möjligen kan finnas, men jag vill säga, att det är omöjligt att för tillfället konstatera, huru stora malmtillgångarna äro uti dessa Norrbottens grufvor. Och beträffande det värde de kunna ha med afseende på rättigheten att ha fri handlingsrätt rörande exporttull eller icke exporttull, så delar jag icke herr civilministerns till statsrådsprotokollet uttalade mening. Jag tror, att den rätten kan vara mycket mera värd än som vill synas af detta utlåtande. Jag menar icke därför, att man skall ovarsamt begagna sig utaf en sådan rätt, utan tvärtom tillhör jag dem, som i detta afseende vilja fara fram med varsamhet och, såvidt möjligt är, med klokhet. Men om Sveriges intressen skulle fordra, att en exporttull på järnmalm, en måttlig sådan, åsattes, hvem är det då utaf eder, mina herrar, som här i dag vill stå och säga, att vi vilja beröfva vårt land den rätten för 50 år fram i tiden?

Beträffande herr Brantings anmärkning mot en af kontraktets bestämmelser — jag tror det var mot § 11 — så ber jag som min mening få uttala, att jag kan icke se att herr Branting har rätt i sitt klander. Bestämmelsen återfinnes i § 11, andra stycket, och lyder sålunda: »Därest under sagda tid något af de tre bolagen måst vidkännas direkt beskattning, af hvad slag det vara må, efter annan eller högre grund än som gäller för bolag med årlig inkomst af en och en half miljon kronor eller förmögenhet af trettio miljoner kronor, skall staten under loppet af nästpåföljande kalenderår godgöra detta bolag ej mindre hvad bolaget nödgats utgifva utöfver hvad det bort utgifva, därest dess beskattning utgått efter samma grunder som för bolag med ofvan sagda inkomst eller förmögenhet, än äfven ränta å skillnadsbeloppet efter fyra procent om året.» Här har nu bolaget icke försökt skydda sig för någonting annat än för en beskattning, som skulle blifva så hård, att bolaget icke skulle kunna bedrifva sin verksamhet. Det är nu fråga om direkt skatt. Bolaget är icke skyddadt för att nödgas följa med på vägen ända så långt som de bolag äro beskattade, hvilka antingen hafva $1\frac{1}{2}$ miljons inkomst eller också 30 miljoners förmögenhet. Och kan detta vara för mycket begärdt af bolaget eller för mycket att gå in på från statsmakternas sida. Det är väl ändå icke meningen, att

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbottnen.
"(Forts.)*

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

kapital och arbete skola så beskattas här i landet, att verksamheten måste nedläggas. Huru hög direkt beskattning andra bolag, som här äro nämnda, än få, så skall detta bolag också vara skyldigt att underkasta sig densamma, men icke därutöver. Jag anser det vara en skäligh och billig fordran, som i detta fall regeringen har gått in på gentemot bolaget.

Det är ett par andra anmärkningar, som jag i stället skulle vilja göra. Jag framhåller dem icke såsom några hufvudanmärkningar utan mera därför, att det kunde vara utaf intresse att få en förklaring öfver huru de beatämmelser, jag afser, rätteligen skola förstås.

Uti § 1, andra stycket, förekommer första gången uttrycket »varpmalm». Stycket börjar: »Aktiebolaget Gellivare malmfält för binder sig att af den järnmalm, som innehålles i de detta bolag nu tillhöriga grufvor och inmutade områden i Gellivare malmfält, icke bryta och tillgodogöra sig mera än trettiosju miljoner femhundra tusen (37,500,000) ton, däri dock ej inräknad nu befintlig eller under tiden för denna öfverenskommelses bestånd vid grufbrytningen fallande s. k. varpmalm.» Och så följer förklaringen: »Med varpmalm förstås sådant malmhaltigt berg, som faller vid brytningen af malmen eller måste brytas för att göra malmen åtkomlig, men är för fattigt att kunna med fördel i oberedt skick exporteras.» I § 6 talas åter igen om samma sorts malm. Jag skall be att få läsa upp en liten del utaf det stycke i paragrafen, som handlar därom: »Aktiebolaget Gellivare malmfält skall bryta ofvan omförmälda 37,500,000 ton järnmalm under tiden från den 1 januari 1907 till den 1 januari 1957 med omkring 750,000 ton per år, s. k. varpmalm däri ej inberäknad.»

I § 13 i stycket, som följer närmast efter de uppräknade lägenheterna, talas det om »osåld järnmalm». Stycket lyder:

»Vid samma tidpunkt öfvergå utan ersättning med full äganderätt till staten samtliga de båda bolagen tillhöriga grufvor och inmutade områden inom Norrbottens län jämte alla för fyndigheternas tillgodogörande eller administrerande därstädes anordnade anstalter, byggnader, järnvägar och annat, likasom maskiner, redskap och rullande materiel, skolande härunder inbegripas all för grufrörelsen afsedd eller använd fast och lös egendom af hvad slag den vara må, dock icke penningar, värdepapper, fordringar eller vid kontraktstidens utgång osåld järnmalm.»

Nu kan jag icke få fram ur kontraktet, om det är meningen att bolaget, i fall denna öfverenskommelse kommer till stånd, skulle få rätt att använda denna s. k. varpmalm. Är det meningen, att bolaget skulle få transportera bort den efter kontraktstidens slut? Eller är det endast meningen, att, ifall bolaget skulle vilja tillgodogöra sig något af denna malm, detta skall ske under kontraktstiden? Och beträffande den osålda malmen: huru stor kvantitet får det vara, och huru lång tid och hvilken tid är det bolaget har att afyttra denna osålda malm? Jag tror icke, att man får svar på dessa frågor af kontraktets bestämmelser. Emellertid, mina herrar, är det icke på dessa små anmärkningar, som jag nu senast tillätit mig att göra, utan det är hufvudsakligen på de två stora punkterna, som jag lägger

hufvudvikten och på hvilka jag stöder min uppfattning i frågan, nämligen dessa: *dels* att jag anser det vara hart när en omöjlighet att på förhand kunna beräkna, för så lång tid som 50 år, en fix fraktsats såsom fullt tillfredsställande och lämnande full säkerhet för att staten under alla förhållanden är, så att säga, under tak med den fraktsatsen, samt *dels* att man skall afsäga sig rätten för 50 års tid att åsätta någon exporttull på järnmalm här i landet. Jag har förut i detta mitt anförande tillåtit mig säga, att jag icke tillhör dem, som vilja gripa till exporttull i onödan, men jag måste förklara, att jag sätter ett orimligt stort värde på att vi hafva vår handlingsfrihet i det afseendet. Ty jag är säker på att det skall komma oss till gagn vid många, många tillfällen under dessa 50 år, om hvilka det här är fråga.

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till statsutskottets afstyrkande förslag.

Herr Martin: Herr talman! Då jag på grund af min verksamhet haft någon anledning att sätta mig in i Norrbottensförhållanden, skall jag med afseende på den föreliggande frågans stora vikt, och oaktadt tiden är långt framskriden, be att få säga några ord. Det är ett gemensamt intresse, hvarom alla vi, som ägnat uppmärksamhet åt denna sak, böra kunna förena oss, nämligen att staten har anledning att gentemot de stora rikedomar som under förhållanden, hvilka lagstiftningen svårligen har tänkt sig, gått från staten och kronan, bevara någon del af dessa stora resurser för kronan och statens räkning. Detta är ett gemensamt mål i dessa sträfvanden. Men sätten äro olika. Den ena tror, att man genom tullsatser på malm skall kunna virna målet. Gentemot denna uppfattning vill jag göra ett par anmärkningar. Den första är den, att i fråga om tullsatsers tillämpning å malm gäller ett förhållande, som jag tror blifvit något förbisedt, nämligen att malmen är utaf ett synnerligen olika värde, utaf olika kvalitet. Man kan icke rättvisligen åsätta all malm en viss tull af samma valör, till samma belopp, då den ena malmen är närapå dubbelt eller åtminstone högst afsevärdt malmrikare än den andra, och då dessutom denna malm i afseende å kvalitet och beskaffenhet i öfrigt är mycket olika. Skall man gå in på ett tullsystem i fråga om exporttull å malm, fordrar ovillkorligen billighet och rättvisa, att denna exporttull åsättes efter det *värde* som malmen kan äga, d. v. s. efter malmens järnrikedom och kvalitet i öfrigt. Och jag frågar, huru skall en sådan tullmetod tillämpas?

Den andra praktiska sidan af saken är den, att staten har gentemot det bolag, som här är i fråga, bundit sig på ett sätt, som torde göra att staten icke med behållen känsla för rätt och billighet kan åsätta hela den kvantitet, som bolaget exporterar, någon tull. I fråga om de 1,200,000 ton, hvarom kontrakt är upprättadt, torde detta ej gärna vara möjligt. Och jag vill i detta sammanhang erinra, huru som, när i Norge för några år sedan ifrågasattes att vid exporten från Norge åsätta den exporterade malmen en tonnagesgift, de mest allvarliga gensagor däremot väcktes från alla håll i Sverige, hvilket föranledde, att den norska staten afstod från denna åtgärd.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

Den tredje sidan af saken är den, att om också tullsatsen kunna gagna den svenska staten på det ena hållet, så är denna malmexport utaf den stora och internationella betydelse, att det belopp, som staten torde kunna taga in med den ena handen, sannolikt skulle föranleda så beskaffade repressalier från andra makter, att vi skulle åtminstone delvis förlora hvad vi på det sättet vunnit, utom det att frågan har den politiska betydelsen, att det möjligen skulle kunna rubba en del af de vänskapliga förbindelser, som äro för oss så nyttiga och nödvändiga.

Det har sagts, att det för några år sedan lades tull å den engelska kolexporten. Och det är ju sant, att en dylik tull lades. Därvid är dock att märka, att kolen äro så ensartade, att de kunna åsättas en ensartad tull. Tillika är härvid att märka, att det var det stora och mäktiga England, som åsatte denna tull, och att den ingalunda åsattes utan allvarliga gesagor.

En annan metod för att tillvarataga någon del af dessa resurser af den norrbottniska malmen har varit den, som utaf en talare på stockholmsbanken antyddes, att man skulle kunna genom stränga åtgärder tvinga malmbolagen till så beskaffade eftergifter, som skulle vara för staten gagneliga. Jag tror dock, att så länge våra nuvarande civilrättsliga förhållanden ännu bestå, då äganderätten och ett laga förvärf väl ej kunna antastas, sådant icke kan ske, utan att bakom denna tankegång ligger möjligheten af en stor statsocialistisk utveckling — tanken på att det skulle sluta med en reduktion efter Carl XI:s metod. Jag tror icke heller, att någon eller åtminstone många i denna kammare hoppas på att en sådan åtgärd skall förekomma under en ännu beräknelig framtid. Om vi således, så att säga, borteliminera dessa båda möjligheter att förvärfva åt staten någon viss del af dessa malmfälts rikedomar, återstår, hvad som egentligen också är den enda möjligheten, att genom *fraktsatserna* taga igen något utaf hvad man har förlorat. Det är också den väg, som jag för min del tror vara den riktiga, och som jag tror äfven ledt regeringen, då den gått in på denna öfverenskommelse. Men med afseende å fraktsatserna är det icke att tänka, att dessa kunna höjas intill någon obegränsad limit. Vi känna ju, att järnvägspolitiken i fråga om fraktsatser går i den riktningen, att ju större och mera ensartade de kvantiteter gods äro, som gå på en och samma bana, och särskildt när de gå från banans ena ända till den andra, frakten snarare skall minska än ökas, beroende på att fraktsatserna rimligen böra stå i förhållande till de utgifter, som äro med befraktningen förenade. Det är således att antaga, att, långt ifrån att en vanlig normal järnvägspolitik skulle gå i den riktningen att frakten skulle ökas, den i stället skulle komma, om icke något särskildt ingripande sker, att gå i den riktningen, att frakterna skulle minskas. Vi finna af det utlåtande, som kommit Riksdagen till del, att de frakter, som äro garanterade utaf bolaget, belöpa sig för de sista åren till något mer än 2 kronor per ton med den nu befraktade malmkvantiteten af 1,200,000 ton. Vidare finna vi af järnvägsstyrelsens utlåtande, att, sedan järnvägen skulle blifvit utvidgad med den kostnad, som här är ifrågasatt, banan skulle äfven med en beräknad säkerhetskoefficient af

25 procent, kunna utfrakta den större kvantitet malm, hvars fraktande är föreslagen efter ett pris af 1 krona 10 öre per ton. Järnvägsstyrelsen beräknar därjämte, att i framtiden, hvilken, såsom den säger, gifvetvis måste vara oviss, denna kostnad icke skulle stiga med mer än 50 procent, så att den skulle utgöra 1 krona 10 öre plus 55 öre, d. v. s. sammanlagdt 1 krona 65 öre. Järnvägsstyrelsen anför vidare, att äfven under detta förhållande behållningen icke skulle blifva mindre än 99 öre per ton. Nu är det alldeles gifvet, att under en så lång tid som 50 år kostnaden för trafiken icke kan beräknas. Men om det å ena sidan är klart, att arbetskostnaden kommer att under denna tid stiga, så är det å andra sidan också påvisadt utaf en talare i Första Kammaren, att det är att antaga, att de tekniska hjälpmedlen komma att göra trafiken billigare, och särskildt har man att tänka på att uti Norrbotten, i närheten af denna bana, nämligen vid Torne älf, finnas vattenfall, som otvifvelaktigt kunna tillföra banan den elektriska kraft, som gör den oberoende af förhöjningar i stenkolsprisen.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Om jag tager allt detta i betraktande, så måste jag säga, att den frakt, som här är beräknad, är så hög, att man utan fara kan beräkna, att den skall kunna tillföra staten en högst väsentlig och afsevärd vinst under det tidslopp, hvarom här är fråga. Men jag vill betona i detta sammanhang, att frakten icke är beräknad ovillkorligen för 50 år, utan den är beräknad för en tid af 20 år, efter hvilken tid staten har tillfälle att tillösa sig järnmalmsfälten efter ett visst pris, som närmare skall bestämmas, och att det således icke är någon ovillkorligen nödvändig beräkning att hänföra fraktsbeloppen till 50 år, utan att vi också kunna hänföra dem till dessa 20 år, om hvilka här är fråga. Det är således ur fraktsynpunkt antagligt, att aftalet bör vara för staten ganska fördelaktigt.

Jag vill vidare tillägga, att, i fråga om höjning af frakterna, vi säkerligen icke ens i detta fall äro alldeles oberoende af utlandet. Skulle den svenska staten, utan hänsyn till det stora intresse, som utlandet har af dessa affärer, höja frakterna utöfver ett skäligt belopp, skulle detta otvifvelaktigt anses som ett så beskaffadt trakasserier gentemot de utländska afnämarna och intressenterna i denna export, att det ingalunda kunde vara omöjligt, att däraf skulle kunna följa ganska afsevärda obehag. Därmed bör man naturligtvis så länge det är möjligt icke räkna, men den möjligheten bör dock ej lämnas opåaktad.

Här är vidare taladt om, att staten skulle afstå från en rättgång, som ännu är tvifvelaktig och oafgjord, men som slutligen skulle kunna tillföra staten utan vidare uppoffringar hela äganderätten till Gellivare grufvor. Herr Hammarskjöld har redan påvisat, att denna process icke kan anses vara bland dem, som just bära billighetens prägel. Och jag skall be att med ett exempel få visa, hur litet den i verkligheten motsvarar hvad som är billigt och rätt. En hyresvärd har, genom kontrakt på 10 år, hyrt ut en lägenhet. Det står i kontraktet, att om hyresgästen icke betalar hyran dagen före kvartalets ingång, har han förverkat sin rätt i afscende å kontraktet. Hyresvärden tager emellertid emot hyran den första dagen

*Angående
förvärfvande
åt staten
af visac
malmfält i
Norrboiten.
(Forts.)*

i ett kvartal och således sedan det föregående kvartalet är ute, eller han tager emot hyran genom en sin tjänare eller någon af sitt husfolk. Han gör emellertid då ingen invändning om något kontraktsbrott. Så går det ena året efter det andra. Hyrorna stiga emellertid högst väsentligt, och hyresvärden finner, att lägenheten har ett högst betydligt högre värde, än som betingas af den hyra, han får af hyresgästen. Han stämmer därför hyresgästen och säger: ni betalade icke hyran på rätt dag det eller det året och det står i kontraktet, att när ni icke det gör, så har ni förverkat kontraktet; jag fordrar därför nu er aflyttnings. Jag frågar, hvem instämmer icke i att det icke är värdigt af staten att utföra en liknande talan? Men detta är just hvad staten i denna rättegång gjort.

Jag vill nu, sedan frågan redan är fallen, icke ingå på kontraktbestämmelserna, utan uttala som min tanke, att Kungl. Maj:ts regering har handlat klokt och riktigt, då den i sammanhang med förhandlingarna om afslutande af en traktat med Tyskland inledt de underhandlingar, som resulterat i föreliggande kontrakt. Den har alldeles riktigt enligt min tanke begagnat den situation, som föreligger, för att genom tyskarnes fruktan för tullen å järnmalm skaffa sig de förmåner, som för närvarande vore att vinna. Jag tror, att Andra Kammaren — äfven de tveksamma — skola ansluta sig till regeringens uppfattning att tillfället varit lämpligt valdt att inleda dessa underhandlingar och i anledning därpå framkomma med förslag till Riksdagen. Jag uttalar till sist den förhoppningen, att icke Riksdagens eller Första Kammarens beslut skall afbryta dessa underhandlingar för alltid, utan att de åter måtte upptagas med det stöd, som jag hoppas Andra Kammaren gifver i hufvudsak. Första Kammarens afslag anser jag mindre afsevärdt. — Det grundar sig på af utskottet anförda skäl, nämligen att Första Kammaren icke haft tillräcklig tid att sätta sig in i denna sak, och säkerligen också på vikten af en del invändningar, som särskildt en speciellt sakkunnig person inom Första Kammaren ansett sig böra rikta mot det föreliggande kontraktet.

Under detta uttalande ber jag för min del att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Ekman* i Mogård, *Nyström*, *Starbäck*, *Loven* och *Camitz*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Då under den långa öfverläggning, som hållits i denna fråga, framkommit en del anmärkningar, som jag önskar bemöta, skall jag tillåta mig att upptaga kammarens tid för en liten stund. I hufvudsak äro de väsentligaste anmärkningarna redan besvarade af herr Hammarskjöld och herr Moll och äfven nu senast af herr Martin. Jag skall emellertid bedja att få göra några ytterligare erinringar.

Att frågan framkommit på en så sen tid af riksdagen sammanhänger som bekant med de traktatsunderhandlingar med Tyskland, som ägt rum, och hvilka det icke stått i regeringens makt att påskynda mera än som skett. Ehuru det varit högst önskvärdt, att propositionen kommit fram förr, tror jag dock icke för min del, att kontrak-

tet är af den svårfattliga beskaffenhet, att man behöfver konstruera upp alla möjliga eventualiteter och omöjligheter för sin kritik. Jag tror att de, som ansett sig behöfva öfverväga frågan till ett annat år, näppeligen då skulle hafva lättare att stadga sin mening än de haft det i år. Det är emellertid att beklaga, att propositionen icke kommit fram förr, men, som sagdt, detta är ej beroende på någon försummelse från regeringens sida.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbottnen.*
(Forts.)

Herr vice talmannen har talat om undersökningen af malmkvantiteten och resultatet därpå. Gentemot herr vice talmannens auktoritet skall jag be att få nämna en talare i Första Kammaren, som med sitt afslagsyrkande bidrog till Första Kammarens beslut — herr Lindman. Han förklarade, sig vara öfvertygad om att beräkningen om 793 miljoner ton i Kiiruna och Luossavaara var mycket försiktig, och att antagligen större mängder vore att där påräkna. En annan ledamot af kammaren har enskildt meddelat mig, att han för sin del på grund af åtskilliga beräkningar, som han fått från andra håll, uppskattade malmen i de fyndigheter, hvarom i kontraktförslaget är fråga, till 1,800 miljoner ton. Håri ligger ju kanske åtskillig öfverdrift, men jag tror, att dessa herrars mening kan ställas emot herr vice talmannens åsikt. Det är ju i alla fall så, att staten icke binder sig vid annan beräkning af kvantiteten än 400 miljoner ton. Genom den undersökning, som kommer att förrättas af sakkunniga personer under åren 1922—1925, bör man ju få exakta och på vetenskapliga grunder hvilande kalkyler öfver hvad malmbergen i själva verket innehålla. Och det är ju blott en femtedel af den befintliga kvantiteten, som bolaget äger rätt att bryta och tillgodogöra sig.

Det har af herr Hammarskjöld uppmärksamrats, att denna järnmalm kommer att om 50 år äga ett ännu betydligare värde. Jämväl jag är lifligt öfvertygad därom och skall härutinnan lämna några meddelanden, som jag sett i utländska tidskrifter. Det engelska fackbladet »Iron Age» lämnar härom i ett af sina senaste häften den uppgiften, att för närvarande tillgänglig järnmalm för världshandeln blott kan beräknas till 10,000 miljoner ton, en myckenhet som enligt den amerikanske geologen professor Stahlers beräkning icke räcker århundradet ut. Mr Hadfield, president för Iron and Steel Institute, beräknar en konsumtion för innevarande århundrade af 54,000 miljoner ton, hvadan ej mer än $\frac{1}{5}$ af nu tillgänglig järnmalm skulle kunna fylla detta behof. En författare i Deutsche Industri-Zeitung för december 1905 anser också, att, om man räknar med nu kända malmfyndigheter, detta århundrades behof ej kan fyllas, och att man är hänvisad till uppsökande af nya malmfyndigheter, hvilka lära finnas i Kina, Mexiko, Afrika m. fl. ställen. Men uppenbart är, att dessa järnmalsfyndigheter i följd af sin belägenhet icke äro så åtkomliga, att de på något sätt kunna inverka på värdet och prisen å eller på världsmarknaden konkurrera med de norrbottniska järnmalmerna. Det synes mig därför uppenbart, att våra norrbottniska järnmalmers högst väsentligt komma att stiga i värde och att de om 50 år kunna hafva ett värde, som vi nu näppeligen tänka oss.

Herr Branting beräknade, att på exporttullen skulle kunna inflyta till statskassan omkring 440 miljoner kronor. Det är en ganska

*Angående
jörvärjande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

ansenlig siffra, det medger jag gärna. Men om man för de 730 miljoner ton malm, som man anser redan vara konstaterade i förevarande malmberg, beräknar det låga värdet af 1,50 kronor per ton i berget — det finnes ju beräkningar på ända till 3 kronor per ton, men jag tror, att efter närvarande tidsförhållanden 1,50 kronor är en riktigare siffra — så kommer man i alla fall till en värdesumma af 1,095 miljoner kronor. Inträder sedan en minskning i malmtillgången å världsmarknaden, kan värdet lätt springa upp till dubbla summan. I sammanhang härmed vill jag nämna, att utmälen skola vara alldeles klara. Enligt hvad jag vill minnas, ligga de i rader österut. Låge de på djupet så, att de ginge utanför utmålsgränsen, så skulle naturligtvis utmälen innehålla ofantligt mycket mera malm än hvad som här beräknats.

Det har talats åtskilligt om malmexporttullens betydelse för den här föreliggande frågan. Jag förstår mycket väl, att det kan finnas vissa betänkligheter vid att binda sig vid malmtullsfrihet för längre tid. Men jag finner, att dessa betänkligheter väga lätt i jämförelse med de stora fördelar, som detta aftal skulle tillskynda staten. Erfarenheterna från förhandlingarna med Tyskland visa otvifvelaktigt, att Tyskland principiellt och kraftigt motsätter sig hvarje malmtull, och det är sannolikt, att det endast kan blifva fråga om mindre belopp, om man skall tänka genomföra en malmexporttull. Det är möjligt, att, allt efter som den för världshandeln tillgängliga malmkvantiteten minskas, komma de malmkonsumerande länderna att kraftigare och intensivare sätta sig emot en åtgärd från vår sida rörande åsättande af exporttull. Exporttullens å malm värde såsom vapen vid blifvande handelstraktatsunderhandlingar måste i alla fall ses i förhållande till den valuta, man får för att uppgifva vapnet. Här torde det vara alldeles otvifvelaktigt konstateradt, att den malmtull, man kan räkna på såsom möjlig att åsätta, icke under några omständigheter kan blifva lika med värdet af den egendom, som staten här skulle förvärfva. Vid sådant förhållande synes det mig, att man har all anledning att uppgifva exporttullen såsom vapen, särskildt som vapnet vid förr åberopade underhandlingar visat sig värdefullt endast därigenom, att beskaffenheten af vår tulltaxa icke gifvit oss andra vapen i händer. Hade denna taxa varit modernt uppställd särskildt med hänsyn till traktatsunderhandlingar med andra länder, så torde malmtullens värde såsom vapen varit betydligt reduceradt. Det är ju gifvet, att vi i en modern tulltaxa böra skaffa oss åtskilliga för Tyskland mycket ömmare punkter i våra framtida traktatsunderhandlingar med Tyskland än hvad malmtullen öfver hufvud kan vara. Särskildt lär man få räkna med att Tyskland endast med synnerligen stor svårighet skall förmås att gå in på en malmtull, som i någon mån kan motsvara värdet å den järnmalmstillgång, som staten genom ifrågavarande aftal skulle bekomma. Jag vill också fråga: Är malmexporttullen af sådan betydelse för oss, huru bära då andra länder, som icke hafva malmtull att åsätta, sig åt vid traktatsunderhandlingar? Äfven dessa länder kunna förskaffa sig goda traktater. Utan tvifvel är härtill väsentligt bidragande, att de hafva sin tulltaxa ordnad så, att den kan användas som vapen. För resten

är väl icke malmen det enda som kan åsättas exporttull, om man nu ovilkorligen vill ha exporttullar såsom vapen för traktatsunderhandlingar.

Det har sagts här, att fördelarna för öfverskådlig tid skulle vara på bolagets sida, medan fördelarna för staten skulle ligga i en skälig oviss framtid. Det har förut här framhållits, huru det ställer sig med fraktförhållandena. Jag ber att få erinra om att den transport, som staten åtagit sig att utföra å banan Gellivare—Riksgränsen, uppgår till 1,200,000 ton. Den härför stipulerade frakten är blott beräknad att täcka statens själfkostnad: kostnaden för drift och underhåll af banan jämte 3,8 procent på anläggningskostnaden. Här har staten icke någon förtjänst och genom kontraktet mellan staten och bolaget är staten bunden under närmare tjugu år, som ännu återstå, innan uppsägning af kontraktet kan ske. Vinst kan sålunda för närvarande endast påräknas på hvad järnvägen i sitt nuvarande skick kan frakta utöfver de 1,200,000 ton. Enligt järnvägsstyrelsens upplysning utgör denna kvantitet 300,000 ton. Efter en fraktsats af 2,64 per ton samt med afdrag af driftkostnad — år 1904 0,56 kronor, år 1905 0,51 kronor — blifver vinsten $2,13 \times 300,000$, d. v. s. 639,000 kronor. Efter det nu förevarande förslaget till aftal mellan staten och bolagen får staten vinst på hela den fraktade kvantiteten redan från början och således såväl på 1,200,000 ton — dessa ingå gifvetvis i de 3,000,000 ton, som enligt det föreslagna aftalet skulle få fraktas — som äfven på hvad som öfverskjuter dessa 1,200,000 ton. Om jag tar den föreslagna fraktsatsen af 2 kronor 64 öre per ton, får jag för transport af 3,000,000 ton en bruttoinkomst af 7,920,000 kronor. Därifrån afgår *dels* kostnaden för drift och underhåll, som här må beräknas till 1 krona 10 öre per ton för 3,300,000 ton, *dels* ock ränta efter 3,8 procent å 40,300,000 kronor — d. v. s. banans nuvarande kostnad jämte de 10,000,000, som behöfva nedläggas för att sätta banan i stånd att befakta den ytterligare kvantitet, som nu är fråga om — hvilken ränta utgör 1,607,400 kronor. Summan af dessa två poster, kostnaden för banans drift och underhåll samt räntan, blir 4,907,400 kronor, och om man drager denna summa ifrån 7,920,000, så utvisar den rest, som man då erhåller, eller 3,012,600 kronor, den rena nettovinsten. Denna vinst är 2,373,600 kronor större än den vinst, staten kan erhålla genom att frakta hittills vanliga ungefärliga kvantiteten 1,500,000 ton.

Äfven den vinstandel, som staten skulle bekomma efter år 1911 och sedermera alla följande år till 1957 mot återbetalning efter år 1957, utgör en ganska afsevärd vinst för staten. Vinsten uppkommer hufvudsakligen genom att ränta kan beräknas å de under årens lopp succesivt inflytande medlen. Om man nu beräknar kapitalvärdet af bolagets prestation till staten och statens motprestation till bolaget, torde man finna, att ett icke ringa belopp staten till favör uppkommer. Om man upptager vinsten å 1 ton järnmalm till 3 kronor — en icke oskäligt hög siffra, utan en lämplig medeltalssiffra — kan man uppskatta statens vinstandel om året till 900,000 kronor. Om nu detta belopp årligen fonderas och förräntas efter $3\frac{1}{2}$ procent, så blir det den 1 januari 1957 ett kapital af

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)]

omkring 99,000,000 kronor. Om man efter samma grunder beräknar, hvilket värde det, som bolaget skall ha tillbaka under åren 1957—1966, har den 1 januari 1957, kommer man till ett kapital af 35,000,000 kronor. Jag medgifver gärna, att dessa beräkningar icke kunna vara alldeles exakta, då man icke vet, huru prisförhållandena framdeles komma att gestalta sig; men man torde emellertid utan fara kunna, såsom ofvan skett, utgå från de nuvarande priserna, då enligt min mening en prisstegring å malmen och ökad vinst å brytningen kan längre fram emotes. Enligt de ofvan gjorda beräkningarne, skulle statens vinst på nu ifrågavarande kontraktsvillkor kunna beräknas till 64,000,000 kronor. Om man åter beräknar kapitalvärdet af de bägge prestationerna den 1 januari 1907, blir resultatet det, att bolagets prestation till staten har ett värde af 17,500,000 kronor och statens prestation till bolaget 6,000,000 kronor, alltså 11,500,000 kronor till statens favör.

Det har här talats om att det i händelse af ett krig med Ryssland skulle ligga en fara i att dessa grufvor vore i statens händer. Det torde emellertid vara uppenbart, att när man gör sådana aftal som detta, så inrättar man sig för fredens dagar och icke för krigets. Jag föreställer mig för öfrigt, att om så olyckligt skulle vara, att vi komme i krig med Ryssland, och detta utfölle olyckligt för oss samt ryssarne därunder besatte Norrbotten, så skulle de väl vid fredsslutet fordra själfva landet däruppe och icke blott grufvorna. Landområdet torde väl vara det, som för ryssarne är af betydelse, och detta måste de ju för öfrigt taga i besittning, om de vilja komma till och från grufvorna — men då spelar det väl en mycket liten roll, om ändå alltsammans går förloradt, att dessa grufvor tillhöra staten och icke enskilde.

Det har här äfven talats om utskeppningen öfver Narvik och de svårigheter, vi till äfventyrs härutinnan skulle iråka. Att icke någon öfverenskommelse i den delen kunnat träffas, är ett förhållande, som man icke kan hjälpa — det beror på de uppgörelser, som äro gjorda mellan bolagen och den norska staten. Man kan emellertid med stor sannolikhet antaga, att norrmännen icke skola vara så okloka, att de icke med glädje taga mot den stora förtjänst, som kommer att tillskyndas dem af en ökad järnvägstrafik å banan mellan Riksgränsen och Narvik samt af själfva utskeppningen, som ju komme att blifva vida anseeligare än hittills. Det är visserligen, såsom en föregående talare här framhållit, möjligt, att norrmännen skulle vilja sätta synnerligen höga afgifter för frakten mellan Riksgränsen och Narvik, men jag föreställer mig, att de utländska köpare, om hvilka det här är fråga, d. v. s. hufvudsakligen Tyskland och England, komma att bevaka sina intressen så, att en för dem nödvändig och viktig vara icke åsättes sådana afgifter, att, om malmen säljes fritt å Riksgränsens station, frakten till Narvik och utskeppandet därifrån blifva alltför dryga för konsumenterna. Jag tror också, att vissa bestämmelser i Karlstadskonventionen kunna äga tillämpning å nu förutsatta fall, så att äfven där förefinnes en garanti för möjliga utpressningsförsök från norsk sida.

Herr vice talmannen framställde en speciell anmärkning, som jag nu ber att få besvara. Han frågade nämligen bland annat, hur det förhöll sig med varpmalmen och om definitionen å denna i kontraktet vore uttömmande. Jag vill nämna, att med varpmalm förstås enligt öfverenskommelsen den malm, som är för fattig för att kunna med fördel i oberedt skick exporteras. Denna definition å varpmalm är tillkommen efter långvariga förhandlingar med bolagen och definitionen är genom sin affattning fördelaktig för staten.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

Beträffande den »osålda järnmalm», som omförmäles i kontraktets § 13 och hvarom herr vice talmannen äfven önskade närmare upplysning, vill jag meddela, att, då kontraktet ju är baserad på, att af den malm som brytes intill den 1 januari 1957 bolagen äga att tillgodogöra sig en femtedel intill visst maximum, medan återstående fyra femtedelar tillfalla staten, det vore oriktigt, om icke denna bolagens rätt skulle omfatta äfven den bolagens malm, som blifvit bruten vid nyssnämnda tidpunkt, men då ännu icke blifvit såld, utan ligger kvar vid grufvorna.

En talare gick här in på frågan om malmens olika beståndsdelar. Med afseende härå är känt, att järnhalten i A-malmen i Kiiruna utgör åtminstone 80 å 90 procent, medan B-malmen håller minst 60 procent. Malmen torde, såvidt af hittills gjorda undersökningar framgår, vara tämligen jämn berget igenom; och då bolagen tillförbundit sig att verkställa en rationell brytning, bör därunder inbegripas en brytning, som ej gynnar den ena kontrahenten framför den andra, så att bolaget till exempel tar den järnstarka och lämnar åt staten den malm, som innehåller mindre procent järn. Gifvet torde också vara, att brytningen kommer att ske enligt fullt moderna och rationella brytningsmetoder. Bolagen själfva äro öfvertygade om, att malmens godhet hela berget igenom är af ungefär samma beskaffenhet som den hittills brutna malmen i de olika utmälen.

Jag torde icke vidare böra upptaga kammarens tid med en närmare motivering af Kungl. Maj:ts förslag. Jag är för min del lifigt öfvertygad om, att denna frågas lösning i den riktning, som af Kungl. Maj:t här föreslagits, är för staten fördelaktig, och jag beklagar, att denna lösning genom Första Kammarens beslut icke nu kan genomföras. Det torde vara framtiden förbehållet att döma, om det sätt, som här blifvit ifrågasatt, varit det riktiga eller om möjligen andra utvägar hade kunnat föra till målet: att ordna förhållandena mellan staten och malmbolagen. För min del tror jag, att det kommer att visa sig, att det nu gjorda försöket varit väl värdt af Riksdagens understöd.

Friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Redan flere gånger i afton har blifvit sagdt, att då frågan redan fallit i Första Kammaren, vore det icke stort skäl att nu här fortsätta diskussionen om densamma, men samtidigt har påvisats, att frågan efter all sannolikhet icke fallit för alltid och att det därför måhända kan vara af intresse, att man får höra olika synpunkter och meningar om densamma. Det är därför, som jag, herr talman, tillåt mig att nu här begära ordet.

Angående
förfärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Alltsedan frågan om dessa norrländska malmberg blef ett statsintresse, har jag haft den uppfattningen, att det varit till stor skada, att staten, såsom nu skett, afhändt sig rätten till delaktighet i dessa stora förmögenheter. Det tycks numera också vara den allmänna meningen, att detta var orätt gjordt af staten och att man därför borde sträfvä efter att på ett eller annat sätt återförfärfva till staten denna rätt eller den andel i denna förmögenhet, som med rätta kan anses tillkomma staten.

Såsom ett medel för vinnande af detta mål har man tänkt på en exporttull å järnmalm. Jag ber genast att få säga, att detta är ett medel, som jag för min del ingalunda beundrar. Jag betraktar en dylik exporttull snarare såsom ett vapen, hvilket endast i yttersta nödfall bör användas.

Ett annat sätt, hvarpå staten skulle kunna återförfärfva en andel i denna förmögenhet, finna vi i det förslag till kontrakt med grufbolagen, som nu af regeringen framlagts.

Jag tilltror mig ingalunda att kunna ingå på någon kritik af detta kontrakt, hvilket otvifvelaktigt är utmärkt, särskildt i formellt hänseende, och i många afseenden värdefullt. Jag är dock icke så öfvertygad om, att den lösning, som detta kontrakt erbjuder, är den bästa, och att de reella fördelar, som med detsamma bjudas, äro så stora, som många torde anse. Det är ju uppenbart, att genom ett dylikt aftal med malmbolagen tillförsäkras staten en betydligt större årsinkomst af dessa grufföretag än hvad den för närvarande har. Men hufvudvikten af de fördelar, som detta kontrakt skulle bereda staten, lär väl dock ligga i den stora förmögenhet, som efter kontraktets utlöpningsstid, d. v. s. efter 50 år, skulle komma att tillfalla staten. Det har ju beräknats, att staten då skulle för så godt som intet erhålla de återstående malmkvantiteterna, som skulle uppgå till omkring 750 millioner ton. Jag ber att få fästa uppmärksamheten särskildt vid denna sida af saken, nämligen hvilket värde dessa malmkvantiteter, som efter 50 år skulle tillfalla staten, då kunna ha. Jag vågar nämligen ifrågasätta, om icke åtskilliga omständigheter kunna under dessa 50 år inträffa, hvilka kunde ha till följd, att detta värde, som nu anses vara så betydligt — det räknas här i miljoner och biljoner — i verkligheten kanske kommer att visa sig ha blifvit reduceradt till en obetydlighet. Jag vill anföra några af de förhållanden, som jag tänkt mig kunna inträffa och som skulle kunna ha denna verkan.

Det kan bland annat tänkas, att man under loppet af dessa 50 år skulle någonstans på jordklotet komma att upptäcka stora malmfyndigheter, som läge bättre till, vore rikare på järn och kunde bättre tillgodoses än dessa malmer uppe i Norrland. Följden af en dylik upptäckt blefve ju den, att värdet af våra norrländska malmer skulle komma att betydligt förminsas.

Vidare har jag fäst mig vid, att det i kontraktet står, att bolagen äro skyldiga att drifva en rationell grufbrytning. Det synes mig, som om detta uttryck i kontraktet vore ganska sväfvande; det finnes icke på något ställe i kontraktet närmare fixerat hvad som menas därmed, och icke heller finnes det någon föreskrift om, hvem som

skall kontrollera, att en sådan rationell brytning verkligen äger rum. Såvidt jag förstår, kan en rationell brytning tillgå på många olika sätt. Och hvad som är säkert, det är, att mot slutet af kontraktstiden kan säkerligen bolagen fullgöra sin förpliktelse att drifva en rationell brytning och samtidigt låta de maskiner och inrättningar, som användas för denna brytning förfalla, d. v. s. de komma icke att lägga ned några kostnader på dessa maskiners och inrättningars underhåll och förbättrande mer än som är alldeles nödvändigt. Således kan man mycket väl tänka sig, att då den stunden kommer, då staten skall öfvertaga dessa grufvor och där börja att idka en rationell malm-brytning, kan det hända, att de förarbeten, som äro nödvändiga för en sådan brytning, äro otillräckliga och att de maskiner och inrättningar, som finnas, äro i ett så förfallett skick, att de med stora kostnader måste iordningställas eller ersättas med nya. Detta är ett förhållande, som påtagligen måste nedsätta värdet af den tillgång, som skall återlämnas till staten.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmsfält i
Norrbolten.
(Forts.)*

En annan fråga är den rörande den malmkvantitet, som verkligen är kvar, då grufvorna skola återlämnas till staten. Det är föreskrifvet i kontraktet, att vissa undersökningar skola göras för att med säkerhet utröna malmkvantiteten, och att bolaget icke äger rätt att uttaga mer än $\frac{1}{5}$ af den kvantitet, som på detta sätt konstaterats. Jag vill icke förneka, att man genom borringar kan med tämligen stor säkerhet utröna malmens kvantitet, men jag tror, att då det gäller att undersöka malmkvantiter på 300 meters djup — och en malmkvantitet af 750 miljoner ton förutsätter ett djup af minst 300 meter — blir det mycket svårt att göra undersökningarna så, att en fullt tillförlitlig kunskap om kvantiteten erhålles. Men äfven om jag medger, att risken icke är så stor i fråga om kvantiteten, utan att denna kan någorlunda säkert bestämmas, vill jag dock påstå, att det är ytterligt svårt att på detta sätt bestämma kvaliteten hos dessa malmer. Man vet, att malmerna i nu ifrågakvarande berg äro af flera olika kvaliteter, hvilka ha högst väsentligt olika värde. De ligga i olika lager, och dessa variera i afseende på malmernas beskaffenhet och jernhalt på olika nivåer. Jag tror därför att det är ytterligt svårt att med någon säkerhet bestämma malmernas kvalitet, och därpå beror ju ytterst deras värde. Det är känt, att titan brukar förekomma i en del af dessa malmer, och förekommer den i viss myckenhet i malmen, så är denna, med de sätt man nu har att tillgodogöra sig densamma, så godt som oduglig.

Det har sagts, att brytningskostnaden icke är större på djupet än i dagen. Detta, medger jag, är ofta händelsen med grufvor, men med den lilla kännedom jag har om Kiiruna tror jag knappast, att detta påstående här håller streck. Jag anser, att brytningskostnaden säkert är dyrare på djupet, särskildt när man kommer att röra sig på så betydliga djup som 300 meter. En omständighet, som, bland andra, ofantligt inverkar på brytningskostnaden, är, huruvida grufvan är vattensjuk eller icke. Hvar och en, som känner till detta, måste väl medgifva, att det är en sak, som är absolut omöjlig att på förhand beräkna. Man kan mycket väl tänka sig, att grufvan på 300 meters djup blir vattensjuk, hvilket i högst betydlig grad fördyrar

Angående
förfärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.

(Forts.)

brytningskostnaden och i motsvarande grad förminskar värdet på malmen.

Med hvad jag nu har sagt har jag endast velat framhålla några omständigheter, som kunna inträffa, och hvarigenom värdet på den egendom, som skall återlämnas till staten, blir högst betydligt nedsatt.

Jag vill för ingen del påstå, att flera eller färre af dessa förhållanden komma att inträffa, men jag vill blott påpeka, att de kunna inträffa, och ingen lär väl heller kunna bestrida detta och att, om de inträffa, det värde, som nu anses så högt, i verkligheten kan visa sig vara mycket ringa. Sålunda måste man säga, att denna affär, som är grundad på en kalkyl om ett värde efter 50 år, i själfva verket är en ren spekulationsaffär, och hvar och en måste medgifva, att en spekulationsaffär, särskildt från statens sida, icke är synnerligen eftersträfvansvärd, och att det vore bra mycket fördelaktigare för staten att göra affären på annat sätt än på basis af en spekulation eller, med andra ord, att staten söker återförfärfva delaktighet i grufvorna genast och icke i en aflägsen framtid, som nu är ifrågasatt. Jag skulle naturligtvis icke tala därom, så vida jag icke trodde det vara möjligt att åstadkomma ett kontrakt, som satte staten i tillfälle att genast komma i besittning af viss andel i grufvorna.

Jag har utgått från den tanken, att staten bör söka återförfärfva den rätt, som den aldrig bort uppgifva, nämligen den rätt, en jordägare har till mineralfyndigheter på sin mark. Enligt svensk lag har hvarje jordägare rätt till hälften af inmutningar å sin mark; denna rätt har staten förverkat, men jag tänker mig, att den genom aftal med bolaget skulle kunna återförfärfvas, eller med andra ord att staten skulle kunna komma i besittning af halfva grufvorna genom att, så att säga, lösa in sig i företaget med ett motsvarande värde. Detta kunde ju ske genom utsläppande af aktier af motsvarande värde mot dem som nu finnas i enskilda händer, och hvilka staten öfvertog för — jag vill icke påstå nominella värdet — men för ett belopp, som bestämdes efter värdering. Jag tänker mig också ett annat sätt, som synes mig ännu mer ändamålsenligt.

Staten är ägare till järnvägen, som transporterar malmen från grufvorna. Järnvägen och grufvorna äro i detta fall helt och hållet beroende af hvarandra. Järnvägen är utan grufvorna utan allt värde, och likaså grufvorna utan järnvägen. Hvad är då naturligare än att dessa två delar af affären sammanslås till en! Herrarna kunna tänka sig, att i stället för staten ett enskildt affärsföretag vore ägare af järnvägen liksom ett enskildt företag är ägare till grufvorna. Jag undrar, om någon, som sysselsatt sig med större affärer, skulle vilja föreslå, att mellan dessa två affärsföretag uppgjordes ett sådant kontrakt, som nu är föreslaget. Jag tror icke, att, om ett enskildt företag i stället för staten vore ägare till järnvägen, det skulle falla någon in att föreslå ett så kompliceradt kontrakt för att förena dessa två, i verkligheten med hvarandra förbundna delar af samma affär. Jag tror, att den naturligaste gången är den, att man försöker sammanslå dessa två delar, som äro absolut beroende af hvarandra, nu genast, och jag kan icke finna, hvarför icke staten, då den gör affären, i detta fall betraktar sig såsom hvarje annan affärsman, som har en

andel, nämligen järnvägen. I sådant fall kunde man tänka sig, att staten på vissa villkor öfverläte järnvägen på bolaget och i likvid erhöle ett visst belopp i aktier i bolaget. På det viset synes mig frågan kunna lösas icke blott på det enklaste, utan, som jag kan finna, på det rättvisaste sättet. Jag hör icke till dem, som missunna bolaget den stora vinst det fått på affären. Man måste alltid komma ihåg, att det har tagit risken och således är värdt att få den stora vinsten, men man måste också säga, att staten har nedlagt ett kapital i järnvägen och på denna vägat en motsvarande risk, ty hade icke grufvorna burit sig, hade icke heller järnvägen burit sig. Jag kan icke finna, hvarför icke det kapital, som är nedlagdt på järnvägen, är lika berättigadt till motsvarande andel i vinsten som det kapital, som är nedlagdt i grufvorna. Jag tycker, att de i detta fall äro alldeles likställda, och kan icke finna någon orimlighet eller orättvisa i att söka åstadkomma ett aftal på den grund jag har antydt, eller att det statens kapital, som är nedlagdt i järnvägen, får lika rätt till vinsten af grufaffären i dess helhet som det kapital, som är nedlagdt i grufvorna.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Då jag har den föreställningen, att det sätt att lösa frågan, som jag antydt, icke är omöjligt och, om det är möjligt, otvifvelaktigt synes mig fördelaktigare än det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit, och jag vidare icke anser, att det ligger någon fara eller risk i ett uppskof — det behöfver icke blifva längre än till nästa riksdag — tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kjellén: Det är icke under några gynnsamma förhållanden, som jag nu tager ordet i denna fråga; men då jag anser frågan mycket viktig i och för sig, och jag nedlagt en del arbete på densamma äfven såsom motionär, tillåter jag mig att till kammarens protokoll yttra något därom. Jag skall icke komma med några detaljer, ty jag tror icke, att kammaren i denna sak låter bestämma sin mening af detaljer. Men efter mitt förmenande finnes här en och annan större synpunkt, som icke kommit till sin rätt, och jag skall försöka framhålla den.

Helt summariskt synes man kunna anföra fyra hufvudsynpunkter mot antagande af Kungl. Maj:ts proposition, af hvilka hvar och en för sig är tillräckligt skäl för ett afslag. Den första är den korta tiden för Riksdagen till förberedelse i frågan, den andra är den långa aftalsperioden, den tredje statens osäkra vinst och den fjärde landets hotande förlust.

Hvad beträffar förberedelsetiden, så har herr vice talmannen redan yttrat tillräckligt därom. Det var den 8 dennes som propositionen aflämnades, och i dag den 21 ligger utskottsbetänkandet på vårt bord; således efter 13 dagar — ett olyckligt tal i alla afseenden.

Den långa aftalsperioden i och för sig gör mig mycket betänksam. Ty jag anser, att en rådplägande församling icke må fatta beslut, hvilkas verkningar träda i dagen först på en tid, då man icke kan beräkna, att någon af de beslutande själfva äro i lifvet för

Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.

(Forts.)

att taga sin personliga del af ansvaret, om det visar sig, att beslutet fattats i obetänksamhet och lättsinne.

Den tredje synpunkten är statens osäkra vinst. Redan har mycket talats härom, dock kanske jag kan få framlägga en hastig resumé häröfver. Det är gifvet, att staten här icke har någon rätt till vare sig fyra eller färre femtedelar af grufvorna; egendomen är bolagets, och hvad staten kan få, beror på hvad bolaget anser det värdt att undkomma statskontrollen. Men det är dock ostridigt, att vi här fått den uppfattningen, att statens vinst skall en gång blifva minst fyra gånger så stor som bolagets. Detta är förutsättningen för hela propositionen och hela diskussionen. Kan man således uppvisa, att statens vinst är mera hypotetisk, så är själfva förutsättningen för denna diskussion förändrad. Jag måste då särskildt framhålla, att bolaget ju först får mala, eftersom det kommer först till kvarnen, och det på en tidpunkt då alla faktorer för affären äro kända. Statens rätt åter inträder först på en tidpunkt, då, såvidt jag förstår, alla faktorer äro osäkra och okända. Här har framhållits på ett synnerligen upplysande och lärorikt sätt af en talare på smålandsbanken, hurusom malmbrytningen då måste betinga betydligt större kostnader; och samme talare, liksom ock den som senast uppträdt, hafva framhållit, att malmens kvalitet icke kan bestämmas så noga som kvantiteten. Äfven om man vet, att kvantiteten räcker till, kan man icke känna sammansättningen af malmen på djupet. Jag vill tillägga ännu en osäker faktor af utomordentlig betydelse, nämligen järnmarknadens kraf om 50 år. Därom veta vi intet; vi veta icke, om det är just denna okända malm, som denna okända marknad behöfver om 50 år.

Således: allt är för staten hypotetiskt, oberäkneligt. Men i bolagets hand är allt kategoriskt, klart och säkert. Det synes mig alltså, att bolaget har en fågel i handen, om staten har fyra i skogen. Eller, om jag skall försöka en annan mera utförd liknelse, denna transaktion påminner om en öfverenskommelse mellan tvenne personer att äta upp en fågel på det sätt, att den ene får äta först och taga en femtedel: det kan hända, att den, som kommer efter, endast får *skrofvat* kvar, äfven om detta väger fyra femtedelar — det är fortfarande fogel, men det är just icke mycket fogelvärde.

Naturligtvis är det möjligt, att man misstager sig i sådana föreställningar. Slumpen kan ju göra, att efter 50 år fyra femtedelar finnas kvar af just det slags malm, som den tidens teknik behöfver, och så lätt afverkad, att brytningskostnaden i förhållande till tidens marknadspris ger rimlig valuta. Det är, som sagdt, möjligt. Men jag har velat framhålla, att detta icke är, såsom den kungl. propositionen vill framställa det, säkert. Det *kan* hända, att Kiirunas sirensång i detta kontrakt är en ljudande malm och en klingande bjällra... Jag menar, att man har svårt att besluta sig för en sådan transaktion, så länge denna möjlighet gifvetvis föreligger. I det privata lifvet åtminstone skulle ingen göra något sådant.

Men det är också en fjärde synpunkt, som här bör komma till sin rätt. Jag antydde den redan i ett anförande vid remissdebatten: det är landets hotande förlust. Jag menar, att äfven om öfverens-

kommelsen befundes vara betryggande för staten, så skulle jag ej kunna reflektera på en lösning, som gör *landet fattigare*. Detta kontrakt riktar i bästa fall staten och ett stort affärsbolag, men jag kan icke underlåta att säga, att det sker på *själfva landets bekostnad*. Denna synpunkt har här varit förunderligt litet beaktad och allra minst af den förste ärade talaren, som helt kallblodigt kalkylerade med stegrad export ända till fem miljoner ton om året. Jag kommer här in på själfva malmtullsfrågan och de stora nationalekonomiska synpunkterna.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Man synes på sina håll alldeles hafva missförstått vårt intresse för malmtullen. Jag fäster mig icke vid dem, som medelst en stor gest med skrifpennan tro sig kunna förpassa exporttull i allmänhet och malmtull i synnerhet ur världen såsom utdömda »schabloner». De synas mig själfva vara schablon-män, som icke förstå, att hvarken tull eller frihandel är något salighetsmedel, utan rent praktiska frågor, som måste lösas efter förhållandena och behofven. En beskattning af vår malmexport är icke i och för sig orimligare än en beskattning af vår betsockerproduktion. Men genom att fästas vid exporten och ej vid produktionen får den ett extra berättigande. Därmed betonas dess nationalekonomiska karaktär af ett skydd. Den utgör för oss en garanti, att ej allt för mycket af våra rikaste natur-skatteer lätt sinnigt föres ut ur landet, andra nationalförmögenheter till godo, men vår egen till oersättlig förlust.

Vi motsätta oss således icke själfva malmbrytningen, utan den alltför stora exporten. Gärna må bolagen bryta tre miljoner och ändå mer, blott ej allt går ur landet. Nu säger man, att i §§ 5 och 8 i det föreslagna kontraktet, i synnerhet den senare i utskottets omstilisering, sörjes för landets behof. Men jag tror, att kontraktet just här har sin afgörande svaghet. Det talas om *inhemsk efterfrågan*, och dessa §§ äro ämnade att gifva en förmånsrätt åt denna efterfrågan. Men jag misstänker, att denna inhemska efterfrågan ej kommer, förrän vi få en malmtull. Ty så länge porten utåt är vidöppen, skall bolaget finna fördelaktigast att forcera ut malmen, och den som i främsta rummet skulle efterfråga malmen för inhemsk förädling — det är just bolagen själfva. Se herrarne nu cirkeln? Man säger, att vi ej skola åsätta malmtull, förrän vi själfva kunna förädla malmen inom landet. Jag svarar: Vi skola aldrig kunna förädla inom landet, förrän vi få malmtull. Ty utan tull har det stora bolaget ej intresse af förädling, och har ej bolaget det, så torde det hjälpa föga, om andra ha det.

Alltså: om detta kontrakt får laga giltighet, så skall malmen drifvas ut ur landet i stegrad ström, till det stora bolagets omedelbara vinst. Bolagets vinst, det är det ena vissa. Landet skall förlora i värde som alltid vid råvaruexport. Det är det andra vissa. Hvad staten i tidernas fullbordning skall få igen, det står i vida fältet.

Behöfves något mer bevis på hvar skon klämmer, så torde det hända, att vi kunna få det i tyskarnes motvilja mot malmtullen, hvarom senast herr departementschefen talade. Tro herrarne verkligen, att tyskarne äro så rädda att få sin importerade malm fördy-

Angående
förcärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

rad med en femtioöring eller något dylikt, medan de gladt bära konjunkturer, som på ett enda halfår fördyrat råvaran med tre, fyra kronor och ändå mera? Det är knappast rimligt. Det måste finnas en annan anledning till deras bekymmer; och jag tror ej, att den är svår att hitta. Sverige har nämligen för Tysklands järnindustri två slags betydelse. Det är å ena sidan den marknad, hvarifrån de hämta sin malm, men det är också å andra sidan en marknad, där de *afsätta sitt förädlade järn*. Det kan hända, att det är på den senare synpunkten de lägga mesta vikten. Jag har under den hast, hvarmed man här på sistone måste sätta sig in i olika frågor, ej hunnit göra en beräkning öfver hur många tiotal miljoner Tysklands järnindustri omsätter på Sveriges marknad; men att det icke är en obetydlighet, det veta vi alla. Sätta vi nu en tull på järnmalmen, så fördyra vi råvaran för de tyska köparne: det är det mindre viktiga. Men de tyska köparne förstå, att vi också samtidigt öppna möjligheter för svensk järnindustri i stor skala: det synes dem måhända som en större fara. Det vore en verklig och kännbar förlust för Tyskland, om t. ex. ett stort inhemskt järnverk anlades här i landet, lät oss säga vid Trollhättan, och försäge oss med de skenor och balkar, som vi nu måste köpa från Tyskland. Kanske är det här, som frågans knut ligger, och då faller ljuset klart på hvad för mig och mina liktänkande är hufvudsaken i detta ärende.

Det gäller för oss i viss mån ett ekonomiskt befrielsekrig, hvarigenom vårt gamla järnbärraland åter skulle kunna bli mäktigt att fylla sina behof af denna förädlingsvara. Och därmed följa stora positiva förhoppningar. Malmbrytningen kan kanske endast bjuda ett hem, där en järnförädlingsindustri skulle bjuda hundra och flere svenska hem. Af denna industri hoppas vi alltså nya svenska hem, ökade arbetstillfällen, kolonisering af öde land, lockelser för våra emigrerade landsmän att vända tillbaka — med ett ord: en väsentlig del af vår framtida trygghet och storhet. Ty det är i den materiella produktionens, i den ekonomiska utvecklingens tecken, som vi måste bygga vårt rike starkare, och bergen däruppe äro den säkraste basis för ett sådant arbete.

Man har i detta kontrakt riktat sina tankar och drömmar ett halfsekel framåt: kanske vore det skäl att draga blicken tillbaka till det närvarande ögonblicket, för hvilket vi dock närmast bära ansvaret, men söka se det från en något högre utsiktspunkt. Jag har gjort några antydningar därom i en motion om malmtull. Det är något stort, som skedde i vår historiska utveckling förra året. Hitills har ju vårt land i månghundra år alltid litat till ett *yttre stöd*, vare sig i öster, Finland, eller i väster, Norge. Nu stå vi i den alldeles nya situation, att vi måste lita på oss själfva allena, utan någon internationell förbindelse. Vi hafva liksom efter åtskilliga äfventyr ute i världen återvänt till fädernehemmet för att söka vår lycka där. Bör det då ej vara vår första omsorg att göra en boupp-teckning öfver fädernegården för att se hvad vi nu ha att lefva af? Och om vi då finna, att vi inom egna gränser äga jordens största fyndigheter af jordens dyrbaraste vara, böra vi ej då vara angelägna om att fara varliga fram med den? Eller skall Kiiruna gå sin väg ur våra händer, som Norge förut och Finland före Norge?

Herr talman! Jag hoppas, att mitt intresse i denna sak ej förledt mig till några öfverord. Jag har varit mycket imponerad af denna kungl. proposition. Jag ser i den ett storslaget försök att verka till vårt lands bästa, och jag missunnar icke heller det stora bolaget den skäligen vinst, som svensk företagsamhet i allmänhet och ett vackert minne från 1903 förtjäna. Det är också min bestämda föresats att medverka till hvarje anordning, som ger bolaget skälig trygghet utan att i någon mån minska våra egna nationella framtidshoppningar. Men jag har velat klargöra, huru det måste kännas för oss att just nu hotas med förlusten af de förhoppningar vi fäst vid malmtullen. Det är lätt att mäta och räkna den i kronor och ören, men den har äfven en symptomatisk betydelse. Vi trodde, att denna Riksdag skulle börja en ny æra, som bröt med det gamla lät-fara-systemet och gaf handgripliga bevis på omsorg om nationalförmögenheten. Och det kunde skett just med detta medel, som ju redan börjat inarbeta sig i det allmänna medvetandet. På samma gång hade det icke varit ur vägen, att staten fått en omedelbar inkomst på några miljoner årligen att fondera till undersökningar och arbeten för inlandsbanan och dylikt. De, som beräkna statens vinstandel lagd på hög efter 1911 enligt detta kontrakt, kunde också räkna ut, hvad en likaledes fonderad malmtull efter 1906 skulle uppgå till, och sedan jämföra statens vinst. Men i stället finna vi oss nu, efter mystiska förberedelser, inför ett förslag, att nationalförmögenheten med forcerad hast skall trängas ut ur landet. Och staten, som redan vid denna riksdag låtit åtskilliga miljoner rulla, skall icke blott förlora en beräknad inkomst, utan genast få släppa till nya miljoner för att hålla järnvägen i stånd att sålunda ramponera vår nationalförmögenhet! Det kan kanske synas något sökt, men jag kan icke hjälpa, att jag här måste göra en liten jämförelse med rösträttsfrågan. Denna betecknar en nationell samling — en malmtull skulle för oss betyda ett beslut att samlas i ett nationellt arbete. Att denna Riksdag icke kunnat lösa rösträttsfrågan, har utan tvifvel gjort ett dåligt intryck långt ute i landet. Om vi nu ej heller kunna gifva ett bevis, att vi valt ett annat system att hushålla med våra naturliga tillgångar, så skall det visserligen ej kännas så långt ut i landet, men det skall kännas desto djupare inom en trängre krets. I regeringens förslag skall denna krets ingalunda se det önskade beviset, ty därom kan man sannerligen med än större rätt än om proportionalismen säga, att det saknar anslutning till massans åskådning. Ett uppskof på femtio år kan ej tillfredsställa dem, som önska nationell uppräckning just nu.

Jag skall sluta med ett ord, skrifvet af en varm fosterlandsvän liksom alldeles för denna tid och denna stund. Det är *Jonas Alströmer* som talar, år 1745 i en afhandling, hvars själfva namn är en signal: »*Sveriges välstånd, om det vill*». Skriften utgår från att vi hafva vårt välstånd i våra egna händer, om vi endast klokt handla med våra egna tillgångar. Han påpekar där, att engelsmännen i själfva verket »till stor del äro ägare af de amerikanska silfver- och guldgrufvorna, liksom de icke längesedan varit det af våra järnverk. Man ser nämligen i England snart sagdt mera spanskt och portugi-

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

siskt silfver- och guldmynt, än i själfva Spanien och Portugal. Därför nämnas de (spanjorer och portugiser) af en engelsk auktor, att de varit allena likasom *kassörer af deras ädla och stora skatter, hvarmed de ej vunnit mer än svarta fingrar, såsom ock för detta varit med oss beskaffadt, att vi icke stort mera haft af vårt svenska arbete uti järn- och koppargrufvorna, än svarta fingrar.* Gud låte den tiden aldrig återkomma!

Ja, herr talman! Gud låte den tiden aldrig återkomma! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Carlsson i Malmberget: Jag begärde ordet med anledning af en af en föregående talare uttryckt önskan att erhålla upplysning angående en del detaljer. Sedan dess har chefen för civildepartementet lämnat upplysning angående det procenttal järn, som malmerna innehålla. Jag, som är representant för en valkrets, där ett af dessa malmfält är beläget, och sålunda känner till dessa förhållanden, skall emellertid be att få nämna, att järnhalten vid Malmberget i regel för A-malm uppgår till 70 à 73 procent och för D-malm till 60 à 63. I Kiiruna är järnhalten än högre, så att den för B-malmen utgör cirka 70 procent och för A-malmen, d. v. s. just den malmort, angående hvilken i det föreliggande förslaget gjorts det förbehåll, att den icke finge exporteras, uppgår den ända till 95 procent.

Med stöd af de erfarenheter, som föreligga från andra gruffält, uttryckte herr Räf den farhågan, att malmhalten skulle aftaga då man komme på djupet i dessa malmfält.

Jag har mig bekant, att de djupborrningar, som hittills företagits såväl i Kiiruna som i Malmberget, ha ådagalagt att järnhalten icke på något sätt förminskas. Jag tror mig sålunda kunna påstå, att dessa uttalade farhågor äro tämligen ogrundade, hvadan alltså de malmkvantiteter, som finnas kvar på djupet, torde få betraktas såsom lika värdefulla som de, hvilka ligga uppe i dagen.

Hvad åter beträffar den frågan, huru kostnaderna för en underjordisk brytning skola komma att ställa sig i jämförelse med kostnaderna för brytning i öppen dag, så kan jag gifvetvis därom icke göra något uttalande, alldenstund denna underjordiska brytning ännu är så litet använd där uppe. I Gellivare har man visserligen brutit något på detta sätt under de senare åren, men i Kiiruna alls ingenting, då, såsom enhvar torde ha sig bekant, malmfälten däruppe ligga i mycket höga kullar, på hvilka man knappast ens kan komma upp.

Hvad vidare beträffar farhågan för vattentillströmning och möjligheten att hålla vattnet undan, hvilka frågor ju ock herr Räf berörde och om hvilka han ville ha upplysning under debatten, så vill jag säga, hvad först angår faran att snö skulle falla ned i de öppna schakten, så länge dagbrytningen pågår, att detta naturligtvis är något, som inträffar nästan dagligen under vintern. Men de här af vållade svårigheterna har man kunnat undanröja såväl i Gellivare, under de 14 år brytningen där pågått, som ock i Kiiruna. Det är nämligen så, att grufbrottet måste hållas öppet och fritt från snö,

som helt enkelt måste köras bort. Samma förhållande måste gifvetvis fortfara, så länge brytningen i dagen pågår.

Vid underjordisk brytning är man befriad från dessa svårigheter, men då kommer en annan olägenhet, som kanske i genomsnitt vållar något större kostnader än bortskaffandet af snön, och det är nödvändigheten att uppfordra vatten. Det är klart, att dessa fjällberg i regel genomlöpas af afsevärda källädror. Trots det, att man i Gellivaregrufvorna hittills blott brutit på höjderna, förekommer det dock så stark tillströmning af vatten, att flera elektriska pumpar måste arbeta natt och dag, och den af dessa pumpar uppfordrade vattenmassan är så stor, att den af fackmän ansetts kunna fylla behovet af vattenledningsvatten för hela MalMBERGETS samhälle. Detta visar, att i bergen kan finnas så mycket vatten, att anordningar för uppfordring därpå måste vidtagas. Samma blir naturligtvis fallet i Kiiruna, då man kommer på djupet.

Nu är det så, att Kiirunaberget ligger på ena sidan om järnvägen och Luossavaara på den andra och midt emellan ligger sjön Luossajärvi. Mellan de båda gruffälten går en malmåder under sjöns botten, och bolagen beräkna att kunna bryta äfven denna. Hvilka metoder de ämna använda, då de komma på djupet, känner jag icke till, men jag tar för gifvet, att då de beräknat att kunna i en framtid tillgodogöra sig denna malmtillgång, ha de också sett sig utsikt att kunna använda sådana metoder, att de kunna hålla undan vattnet. Det är gifvet, att sådant blir förenadt med anläggningskostnader. Men då man har anlagt en kraftstation för elektrisk ström, anlagt pumpar o. s. v., så är detta afsedt att räcka för århundraden. Det blir sålunda icke så stora kostnader för hvarje år som tarvas, om ock själfva anläggningskostnaden stiger till en stor summa.

Detta var de detaljupplysningar jag velat lämna, då jag icke hört någon af de förgående talarna besvara herr RÄFS frågor. Hvad själfva saken beträffar, vill jag för min del icke ingå i någon saklig granskning, ty jag anser, att denna fråga blifvit så ingående behandlad både för och mot, att jag icke har något nytt att tillägga. Jag vill dock uttala min lifliga önskan, att någon uppgörelse måtte komma till stånd, som kunde skapa stabilare förhållanden där uppe. Med afseende på de underhandlingar som kunna komma att föras, vill jag betona, att det icke är endast två parter, som man har att utslutande taga hänsyn till, utan man har ock en tredje att räkna med. Det är de samhällen och orter, som uppstått kring dessa malmgrufvor, och som beröra hela socknars ekonomiska existens, ja, man skulle till och med kunna säga hela länet är beroende därpå af afsevärd mån. Man måste se till, att förhållandena icke få stå och vingla hur som helst så, som skett nu i 14 års tid. Med denna åsikt är jag gifvetvis för att staten så fort som möjligt kommer i besittning af grufvorna på så förmånliga villkor som möjligt, men jag kan instämma i de gjorda uttalandena, att den här föreslagna perioden ter sig för lång. Skulle någon bättre uppgörelse kunna träffas, skulle jag icke ha något emot det, men jag får för min personliga del uttala den uppfattningen, att man, såsom ock hans excellens statsministern i sitt anförande vid remissen af den kungliga propositionen i ämnet uttalade,

*Angående
förförsvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Angående
förförsvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

icke bör se på dessa bolag som på fiender, hvilka man bör med alla möjliga vapen bekämpa, utan man måste tänka på den i Sverige gällande äganderätten. Detta anser jag vara en alldeles riktig synpunkt, ty bolagen äro ju i närvarande stund i sin fulla äganderätt, men jag vill å andra sidan betona, att jag dock ser denna äganderätt ur något annan synpunkt än i allmänhet äganderätten i Sverige. Ty det måste betäckas, att deras verksamhet består däri, att ett antal kapitalister sammanskjutit ett kapital för att exploatera våra nationaltillgångar, hvilka de icke kunna anses ensamma äga, utan till hvilka man ock måste betrakta nationen såsom sådan som meddelägare. Däremot måste man betrakta en inhemsk förädlingsindustri ur en annan synpunkt. Jag vill sålunda ej, att man skall göra några så våldsamma angrepp mot dessa bolag, att de utsättas för förlust af något slag. Hur än denna öfverenskommelse träffas, bör det i hvarje fall ske så, att bolagen ej lida någon förlust på nedlagt kapital, och att de äfven böra ha en större eller mindre förtjänst är äfven klart. Men staten har intresse af att denna blir så liten som möjligt, och det är detta saken gäller.

Jag vill, som sagdt, icke ingå i någon saklig granskning af förslaget. Hade frågan icke varit afslagen af Första Kammaren, skulle jag nog ha önskat kritisera några synpunkter, som under debatten framkommit, hvilket jag nu icke anser löna sig. Jag skall endast ett par minuter fästa mig vid § 10 i det föreslagna kontraktet, hvilken innefattar ett välvilligt åtagande af bolaget att skaffa bostäder åt arbetarne. Detta vill bolaget göra, står det, men den pågående processen har lagt hinder i vägen därför. Det hade varit önskvärdt, att Kungl. Maj:ts regering hade funnit sig föranlåten att nedlägga denna process, då hofrätten nu ogillat kronans talan. Hans excellens herr statsministern uttalade ju ock sin förvissning, att genom densamma intet kunde vinnas, och att statens påståenden icke kunde anses rimliga och rättvisa. Jag anser att det vore en välgärning, om man nedlagt denna process, ty då hade den icke i närvarande stund behöft stå såsom ett hinder för bolagen att uppfylla de enklaste humanitära skyldigheter gentemot sina arbetare, hvilket de icke tillnärmelsevis gjort på de fjorton år, brytningen pågått. Nu kan man kanske invända, att de, som äga aktierna i det nuvarande bolaget, icke ha brutit i 14 år, men jag vill då erinra därom, att aktiebolaget Gellivare Malmfält icke är upplöst, ehuru aktierna öfvergått i andra händer. Förhållandena ha verkligen varit sådana, att arbetarne måst lefva mera som djur än som människor på grund af bostadsbristen. De af kammarens ledamöter, som varit där uppe, kunna vitsorda sanningen af detta påstående, om de sett de ytterst primitiva bostäder, i hvilka arbetarne bott och som de anskaffat åt sig i skogsbacken tvärt emot myndigheternas förbud. För att kunna arbeta måste de trotsa myndigheternas förbud mot att bygga bostäder. Men nu, säger man, har ju Riksdagen beslutat upplåta mark till försäljning af tomtor, afsedda till uppbyggande af egna hem. Denna plan var klok om den tillämpats i rätt tid, men nu ha genom myndigheternas försorg deras förutvarande små kåkar, som de med möda sparat ihop, blifvit nedrifna, och arbetarne ha nu blifvit nödsakade att, för att

skaffa sig husrum, köpa sig tomter på denna plats. Men där måste de bygga efter byggnadsordningen. Därför ha de dels måst använda möjligen gjorda besparingar och dels måst taga lån. Äfven statens egnahemslån ha under förra året i någon mån fått anlitas för detta ändamål. Nu är det så dags att komma och lofva, att man skall skaffa husrum åt arbetarne. Ty då genom det föreliggande förslaget, som ju afser, att malmbyggnaden i Gellivare skulle inskränkas med ungefär $\frac{1}{4}$, torde ej många nya bostäder erfordras, såvida att ej dessa egna hem skola blifva öfverflödiga, och det är således — att kasta jästen efter i ugnen — att då bygga bostäder. Men det finnes likväl icke ännu i denna stund någon sjukstuga, där på platsen och det oakadt brytning där pågått med en arbetsstyrka af varierande mellan i rundt tal 1,500 man och vid vissa tillfällen närmare 2,000 man, ibland hvilka tätt återkommande olycksfall inträffat. Jag menar, att det är på tiden, att förhållandena där uppe blifva ordnade och att de enklaste humanitära fordringarna tillgodoses, så att folk verkligen kan existera ordentligt där.

Nu är ju frågans läge sådant, att något egentligt beslut angående densamma icke kan f. n. komma till stånd, men jag anser i alla fall, att Andra Kammaren här bör afgifva en opinionsyttring genom att uttala som sin önskan, att förhållandena där uppe måtte blifva bättre ordnade än hvad de för närvarande äro. Jag vågar hoppas, att denna fråga nu icke skall falla för en lång tid framåt, utan att regeringen har sin uppmärksamhet fäst på densamma, och att vi snart har att emotse ett nytt förslag till denna frågas lösning, som är så beskaffadt, att det har utsikter att röna ett lyckligare mottagande, än hvad fallet varit med det nu föreliggande förslaget.

Herr talman! Då jag sålunda anser att denna fråga bör hållas vid lif genom fortsatta underhandlingar yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Herr talman! Jag känner mig mycket tacksam mot herr statsrådet och chefen för civildepartementet för det han behagat gifva mig ett svar på de erinringar, hvilka jag i all anspråkslöshet tillät mig att göra uti mitt förra anförande.

Men jag känner mig icke lika mycket tillfredsställd med svarets innehåll.

Hvad beträffar min fråga om hvad som rätteligen skall förstås med varpmalm, så svarade herr statsrådet, att bolagen hade icke kunnat förmås att göra några andra eftergifter än dem, som innehållas i kontraktet. Det är således fortfarande oklart, huru man egentligen skall förfara med varpmalmen, huru stor kvantitet sådan malm, som det här på ett ungefär kan blifva fråga om, och om det är meningen, att bolagen skola ha förfoganderätt öfver denna varpmalm vid sidan om de 3 miljoner ton, som bolagen hafva rätt att i medeltal per år föra ut från Kiiruna och Luossavaara malmfält. Dessa frågor stå fortfarande obesvarade.

Hvad åter angår herr statsrådets svar å min erinran, att någon oklarhet kunde föreligga i bestämmelserna om den osålda järnmalmen, så godtager jag det svar som herr statsrådet i det fallet läm-

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

nade, emedan det, om man närmare tänker på saken, torde vara tydligt och klart, att bolagen icke kunna få föra ut mera än det kvantum, som är bestämdt i ett för allt. Skulle bolagen ha brutit mera och ha någon malm osäld därtutöfver, får det väl blifva bolagens risk.

Beträffande herr statsrådets uppgifter angående de lappländska malmfyndigheternas omfång och kvantitet, vågar jag fortfarande ställa mig tveksam, huruvida man kan sätta tilltro till dem, icke därför att herr statsrådet och chefen för civildepartementet skulle vilja lämna några oriktiga uppgifter inför Riksdagen — vare det långt ifrån mig att vilja tänka någonting sådant — utan helt enkelt därför, att jag anser det vara alldeles omöjligt att kunna bestämma den saken. Jag anser, att de undersökningar, som i detta afseende äro gjorda, äro så ofullständiga, att man icke kan med någon grad af säkerhet bygga någonting på dem. Fackmän ha för mig uppgifvit, att när man skall utröna malmtillgången vid en malmfyndighet, måste man göra täta borrhningar, s. k. diamantborrningar, och dylika undersökningar tarfva många år och dryga kostnader, då detta är fråga om sådan malmfyndighet som vid Kiirunavaara. Några sådana borrhningar ha emellertid icke blifvit gjorda vid de nu ifrågasvarande malmfälten; ett och annat borrhål förekommer nog där, men visst icke till sådant omfång som nödvändigt är. Således fasthåller jag vid hvad jag här förut sagt, att man här endast har att stödja sig på sannolikhetsberäkningar; men sådana måste väl anses vara bra otillfredsställande, när det är fråga om så viktiga spörsmål som det nu föreliggande.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet fann det lämpligt att med ironiens hjälp låta mig figurera såsom en auktoritet på detta område gentemot en annan åberopad auktoritet ifrån Första Kammaren, nämligen generaldirektör Lindman. I det afseende ber jag att få erinra herr statsrådet om, att jag ingalunda anser mig för att vara någon auktoritet på något område. Jag har här endast tillåtit mig att uttala min mening i frågan, därför att jag anser det rent af vara min skyldighet; kammaren kunde fordra det, då jag haft det förtroendeuppdraget att deltaga i statsutskottets förberedande handläggning af ärendet — det är allt.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har vid ett föregående tillfälle — det var, när vi behandlade telefonfrågan — ansett sig ha rätt att lägga ord i min mun, som jag icke uttalat då nämligen herr statsrådet beskyllde mig för, att jag skulle ha förordat expropriation af Stockholms gator och torg, på det att man där skulle kunna komma fram med rikstelefonledningarne. På detta påstående byggde då herr statsrådet upp en argumentation och förmenade, att med den skulle jag vederläggas. Jag vände mig då genast direkt till en ledamot af denna kammare, som i likhet med mig har äran att vara ledamot af statsutskottet och som var min motståndare i just den frågan, och honom frågade jag: »Kan du säga, att jag något som häst berörde frågan om expropriationen?» — »Nej, det gjorde du visst icke!» blef svaret. — Jag förbehåller mig för framtiden, om det blir mig förbehållet att komma tillbaka

till Riksdagen, att icke behöfva blifva bemött på ett sådant sätt vare sig från det ena eller andra hållet.

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Herr Moll: Herr talman! Friherre Adelswärd betecknade nyss det här föreliggande förslaget till öfverenskommelse såsom en ren spekulationsaffär. Strax efteråt gjorde emellertid den ärade talaren vissa uttalanden, som jag för min del skulle vilja beteckna såsom ren spekulatio. Han önskade nämligen, att staten i stället för detta aftal skulle hafva ingått ett aftal, hvarigenom grufvorna genast kommit i statens hand. Om jag icke missminner mig, nämnde hans excellens statsministern under remissdebatten rörande denna fråga, att regeringen hade sökt träffa öfverenskommelse på den vägen, att äganderätten till grufvorna omedelbart öfverginge till staten. Men hans excellens förklarade, att det hade visat sig alldeles omöjligt att komma till en uppgörelse på denna grundval. Nu ville friherre Adelswärd, att planen att staten genast skulle förvärfva äganderätten till grufvorna skulle realiseras därigenom, att staten skulle inlösa aktierna. Beträffande villkoren för ett sådant inlösande, antydde han, att han icke skulle vilja gå ända därhän att ifrågasätta, att bolaget skulle nödgas afstå sina aktier till pari. Jag undrar, om icke friherre Adelswärd, när han gjorde detta uttalande, helt och hållet glömde bort, att ifrågavarande bolag dock för närvarande har ett kontrakt och ett ganska fördelaktigt kontrakt med staten, hvilket gäller till slutet af år 1925. Någon anledning för de nuvarande ägarne att afstå sina aktier till staten för rent vrakpris finnes således icke.

Herr Kjellén förklarade i sitt föredrag, att malmens kvalitet icke kan bestämmas. Härpå har herr Carlsson i Malmberget svarat, att undersökningar angående malmens kvalitet ägt rum samt lämnat det resultat, att kvaliteten nedåt visat sig vara i det närmaste densamma som kvaliteten i de högre lagren. Sådana undersökningar hafva verkställts, det är allmänt bekant. Man har borrar ända ned till 100 meter under sjöns yta, och man har funnit, att malmens kvalitet på de ställen, där densamma sålunda blifvit undersökt genom analyser eller genom besiktning, icke i väsentlig mån förändras. Någon fullständig undersökning rörande malmens kvalitet på alla punkter, sådan som herr vice talmannen synes hafva önskat, har icke gjorts. Vi se ju af kontraktsförslaget, att undersökningarne angående malmens kvalitet komma att taga åratel. De kvalitativa undersökningarne lära gifvetvis icke kunna taga mindre tid i anspråk.

Herr Kjellén yttrade i slutet af sitt anförande, att vi böra rikta blicken mot det nuvarande. Ja, detta tror jag, att vi göra klokt i. Vi böra rikta blicken mot det nuvarande. Men jag undrar, om det icke vore lämpligt, att vi på samma gång sökte hålla oss på fasta marken och icke alltför mycket sväfvade i molnen. Herr Kjellén gjorde en blomstermålning öfver den framtida järnhandteringen här i landet, sedan vi kommit därhän, att vi för inhemsk förädling kunna tillgodogöra oss malmkvantiteterna uppe i Lappland. Ja, detta är ett mål, värdt att sträfvä efter, och som nog hägrar för många af oss. Men visst och sant är, att lång tid kommer att förflyta, innan

*Angående
förvärfvande
åt staten
af vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

detta mål kan realiseras. Under de nuvarande förhållandena, då malmförädlingen måste baseras antingen på träkol eller på stenkol, är det helt enkelt omöjligt att inom landet förädla dessa väldiga malmförekomster. Men den tid kan komma, då tekniken gått så framåt, att vattenkraft kan tagas i anspråk för ändamålet. Men till dess detta inträffar, kunna vi faktiskt icke själfva förädla malmtillgångarne där uppe. Då är frågan: Skola vi skrinlägga dessa tillgångar? Hafva vi råd att låta dem ligga obrukade, till dess den dag kommer, då vi kunna tillgodogöra oss dem för den inhemska järnhandteringen? På denna fråga svarar jag ett bestämdt nej. Statsfinanserna tillåta det icke. Staten har behof af ökade inkomster af sina järnvägar. I och för våra handelsförbindelser med utlandet är det högst angeläget, att vi såvidt möjligt är öka vår export. Trots herr Kjelléns pessimism tror jag för min del icke, att det vore farligt, om vi ökade malmexporten ända till 5 miljoner ton årligen. Jag tror, att det med hänsyn till vår betalningsbalans gentemot utlandet skulle vara i hög grad önskvärdt, om vi finge i ökad mån tillgodogöra oss våra järnmalmer genom export. Att vänta, till dess vi själfva kunna förädla dem, därtill hafva vi sannerligen icke råd!

Herr Räf: Herr talman! Då mitt föregående yttrande icke erhållit något som helst vederhäftigt vederläggande, utan tvärtom fått understöd från mycket vederhäftigt håll, så skall jag, jämväl med hänsyn till hvad för öfrigt förekommit, nu be att få göra ett yrkande, nämligen på bifall till utskottets förslag. Jag ber alltså att få framställa detta yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, jämlikt de yrkanden, som under öfverläggningen framställdes, proposition 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Tamm med flere afgifna reservationen och 3:o) på bifall till den af herr Branting afgifna motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen (ånyo de båda öfriga yrkandena, af hvilka det under 2:o) omförmälta nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Äfven i fråga om kontrapositionen äskades emellertid votering, i följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande n:o 162 antager yrkandet om bifall till den af herr Tamm med flere afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af herr Branting afgifna motionen.

Den votering, som ägde rum enligt denna voteringsproposition, utvisade 111 ja mot 99 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställen i utskottets förevarande utlåtande n:o 162, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställen bifallit den af herr Tamm med flere afgifna reservationen.

Hufvudvoteringen utföll med 106 ja mot 103 nej, och hade alltså utskottets hemställen af kammaren bifallits.

§ 4.

Vidare föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

statsutskottets utlåtande n:o 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kompletteringsarbeten å järnvägen Gellivare—Riksgränsen samt till anskaffande af ytterligare rullande materiel vid statens järnvägar; samt

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 13, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften, dels ock en med föranledande af propositionen väckt motion; och

n:o 14, med hemställen i riksbanken om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning.

§ 5.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 149, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning af fullmäktiges i riksbanken och riksgäldskontoret framställning om upplåtelse till riksbanken med äganderätt af visst område å Helgeandsholmen med därå uppförd byggnad för banken, och

n:o 150, till fullmäktige i riksbanken, i samma ämne.

Andra Kammarens Prot. 1906. N:o 63.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från *konstitutionsutskottet*:

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen, samt

från *statsutskottet*:

n:o 152, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor;

n:o 153, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anskaffande af elektriska sättare m. m. för Ellenabbsbatteriet i Karlskrona,

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om inköp af mark från Säfveåns aktiebolag till bangårdsanordningar i Göteborg,

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till påbörjande af en kraftstationsanläggning vid Trollhättan samt angående uppgörelser med enskilda vattenverksägare därstädes m. m.,

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående särskildt penningtillskott till vissa värnpliktige,

n:o 157, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från lotten n:o 1 af Dalby kungsgård i Malmöhus län,

n:o 158, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af äganderätten till kronans till Torsebro krutbruk hörande fastigheter,

n:o 159, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af en kronan tillhörig tomt vid Kiiruna järnvägsstation till plats för landstormsförråd,

n:o 160, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af en kronan tillhörig tomt vid Bastuträskes järnvägsstation till plats för landstormsförråd,

n:o 161, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter gårdsägaren Lars Vilhelm Dahlbergs i Piteå hustru Fredrika Vilhelmina Dahlberg, född Nordström,

n:o 162, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter banvakten Johan Werner Stålbergs änka Charlotta Cecilia Stålberg, född Wallin,

n:o 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt afidna banvakterna Johannes Nilssons och Jöns Perssons änkor,

n:o 164, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för statens räknning af Örebro—Svartå järnväg,

n:o 165, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt afidne lokomotivmästaren Carl Gustaf Nordströms änka, och

n:o 166, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ökad bredd af svängbrospannen å järnvägsbron öfver Göta älf på statsbanan genom Bohuslän.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 15, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 25, angående en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat m. m.; och

n:o 26, i anledning af väckta motioner om exporttull å järnmalm; samt

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 295, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af en tullteknisk byrå.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,51 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.
